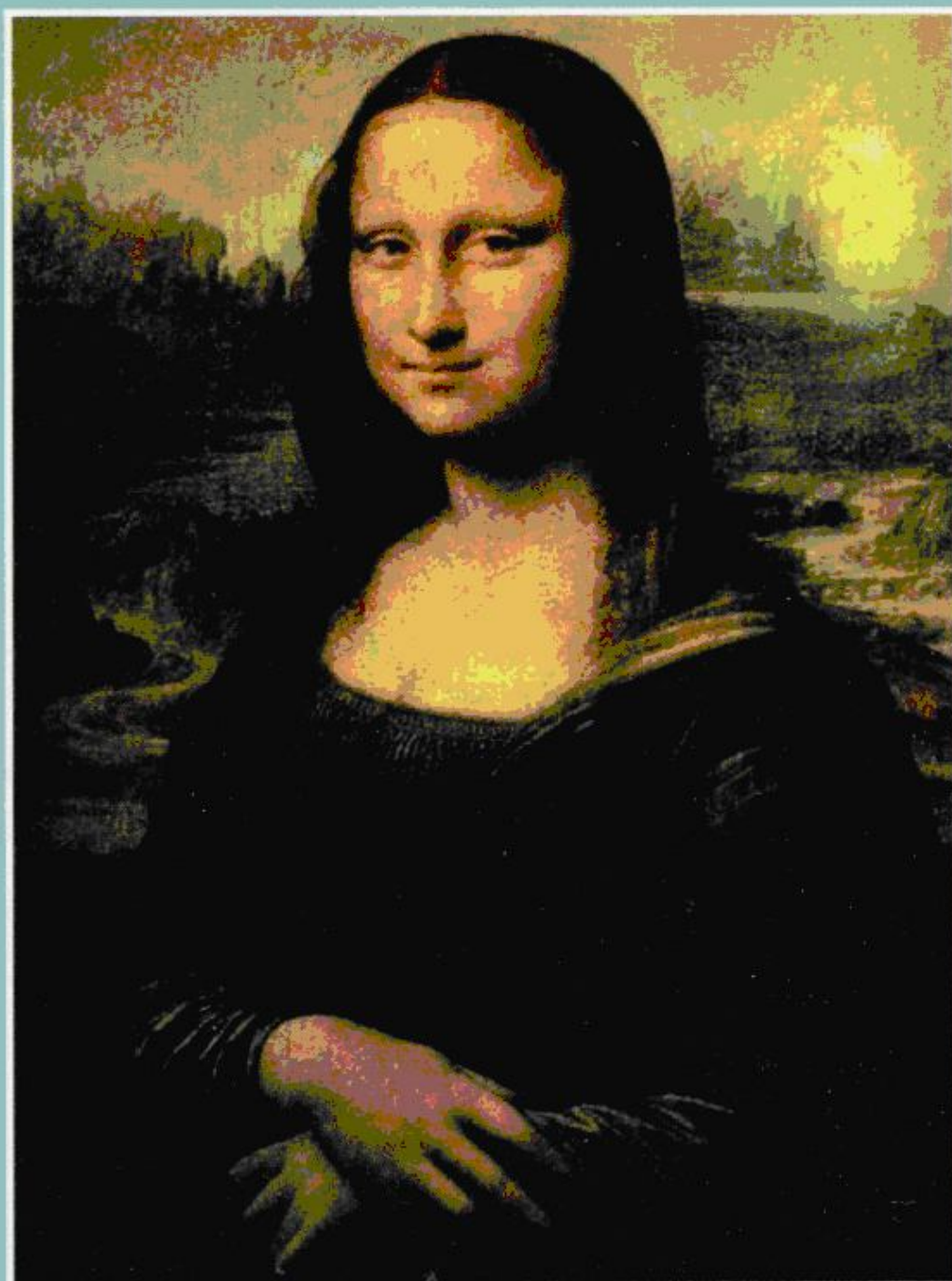
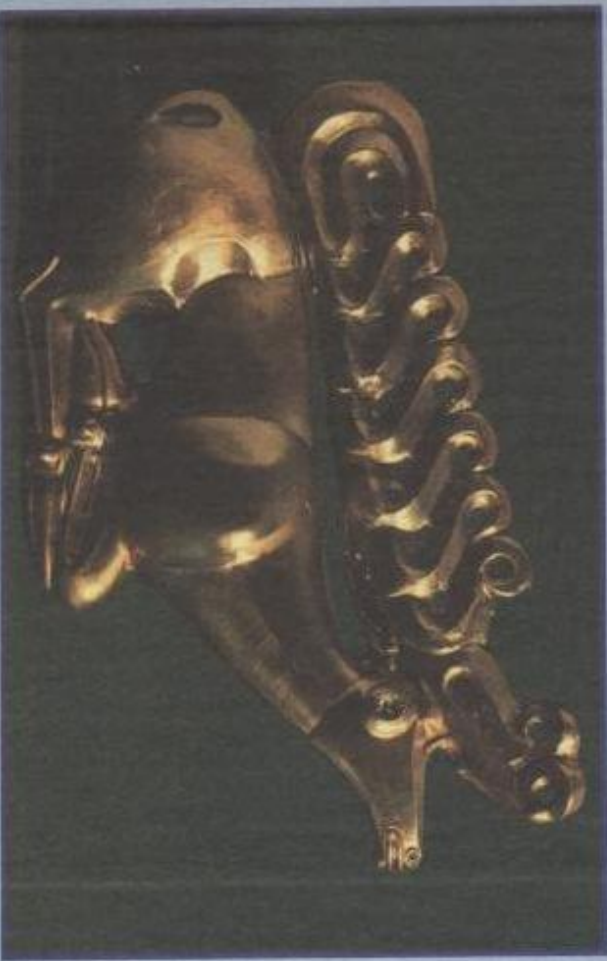

Бойназар Бойназаров

САНЪАТИ ТАСВИРӢ 7

БОЙНАЗАРОВ Б.И.

САНЪАТИ ТАСВИРӢ

Китоби дарсӣ барои синфи **7**-уми
мактаби таҳсилоти умумӣ

*Вазорати маорифи Ҷумҳурии Тоҷикистон
тасдиқ кардааст*

«Полиграф групп»
Душанбе - 2005

МУНДАРИҶА

Дарси 1. Санъати халқҳои ҷаҳон	4
Дарси 2. Кашидани фигураҳои геометрӣ	11
Дарси 3. Тасвири манзараи деҳа	13
Дарси 4. Композитсия дар мавзӯи ҷамъоварии ҳосил	15
Дарси 5. Натюрморти сабзавот	16
Дарси 6. Тасвири рангҳои заррин	18
Дарси 7. Натюрморти дастархони пурнеъмат	21
Дарси 8. Корҳои ороишӣ, навиштани шрифти	24
Дарси 9. Расм дар мавзӯи парвози паррандагон	27
Дарси 10. Сӯҳбат оид ба санъати тасвирии Шарк	28
Дар вақти ҳолӣ. Усули корҳои ороишӣ	33
Дарси 11. Санъати давраи Эҳё (Ренессанс)	34
Дарси 12. Ороиши нақшу нигор	40
Дарси 13. Олами ҳайвонот	42
Дарси 14. Ороиши стендҳо ва намоиши асарҳои бадеӣ	43
Дарси 15. Ороиши графикӣ	44
Дар вақти ҳолӣ	46
Дарси 16. Ороиши тарроҳӣ дар муҷассамасозӣ	48
Дарси 17. Ороиши солинавӣ	49
Дарси 18. Сӯҳбат оид ба санъати тасвирии халқи тоҷик	51
Дарси 19. Манзараи зимистон	60
Дарси 20. Корҳои ороишӣ	63
Дарси 21. Санъати Рус	65
Дарси 22. Ороиши бадеии газетаи деворӣ	73
Дарси 23. Ба рӯзи артиш	74
Дарси 24. Ангораи тасвири чеҳраи одам	76
Дарси 25. Ангораи ороиши идонаи 8 март	77
Дарси 26. Эҷодкорӣ дар мавзӯи афсонаҳо	78
Дар вақти ҳолӣ	79
Дарси 27. Композитсия дар мавзӯи кайҳон	81
Дарси 28. Ороиши интерьер	83
Дарси 29. Тасвири манзараи баҳор	84
Дарси 30. Натюрморт	87
Дарси 31. Тасвири манзара	89
Дарси 32. Сӯҳбат дар мавзӯи санъати наққошии гулдӯзӣ ва гулбофӣ	91
Дарси 33. Натюрморт. Тасвири гулҳои рангин	94
Дарси 34. Ороиши интерьер	95
Дар вақти ҳолӣ. Осори рӯи санг	96
Тавсия	101

Дарси 1

Санъати халқҳои ҷаҳон

Санъати тасвирии халқҳои ҷаҳон роҳи душвору тӯлониро тай намудааст. Он баробари нахустин ҷамъияти инсонӣ пайдо гашта, дар ҳамбастагӣ бо он ташаккул ва ривож ёфтааст. Аз оғози пайдоиши худ инсоният маҳз ба воситаи меҳнат, ривочи истехсолот ва маданият, мубодилаи байниҳамдигарӣ, дониш ва таҷрибаҳои амалӣ ба пешрафти худ ноил гардидааст. Ҳамкорӣ дар роҳи пешрафт ба инкишоф ва омезиши маданияту санъати тасвирӣ мусоидат менамуд. Ба ин маънӣ, санъати Юнони Қадим, санъати Шарқ, ки дар худ беҳтарин офаридаҳои мардуми Ҳиндустон, Эрон, Чин, Осиёи Миёна, Порт ва Юнонро пайвастааст ва дорон арзишҳои байналмилалӣ мебошад.

Санъати Юнони Қадим бо таърихи ганию рангини худ дар саргосари ҷаҳон маълум аст. Дар сарзамини Юнон, ки бо манзараҳои зебою рангини водихову кӯҳсораш машҳур буд, аз замонҳои қадим мардони ҳунарманду эҷодкор зиндагӣ карда, он маданияти ганӣ ва рангинро ба вучуд оварданд, ки ба ганҷинаи маданияту санъати ҷаҳон дохил шуданд. Аввалин ибодатхонаҳо, қасрҳо ва дигар осори меъмории Юнони Қадим асрҳои V-IV пеш аз мелод бунёд гардидаанд. Қасри Гера ва Афина то имрӯз ҳам бо ороиши хоси худ мавриди тавачҷӯҳи аҳли башар мебошанд. Юнониҳо дар ороиши қасру ибодатхонаҳо ҳайкалтароширо фаровон истифода намудаанд. Дар ороиши биноҳо мавзӯҳои гуногуни қиссаю ривоятҳо ва қорнамоҳои қаҳрамонони Юнон - Геракл ва Персей тасвир ёфтаанд. Дар охири асри V пеш аз мелод тарзи нави ороиши рангаи зарфҳо (табак, кӯза ва ғайраҳо) хеле авҷ мегирад. Асрҳои V-IV пеш аз мелод маданияти Юнони Қадим ба қуллаи баландтарини худ мерасад. Дар ин давра муваффақиятҳои дар соҳаи санъату адабиёт ва меъмори ба даст омаданд, ки он давраи нави классикии намунавӣ ҳисоб меёбад. Рассомон ва ҳайкалтарошони зиёде дар Юнон фаъолияти

Расми 1. Мирон. Дискандоз

эҷодӣ менамуданд, лекин дар байни онҳо аз чихати эҷодкорӣ Мирон, Поликлет ва Фидӣ нақши арзандатар доштанд. Мирон яке аз эҷодкорони фаъоли замони худ ба шумор мерафт. Вай дар асарҳояш образи мардони шучову далер ва боғайратро таҷассум намудааст. Хусусан, дар асари «Дискандоз» ниҳоят образнок ва равшану пурмазмун тасвир шудааст (Расми 1).

Дар натиҷаи муборизаҳои таърихӣ дар ин сарзамин бисёр дигаргунӣҳо ба вуҷуд омаданд. Давраи ҳукмронии Искандари Мақдунӣ номи нав - давраи эллинизмро мегирад. Санъати давраи эллинизм нафақат дар сарзамини Юнон, балки дар сар то сари Миср, Осиёи Марказӣ ва қисми шимоли Баҳри Сиёҳ паҳн шуда буд.

Бисёр асарҳои офаридашудаи давраи эллинизм нозукию зебогии хоси симои антикии гузаштагони юнониҳоро нигоҳ доштаанд.

Ҳайкалҳои давраи эллинизм бо ҷанбаҳои маънавию зоҳирӣ ва зебогии нотакрори худ машҳур гаштаанд. Ҳайкалҳои шӯҳратманди Афродита аз қабилӣ чунин мучассамаҳоянд. Дар Юнони Қадим ба вуҷуд омадани асарҳои бузурги санъат, ба монанди

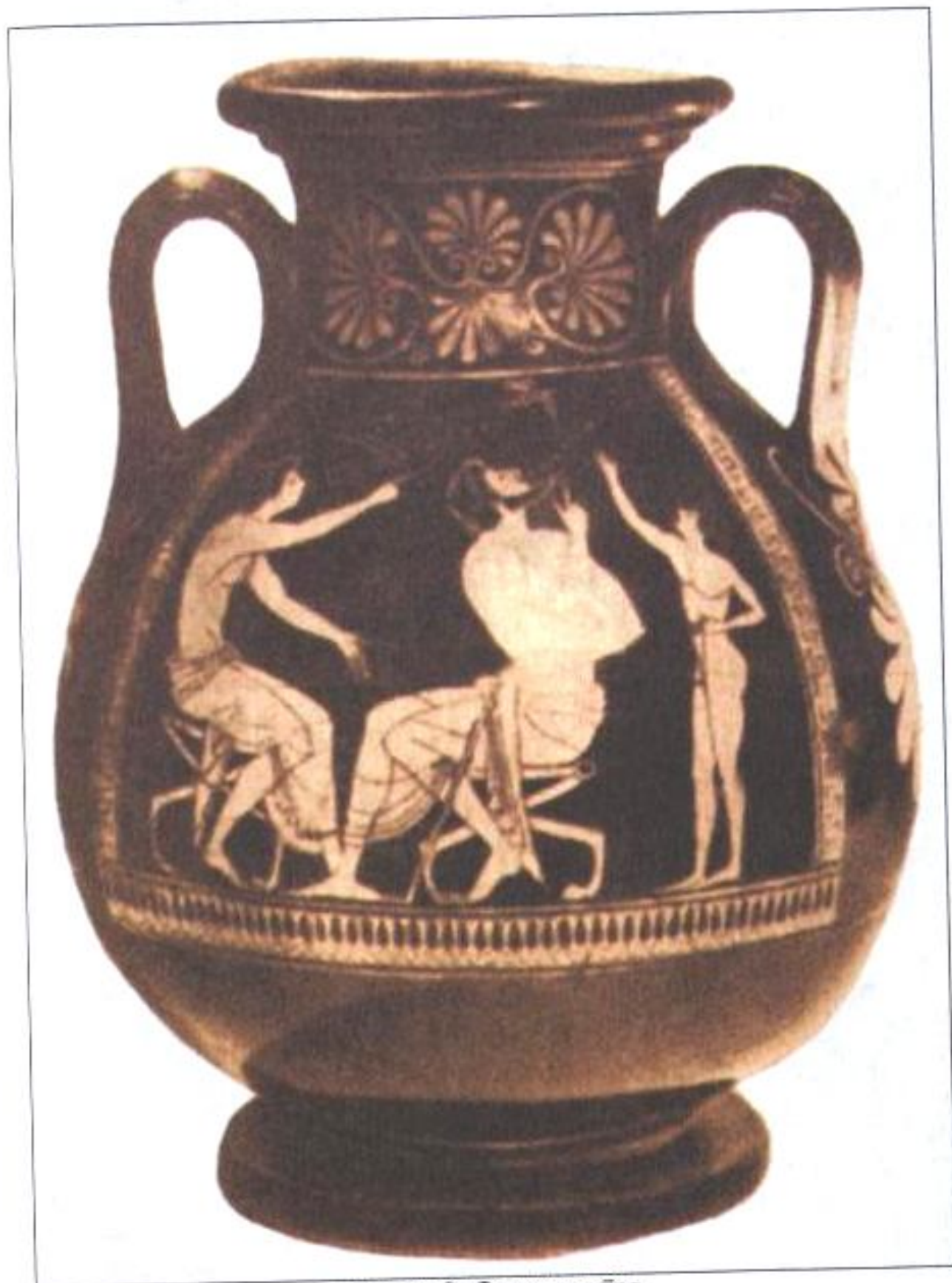
Расми 2. *Венераи Мелос*

Венераи Мелос, ба пешрафти санъати халқҳои ҷаҳон тақони бузурге бахшид (Расми 2).

Дастовардҳои бузурги ҳунармандони Юнони Қадим дар санъати Рими Қадим идома меёбад. Римиҳо аз меъморӣ ва санъати тасвирӣ тамоми нозукиҳои ороиши юнониҳоро омӯхтанд. Дар сохтани биноҳо тарзи меъмориро бо ороиши релеф аз санги мармар истифода мебарданд. Дар санъати Рими Қадим соҳаи ҳайкалтарошӣ ба инкишофи баланди ҳунармандӣ мерасад.

Рассомони Рими Қадим санъати комили чехранигорию (порт-

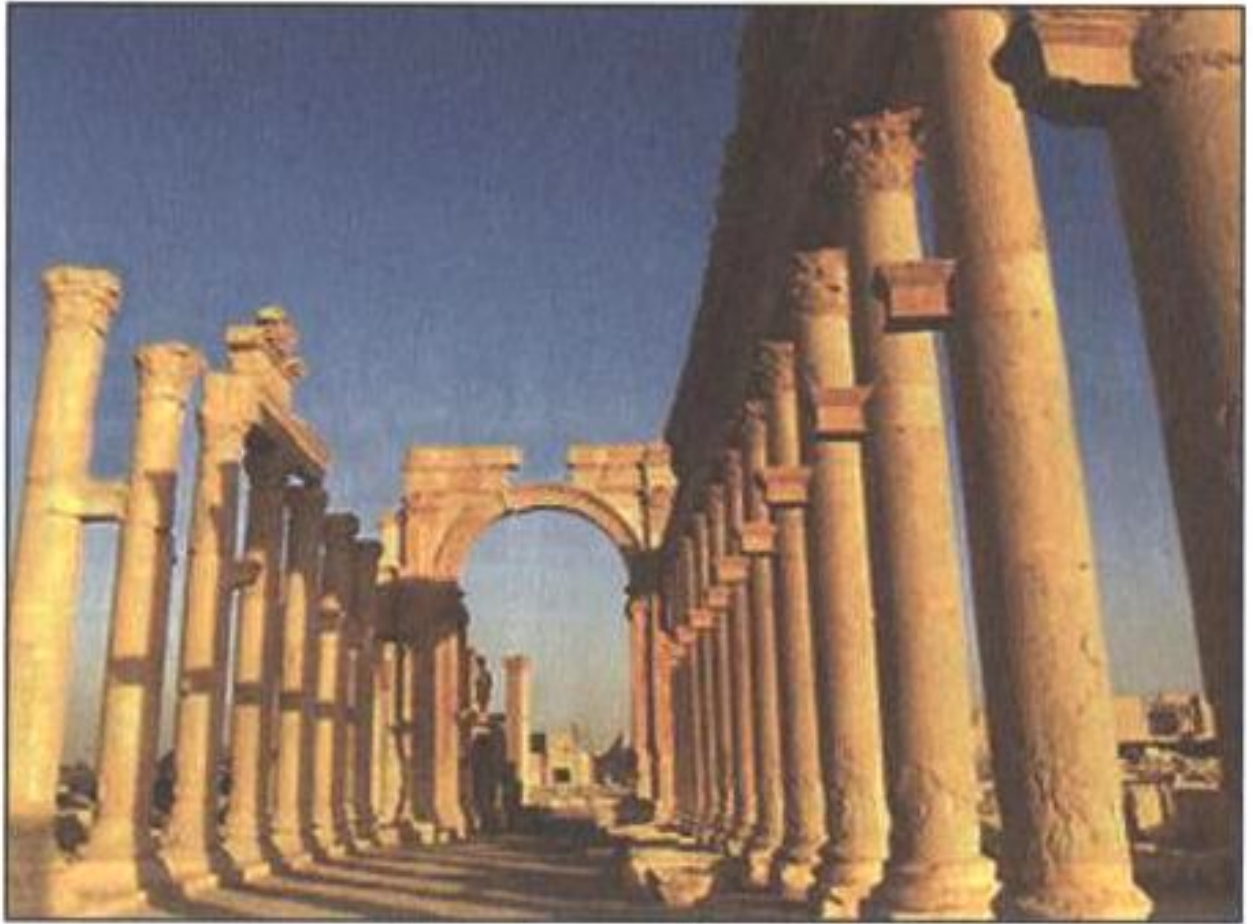
рет) ба вучуд оварданд. Римихо дар ороиши ҳар як бино мозайка ва наққоширо ба таври васеъ истифода мебуданд. Дар ҳайкалсозӣ ороиши тиллокори хеле авҷ мегирад.

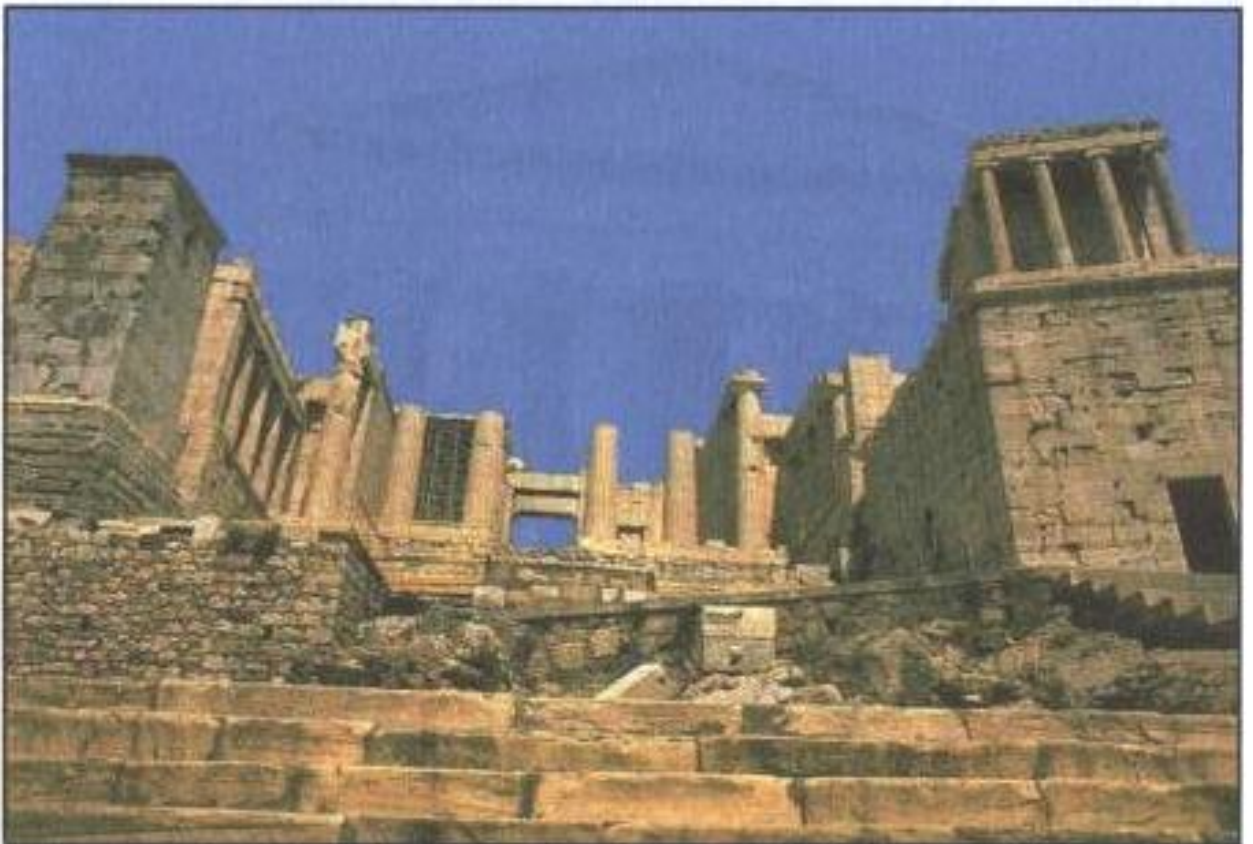
Расми 3. Ороиши кӯза

Расми 4. Олиҳаи Эйроне

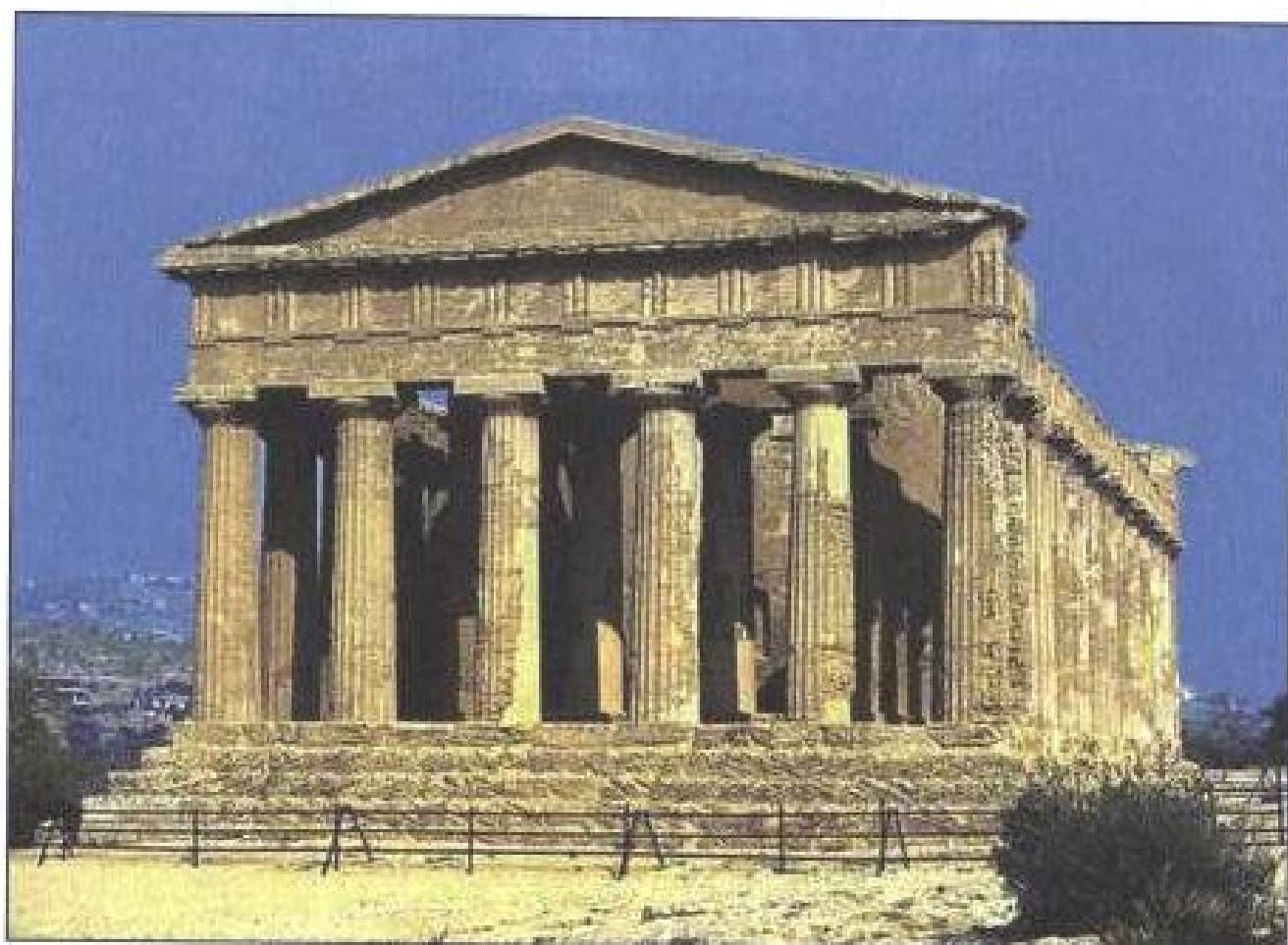
Расми 5. Харобаи аркони бузург дар Палмира

Расми 5а. Пропилеи, Афина

Расми 6. Колизей, Рим

Расми 7. Ибодатхонаи Деметра, Олимпия

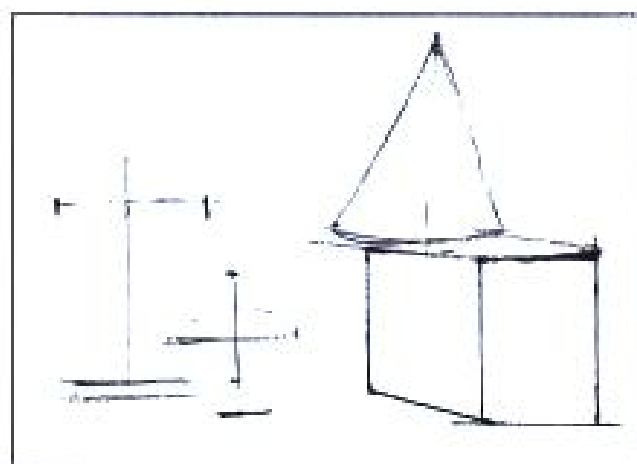
Дарси 2

Кашидани фигураҳои геометрӣ

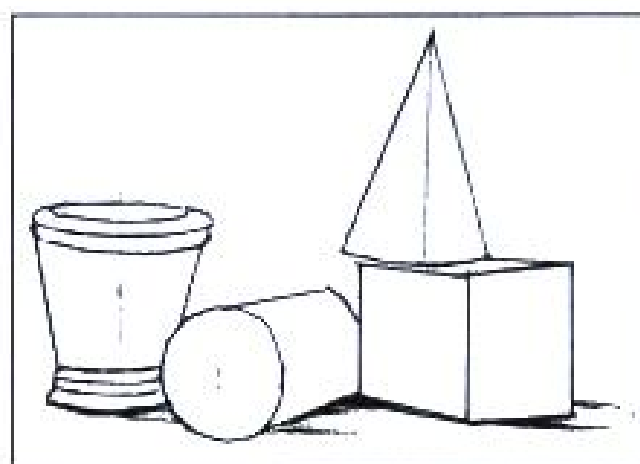
Предметҳои геометрӣ аз ҷиҳати шакл ва андоза хеле гуногунанд. Дар мавриди кашидани он зарур аст, ки шакли умумии предметҳо ҳамачиҳата бо аниқ намудани андоза ва тарзи ҷойгиршавии онҳо дар рӯи қоғаз мароқовар ва эҷодкорона иҷро шавад.

Ҳангоми муайян намудани таносуби предметҳо алоқамандӣ, ҷойгиршавӣ, дуру наздикӣ, андозаи баландию паҳноӣ, ки ҳатти пайваستшавии перспективаро бо предметҳо дурахшон месозанд, муқоиса намоед. Дар мавриди дар ҳамвориҳо ҷойгиршавии гурӯҳи предметҳо зарур аст, ки тасвириро ҳамачиҳата асоснок намоем. Дар расм ҳаҷми бузургии ҷисмҳои калонро бо қисмҳои хурд муқоиса карда, бори дигар фарқияти онҳоро муайян созед.

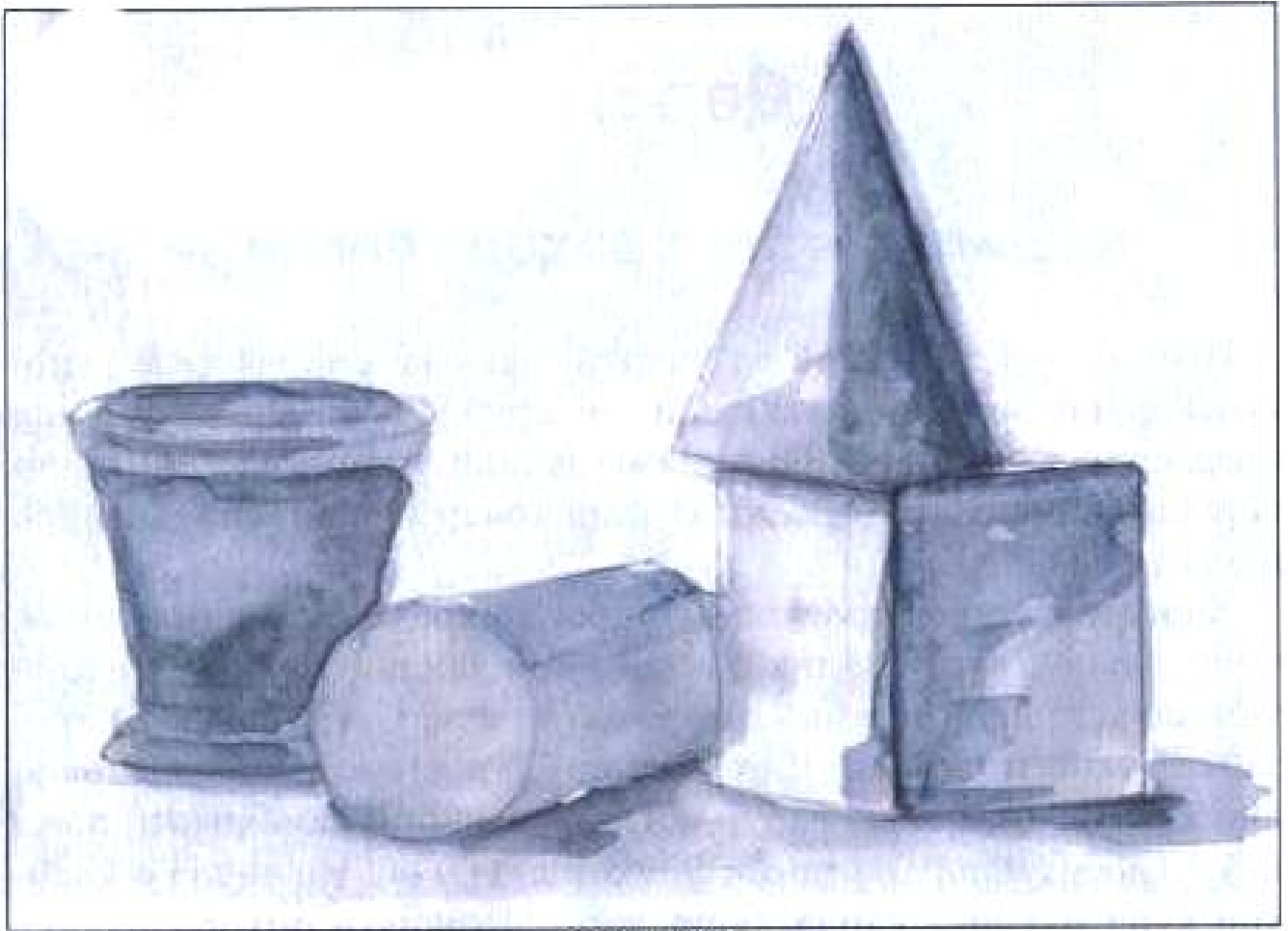
Акнун кӯшиш намоед, ки ҳар як предмети ҷудогона мувофиқи нақша ба таври аниқ ва муайян тасвир шавад, ба дуруст будани ҷойгиршавии предметҳои дуру наздик ва алоқамандии онҳо диққат диҳед. Предметҳои наздик бояд бо акси баланду тобишҳои худ дар рӯшноӣ ва соя аз ҳам фарқ кунанд. Предметҳои дурвоқеъбуда бо штрихи паст тасвир гарданд. Агар зарур бошад, фарқияти торикиро бо штрих дар баъзе ҷойҳои предметҳои асосӣ ва сояе, ки дар ҳамворӣ воқеъ мебошад, равшан намоед. (Расмҳои 8, 9, 10, 11).

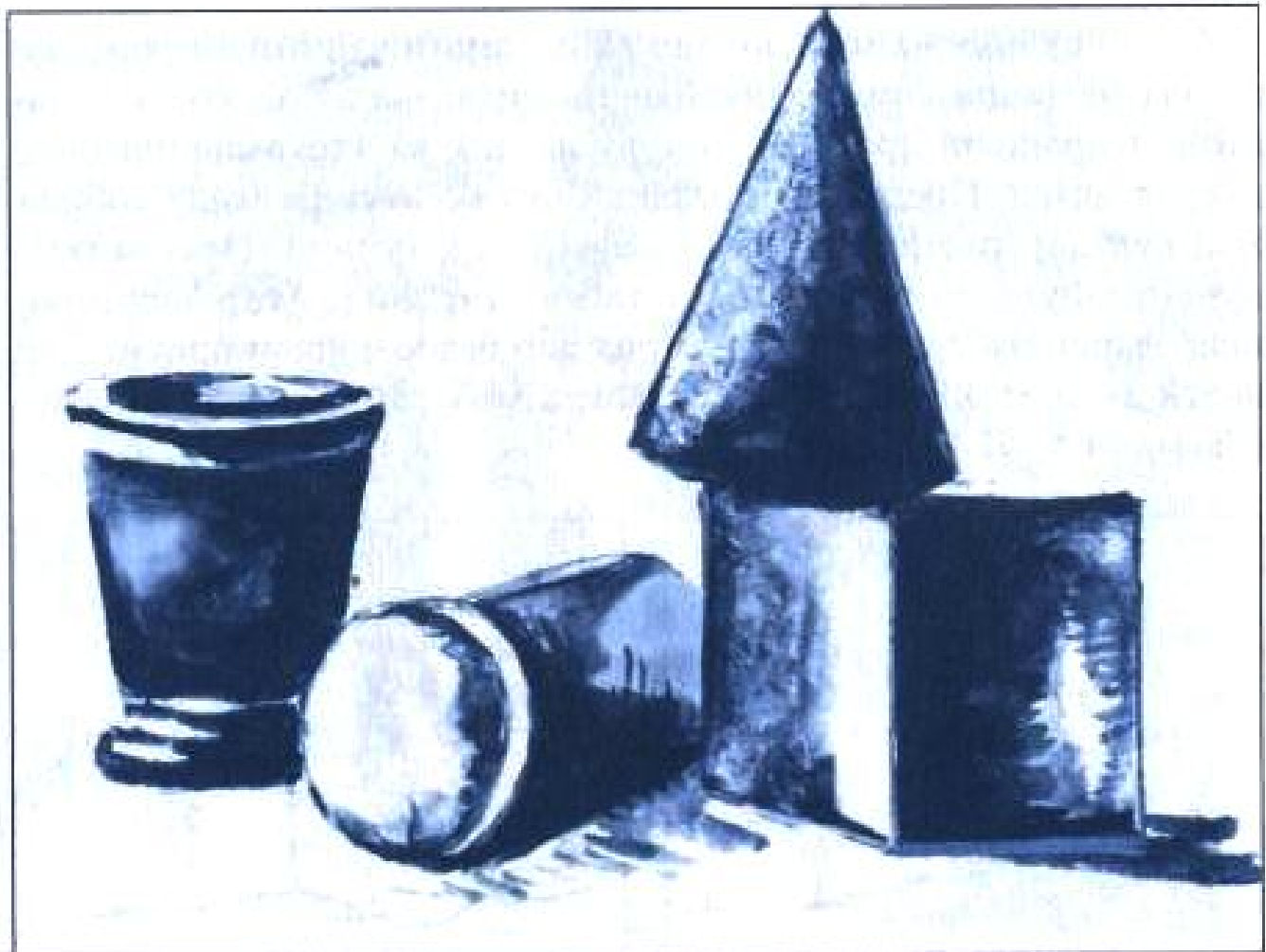
Расми 8

Расми 9

Расми 10

Расми 11

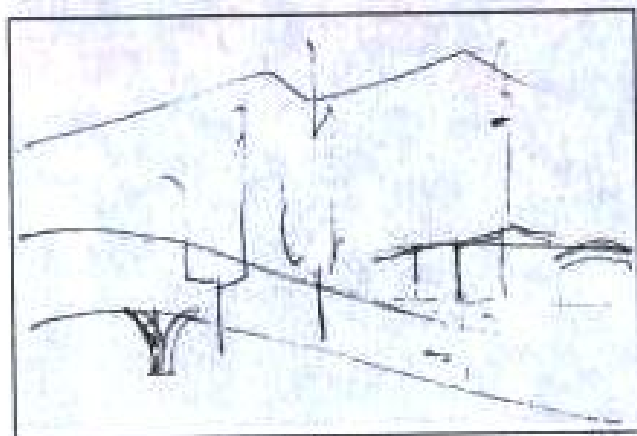
Дарси 3

Тасвири манзараи деҳа

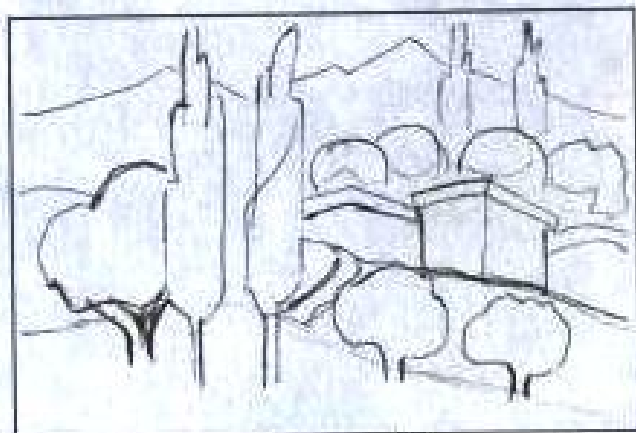
Ҳар деҳа бо манзараҳои зебою дилфиреби худ аз деҳаи дигар фарқ мекунад. Пас аз сайругашт дар бораи табиати назаррабои атрофи деҳа дар ёди ҳар кадоми шумоён хотираҳои аҷоиб боқӣ мондааст. Манзараро тарзе тартиб диҳед, ки аз ҷиҳати композитсия бо манзараи зебои кӯҳсор, абрҳо, дарёҳо, дарахтони гуногун мароқовару дилчасп бошад, мавқеи ҷойгиршавии деҳаи обод, баландию нишебии теппаҳо дар расм низ тасвири худро ёбанд.

Дар мавриди кашидани расм ба фарқияти предметҳои дуру наздик, ки аз ҷиҳати перспектива вобастагӣ доранд, диққат диҳед. Агар бодиққат ба манзараи деҳа нигоҳ кунед, дар назари шумо предметҳо аз ҷиҳати ҳаҷм ва рангҳо аз ҳамдигар фарқ мекунанд. Манзараи деҳае, ки шумо тасвир менамоед, бояд ҳамачиҳата бо ҳамдигар алоқа дошта бошад. Ҳангоми тасвири манзараҳои деҳа, ки борҳо дар вақти сайругашт онро мушоҳида кардаед, дар расмҳоятон ба таври ҳақиқӣ тасвир шавад. Ба ҷиҳати ҳамохангии наботот, зебоии табиати гирду атроф аҳамият диҳед.

Зебоии атрофро тарзе тасвир намоед, ки тобиши гуногуни рангҳои дарахтону теппа, шаклҳои аҷоибӣ баргҳо, мувофиқати рангҳо равшан ба назар намоянд. Кӯшиш намоед, ки манзараи деҳаро дилчаспу гуворо тасвир намоед.

Расми 12

Расми 13

Расми 14

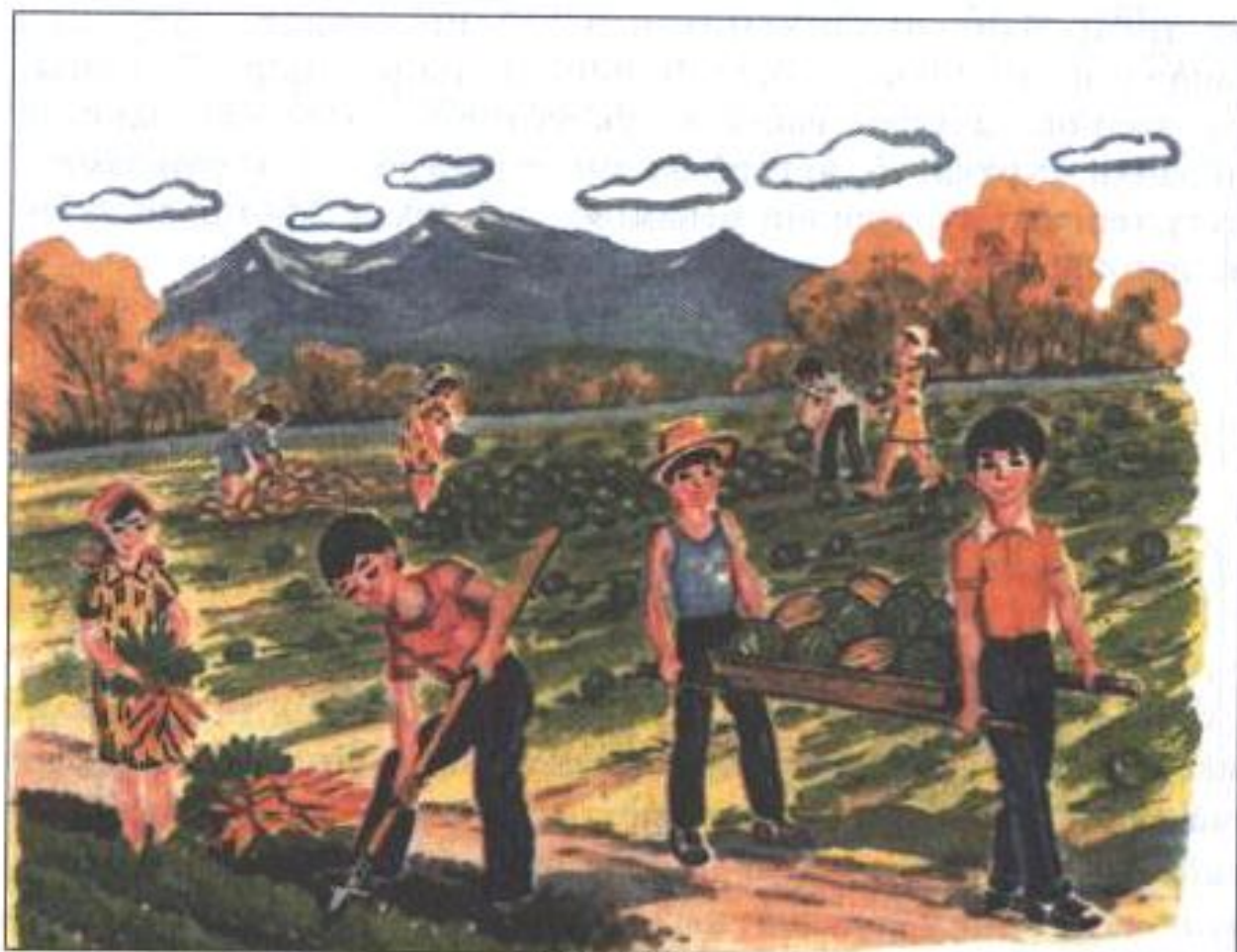
Расми 15

Дарси 4

Композитсия дар мавзӯи ҷамъоварию ҳосил

Ҳар кадоми мо дар ҷамъоварию гуногуни меваю сабзавот, пахта ва гайра ба калонсолон ёрӣ мерасонем. Мувофиқи шавқу завқатон манзараи лозимро интихоб намоед. Дар асоси мавзӯӣ бандубастро тарзе ба қалам диҳед, ки манзараи боғ, сабззор, пахтазор тасвир ёфта, одамон бо ҷамъоварию ҳосил машғул бошанд. Мавзӯро бодикқат мушоҳида намуда, сипас аз тасаввурот ва хотираи худ ҷамъоварию меваю сабзавотро тасвир намоед.

Дар расм одамонро ҳангоми кор дар саҳро акс намоед. Дар мавриди бо ранг кор кардан кӯшиш намоед, ки зебоии атрофро бо тобиши рангҳои зард, ҷиғарӣ, сурх, норанҷӣ

Расми 16

Расми 17

ва дигар рангҳо, ки ҳамоханги зебоии табиати зарринро нишон диҳад, тасвир кунед. Чунин зебоии рангинро бо манзараи саҳрои пахтазор вақти тулӯъ ва гуруби офтоб бо рангҳои норанҷӣ, сурхчатоб, чигарӣ ва дигар рангҳо, ки ба рӯи замин, кӯҳу теппаҳо нурафшонӣ менамояд, зеб диҳед. Манзараи табиат дар ин маврид аз гуногунии рангҳо зебо мегардад.

Дарси 5

Натюрморти сабзавот

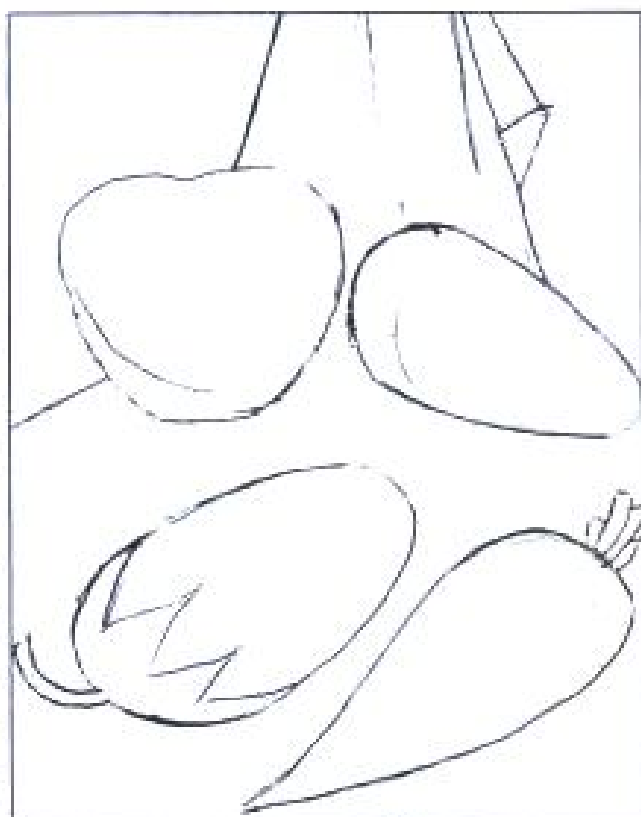
Ҳар як натюрморт дар худ мазмунро аз ҳар ҷиҳат ифода менамояд, ки фикри ба вуҷуд омадани композитсияро аз ҷиҳати шакл, андоза, ҳаракати предметҳо, муносибати ҳамохангӣ ва ғайра дар расм аён мегардонад. Дар оғози кашидани расм аз асли ашё, гуногуншаклии предметҳоро, ки ҷиҳатҳои фарқкунанда доранд, дар натиҷаи муқоиса муайян созед. Ин тарзи муқо-

иса дар иҷрои кори амалӣ натиҷаи хуб медиҳад. Барои мароковар шудани натюрморт хатҳои ҷӯяндагоиро аз ҳар ҷиҳат равшантар гардонед. Диккати асосиро ба моҳияти расм: ҷиҳати таноуб, конструксия, сохтани перспектива дода, онро асосноку шавковар тасвир намоед. Дар мавриди қор ба самти рӯшноӣ ва сояфканӣ, ки шакли гуногунии предметро равшан менамояд, эътибор диҳед.

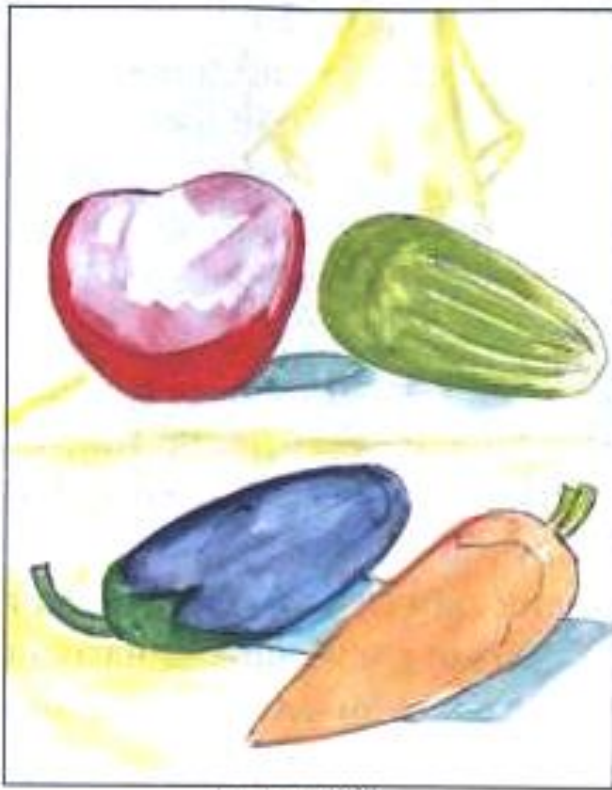
Барои ба нуқтаи умумӣ овардани ҳамаи предметҳо лозим аст, ки ҷиҳатҳои баробарии онҳоро асоснок намоем, зеро шартҳои тасвири табиӣ ба ин вобаста аст. Дар мавриди бо ранг қор қардан агар хоҳед, ки ба душворӣ дучор нагардед, яқбора бо мӯйқалам аз ранги таҳранг ё равшани чамъи соя дар предмет нуқтаи дарқориро муайян намоед. Ҳангоми расмкашӣ ба намуди рангҳои гарму сард диққат диҳед ва таносуби рангпартоиҳоятонро дар хотир нигоҳ доред.

Ҳангоми истифодаи ранг ба омехтаи ранги аслии он рангҳои тасвиршударо, ки дар натиҷаи рӯшноӣ ва ҳолатҳои дигар ба амал меоянд, илова намоед. Азбаски натюрморт аз сабзавоти гуногуниранг иборат аст, рангҳои ҳақиқиро аз ҳар ҷиҳат дуруст қор фармоед. Ҳамаи рангҳои нозуку муносибро ба эътибор гирифта, дар расм истифода намоед. Ғайр аз рӯшноӣ боз ҷилои рангҳо барои ҳар як предмет зарур аст, ки муносибати таҳранг ва ҳамворие, ки дар он предмет ҷойгир гаштааст, таҷассум ёбад.

Тарзи гузориши рангҳо аз ҳар ҷиҳат дар расм ба тарзе гузоредед, ки нафосату зебоии тобиши рангҳои предметҳо аз байн нараванд. Фарқи рангҳои қисми торику равшани натюрмортро хатман тасвир кунед. Кӯшиш намоед, ки натюрморт бо маҳорат ва ҳунари баланд ба анҷом расад.

Расми 18

Расми 19

Расми 20

Саволҳо:

1. Барои мароқовар ва пурнур будани расм чӣ гуна хатҳоро мекашанд?
2. Чаро рангҳои тағйирёбанда дар предметҳои асли назаррасанд?
3. Барои он ки дурахши рангҳо дар расм акс гардад, чӣ бояд кард?

Дарси 6

Тасвири рангҳои заррин

Табиат дорои ранги чило, тароват, нафосати хос ва нотакрор аст, ки сарчашмаи зебоҳои дунёи рангин мебошад. Ҷилою дурахши рангҳо махсусан дар айёми ивазшавии фаслҳои сол, фарорасии мавсими нав баръало хис мегарданд. Эҷодкор аз табиат на фақат илҳом мегирад, инчунин мехоҳад рангу таровати

табииро инъикос намояд. Ҳангоми тасвири манзараи заррин, ки хоси фасли тирамоҳ аст, диққати асосиро ба дуруст дарк намудани фарқи рангу чило ва мохирона тасвир намудани зебоии асли манзара равона созед.

Дар мавриди кашидани расм истеъдоди хуби офарандагӣ зарур аст, то ки бо бадеиёти баланд асари қобили тавачҷӯх тавлид шавад. Дар эҷоди манзараи тирамоҳи заррин тасвири манзараи кӯҳ, теппа, дарахт, саҳрон васею осмони софро бо хатҳои ҷудоғонае тарзе тасвир намоед, ки бандубасти асар мазмуни хубу тахайюли баланди эҷодӣ дошта бошад.

Барои мароқовар шудани расм бори дигар манзараи тасвиршударо бо хатҳои пурмазмун, ки расмро пурқувват ва дурахшон мегардонанд, оро диҳед. Азбаски манзараи тирамоҳи заррин бо обу ранги худ ҷиҳатҳои фарқкунанда дорад, кӯшиш намоед, ки он гуногунӣ ва ҳамоҳангии рангҳои манзараро фаро гирад. Ба дуруст будани ҷойгиршавии предметҳои дуру наздик ва алоқамандии онҳо диққат диҳед. Предметҳои наздик бояд бо тасвири баланду тобиши худ дар байни рӯшноӣ ва соя аз ҳам фарқ кунанд. Барои тасвири он рангҳои зард, норанҷӣ, сурх, ҷигарӣ ва дигар рангҳоро, ки обурангнокиро дурахшон мегардонанд, истифода баред. Ба он муваффақ шавед, ки рангҳо дар манзара зебою нафис тасвир шаванд. Ба он ҷиҳат низ диққат диҳед, ки ранги замин, кӯҳу роҳ ва дарёча вобаста ба дурии масофа фарқ дошта бошанд. Тадричан аз рангҳои серчилову баланди катори пеш ба рангҳои пасти дур воқеъгардида гузаред.

Дарахтро бо ҳамоҳангии рангҳои заррин тарзе тасвир созед, ки бо дурахшонӣ ва рангҳои серчилову баланд назаррас шавад. Тасвирро тарзе ба анҷом расонед, ки манзараи зебою рангини оламро ба хотир орад.

Расми 21

Расми 22

Расми 23

Расми 23 а

Дарси 7

Натюрморти дастархони пурнеъмат

Дар ҳар хонадон, хусусан дар рӯзҳои иду тӯй, маъракаи гуногун дастархони пурнозу неъмат ороста мешавад. Дастархони пурнозо анвои мевачот, нону кулча ва зарфҳои гуногун зеб медиҳанд. Натюрморти дастархони пурнеъмат аз натюрморти меваҳои гуногун аз ҷиҳати ҳаҷму шакл, рангҳо хеле фарқ мекунад.

Пеш аз он ки расмкаширо оғоз намоед, ҳаминро бояд ба эътибор гиред, ки ҳаҷм, шакли предметҳо ба воситаи хатҳои ёрирасон ва сояю рӯшноӣ муайян карда мешаванд. Аз байни онҳо предметҳоеро, ки ба шумо ва ба сарчашмаи рӯшноӣ наздиктар ё дуртар воқеъ мебошанд, чудо намоед. Пас аз ин ба он ҷои предмет, ки рӯшноӣ афтидааст, назар афканед. Аммо ҷои камрӯшноиро низ ба эътибор гиред. Дар вақти кашидани расм тарафҳои рӯшноӣ, сояи онро ба предмети аслии муқоиса карда, дурустии онро санҷидан лозим аст.

Предметҳо ва қисмҳои алоҳидаи онҳо вобаста ба дурахши мутаносибан камшаванда хурдтар ба назар мерасанд.

Масалан, ду предмети шаклан баробарро гиред ва дар рӯ ба рӯяшон якеро наздиктар, дигарашро дуртар гузоред. Онҳо аз ҷиҳати баландӣ, дарозӣ ва пахноӣ як бошанд ҳам, ба назаратон гуногун менамоянд.

Воситаи дигари ифодаи ҳаҷм - афтидани соя дар ҳамворӣ мебошад. Аз ин рӯ, мо метавонем рангҳоро чунин фарқ кунем:

- а) дурахшон (ҷойи аз ҳама равшантар дар предмет);
- б) нимсоя - торикшавии ранг дар байни рӯшноӣ;
- в) сояи пурра. Афтидани соя дар ҳамворӣ. Сояи рӯшноӣ ба масофа ҳам вобастагӣ дорад.

Монандӣ: ҳар қадар предмет ба рӯшноӣ наздик бошад, ҳамон қадар акси байни рӯшноӣ ва соя дурахшонтар мегардад. Аммо агар дур бошад, акси рӯшноӣ сусттар мегардад.

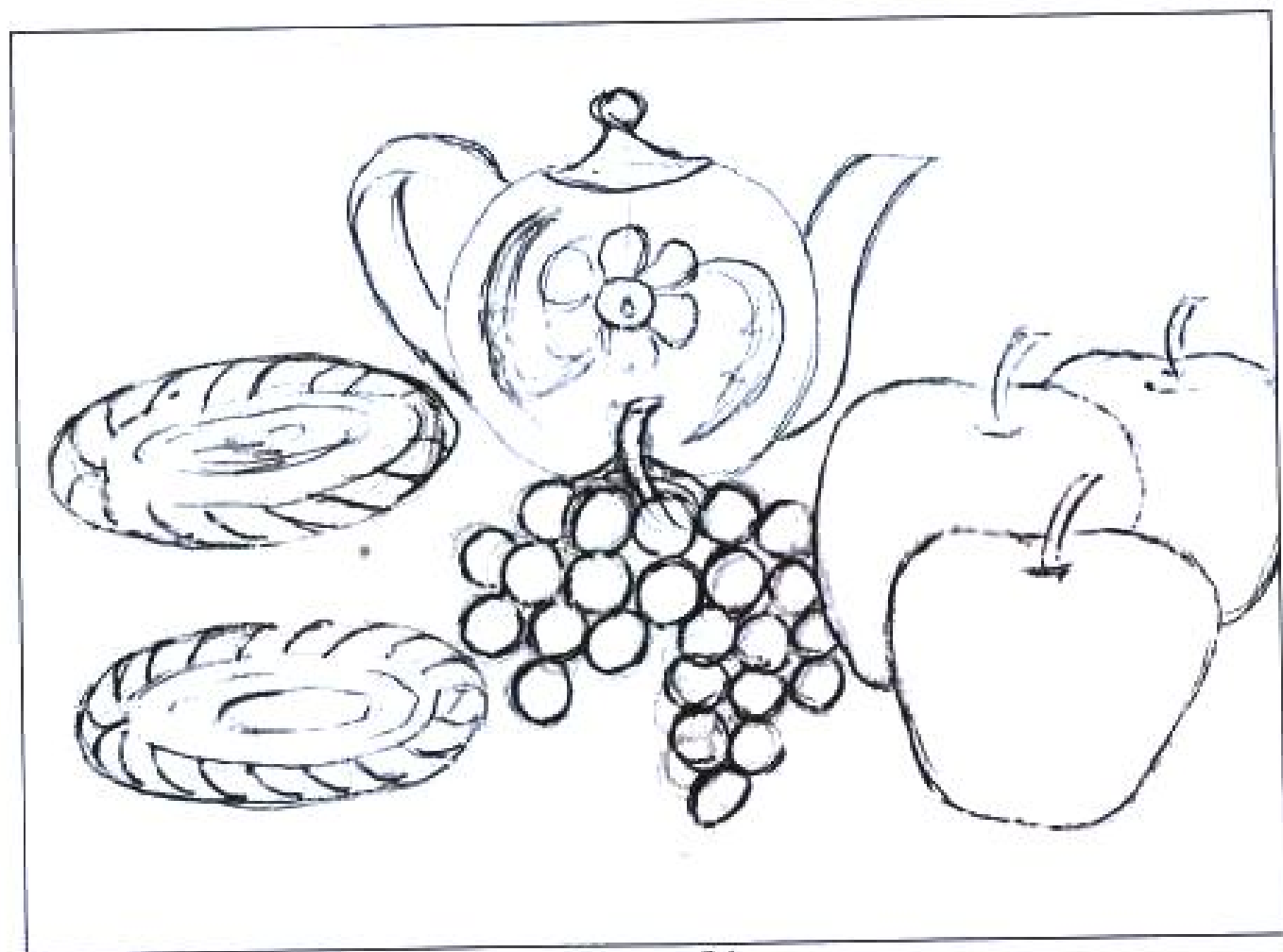
Дар лаҳзаи аввали кашидани расм ҳаракат намоед, ки ҳолати дурусти ба шакл даровардану диққатҷалбкунанда будани предмети тасвиршударо дарёбед.

Расмро тарзе иҷро намоед, ки равшанӣ дуруст инъикос гардад ва ба хубӣ шакли предметро пурра муайян кунад. Пас

аз ин, дар тасвири натюрморт тарзе рафтор бояд кард, ки хатҳои гуногун ба шакли предметҳо, ки ҳудуди байни равшанӣ ва соя, ки ба ҳамворӣ меафтанд, мураббаъ сохта шавад.

Баъдан барои мувофиқати предметҳоро аз назар гузаронидан ба он чиз диққат диҳед, ки предметҳои ба назар афтанда ҳолати амудӣ ё уфуқии худро нигоҳ доранд. Ҳангоми бо ранг иҷро намудани натюрморт фарқи дурахшонии тобиши рангҳои аслии предметҳоро, ки дар натиҷаи таъсири фазогиӣ рангҳо хеле тағйир меёбад, ба эътибор гиред. Пас аз ин ранги равшан ва торикро фарқ намоед. Рафти корро чунин бояд кард: дар палитра (тахтача барои рангҳо) рангҳоеро, ки ранги тобиши предметро ифода мекунанд, интихоб намуда, дар тасвир рангҳоро нишон диҳед, то ки онҳо ба шакли предмет мувофиқ бошанд, аммо сабӣ кунед, ки дурахшандагӣ ранги чудоғона тасвир карда нашавад.

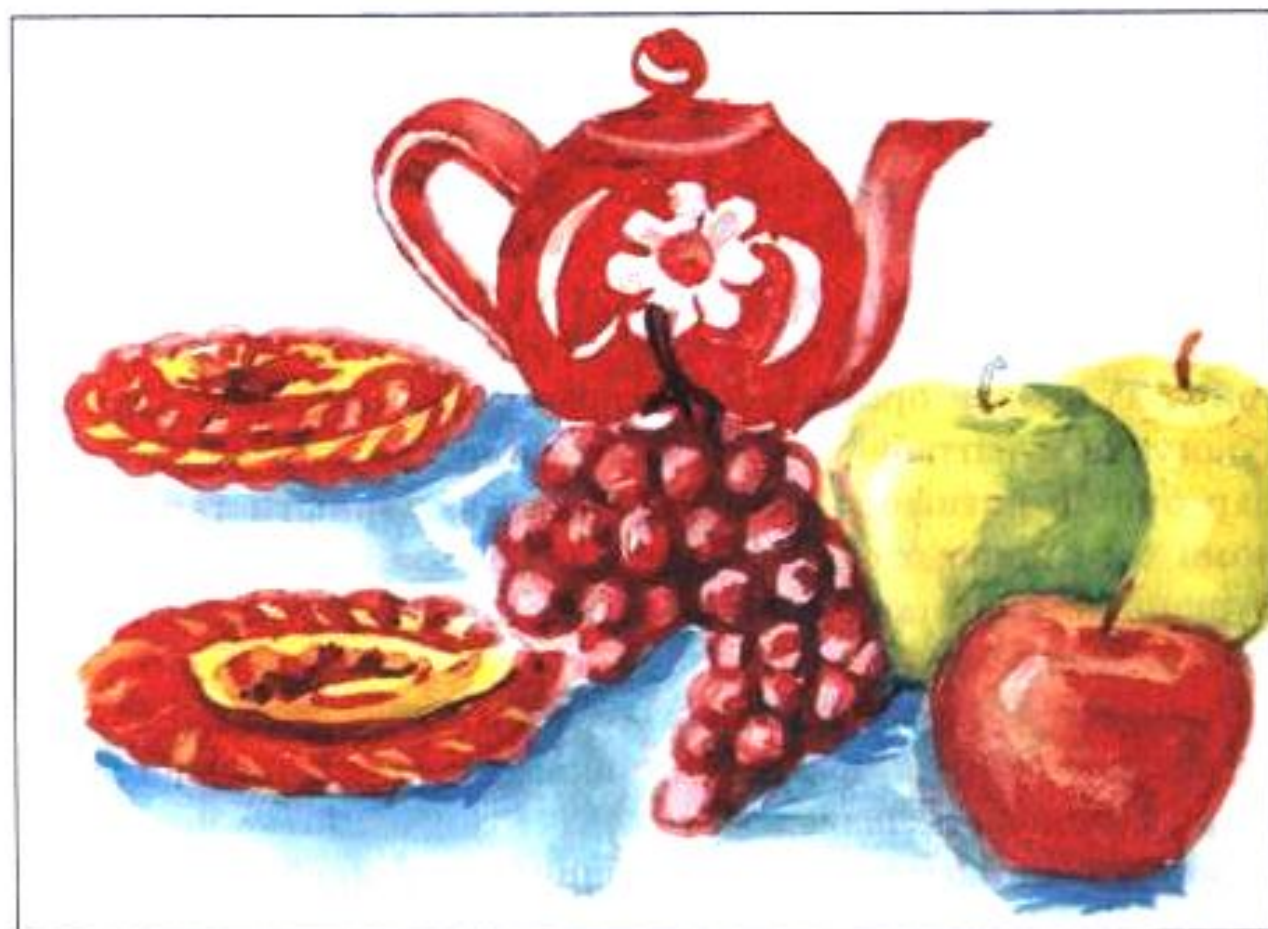
Пас аз он ба таври дақиқ рангҳои предметҳои боқимондари ҷо ба ҷо гузоред. Ҳаракат намоед, ки ҳанӯз ранг хушк нашуда, сояро тасвир карда ба охир расонед, то ки тасвир аз ҳама ҷиҳат зебою рангин таҷассум гардад.

Расми 24

Расми 25

Расми 26

Саволҳо:

1. Ҳаҷм, шакли предметҳоро ба воситаи кадом ҳаҷм тасвир кардан мумкин аст?
2. Ифодаи рӯшноӣ ва афтидани соя чӣ ҳел муайян карда мешавад?

Дарси 8

Қорҳои ороишӣ, навиштани шрифт

Шрифт - ин тасвири графיקии ҳарф ва ададҳо аст. Ба тарзи дигар, ҳарф ё ададҳоро эҷодкорона, зебо ва фаҳмо рӯи қоғаз акс кунондан аст. Ихтирои шрифт дар инкишофи ҷамъияти инсонӣ нақши бузурге бозидааст. Аз шрифт дар қорҳои тарғиботию ороишӣ истифода мебаранд. Бо шрифт рӯзномаю маҷалла, шиор, аёнӣнахҳо, китобҳо оро дода мешаванд. Ҳар як ороиши шрифт дар китобҳо, аёнӣнахҳо, эълонҳо бо тарзҳои гуногун таҷассум мешаванд. Барои ҳамин рассомон кӯшиш менамоянд, ки дар навиштани шрифти полиграфӣ композицияи гуногуни замонавиро эҷодкорона истифода баранд.

Навишти шрифт ва расмҳо аз ҷиҳати ороиш хеле гуногун мебошад. Масалан, ҳафтаномаҳои «Адабиёт ва санъат», «Омузгор», «Известия», «Ҷарҳи гардун», «Тоҷикистон» ва ғайра аз ҷиҳати ороиш аз ҳамдигар фарқ мекунанд. Тарзҳои гуногунии мурағтабу равшани шрифт вучуд доранд, ки рассомон дар ороиш истифода мебаранд. Ҳар як шрифти тарғиботӣ номи хоси худро дорад. Масалан, шрифҳои академӣ, ҳаҷмдор, буришноқ, қоргарӣ, ороишӣ ва ғайраҳо аз ҷиҳати навишт ва ороиш хеле фарқ мекунанд.

Ҳар як тарзи шрифт бо андозаҳои паҳноӣ ва баландӣ навишта мешавад. Дар баъзе мавридҳо шрифт бо тарзи нишебӣ ҳарфҳо низ навишта мешавад.

Барои мароқовар навиштани шрифт дар навбати аввал бо қалам ангоран оро созад. Сипас, вазифаро бо ранг иҷро

намоед. Дар навиштани шрифт ба таносуб ва фосилаи он диккат диҳед. Ҳарфҳои Ф, М, Ш, Ю, Ж назар ба ҳарфҳои дигар андозаи ба худ хос доранд. Зеро навиштани шрифт ба матн вобаста аст. Чӣ қадаре ки матро кӯтоҳ интихоб намоед, ҳамон қадар мароқовар ва дурахшон навишта мешавад. Кӯшиш намоед, ки матн бо рангҳои баланд навишта шавад.

Барои иҷрои ин супориш бо перои плакати навиштан дар навбати аввал хеле осон аст. Аз рӯи шрифт ҳарфҳоро нависед.

А Б В Г Д Ж
Е З И К Л М
Й О Н Р П Ъ
Т С У Ф Х Ц
Ч Я Э Щ Ъ
Ы Ю Ш
1 2 3 4 5 6 7 8 9 0

Расми 27

А Б В Г Д Ж
Е З И К Л М
Й О Н Р П Ъ
Т С У Ф Х Ц
Ч Я Э Щ Ъ
Ы Ю Ш
1 2 3 4 5 6 7 8 9 0

Расми 28

Расми 29

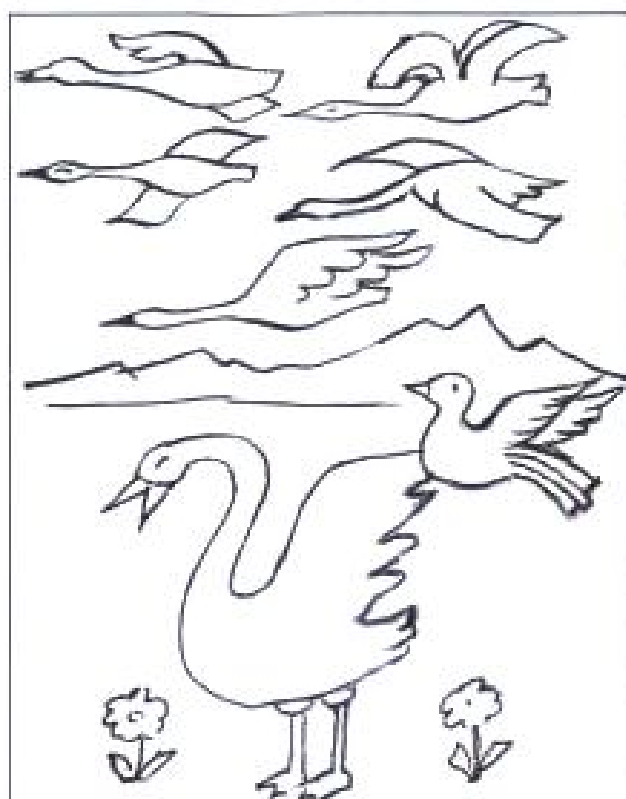
Дарси 9

Расм дар мавзӯи парвози паррандагон

Пеш аз огози расмкашӣ хати уфукӣ - сатҳи ҳамворӣ ва фазоиро тавре муайян намоед, ки қисми ҳаво масофаи васеъро ишгол намояд. Расмро тарзе тасвир намоед, ки парвози паррандагон дар манзараи паҳновари осмони софу кӯҳсор ва дарё, ки зебоиро аз ҳама ҷиҳат пурра менамояд, акс гардад.

Тарзе амал кунед, ки расм аз ҳама ҷиҳат мароқовару диққатҷалбкунанда бошад. Парвози паррандагонро бо хатҳои дурахшон тасвир карда, ҳамчунин ҷиҳати ҳаракату шакли предметро пурра муайян кунед.

Пас аз ба шакл даровардани манзара ба тарзи парвози паррандагон, ки дар масофаҳои гуногуни фазо ифода ёфтаанд, эътибор диҳед. Дар мавриди бо ранг кор кардан кӯшиш намоед, ки муносибату мувофиқат, таносуби рангҳо ба амал ояд, то мақсади асарро равшан ифода кунад. Унсурҳои дигари расм бояд бо рангҳои мувофиқаткунанда тасвир шаванд. Рангҳоро дар манзара тарзе гузоред, ки мавқеи дуру наздик, пасту баландро фаро гиранд. Рӯшноӣ ва соягии тасвири паррандагонро аз ҷиҳати дурахшонӣ, фарқи рангҳо, ки дар натиҷаи таъсири фазогӣ ба амал меоянд, нишон диҳед. Ба дурахшонии рангҳо эътибор диҳед. Дар марҳалаи ба итимоҷ расонидани амалиёти сураткашӣ аниқ аз назар гузаронед ва ҷиҳатҳои номувофиқро такроран оро диҳед, дурахшонӣ ва сояфканиии қисми пешро бойтар гардонед. Чунин тарзи кор барои зохир намудани шакл ва диққатҷалбкунанда гардонидани сифату тобиши ранг аз аҳамият ҳолӣ нест.

Расми 30

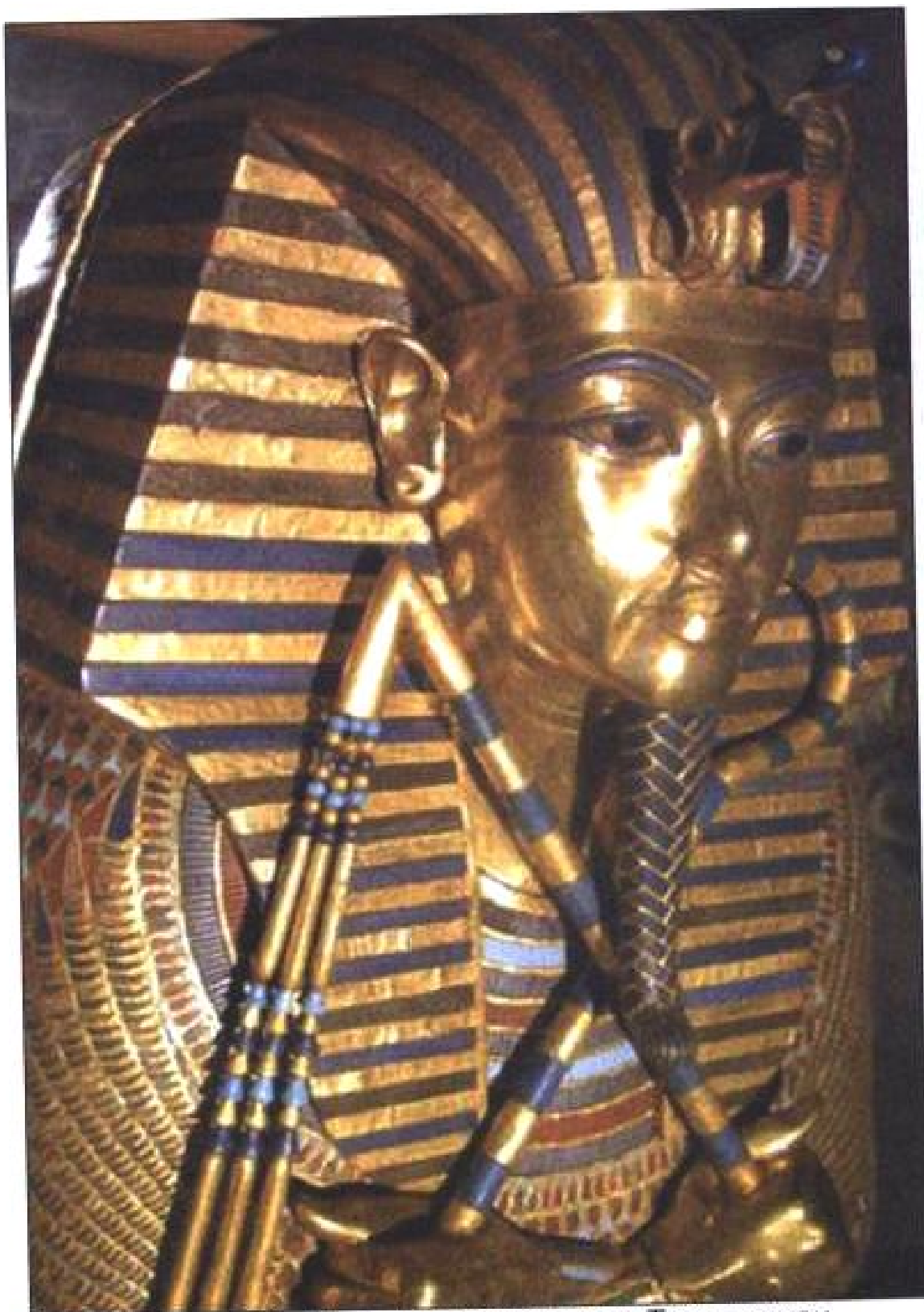
Расми 31

Дарси 10

Сӯҳбат оид ба санъати тасвирии Шарқ

Мардуми Шарқ бо анъанаҳои маҳаллӣ ва хусусиятҳои муҳими худ маданияти баланд ба вучуд овардааст. Бозёфтҳои қадимаи асрҳои IV-I пеш аз мелод намунаи хуби осори фарҳангӣ ба шумор мераванд. Ин бозёфтҳо дар сарзамини Миср, Эрон, Ҳинди Қадим, Чин маҳфуз мебошанд. Дар сарзамини мисриён аз замонҳои палеолит ва неолит тарзи ороиши рӯи сангҳо ва ороиши гуногуни кулолгарӣ ба вучуд омадааст. Дар баробари ин пешравӣ сохтани иншооти меъморӣ, тарзи ороиши санъати тасвирӣ дар биноҳо хеле авҷ мегирад. Дар Нил, Саҳара, Газа ва дигар минтақаҳои Миср сохтани биноҳо бо тарзи ороиши хоси замон қасб шуда буд. Аҳром, яъне макбараҳои фиръавнҳои Миср бо санъати баланди меъморӣ сохта шудааст.

Ахроми Хеопс бо ороиши монументалӣ баландтарин (146 м) ахром аст. Ороиши монументалӣ, зебоиҳои нотакрор дар ҳайкалҳои Нефертити, Фиръавн, Тутанхамон бо ҳунари баланди эҷодкорӣ истифода шудаанд. Нигаред ба расми 32.

Расми 32. Миср, Ниқоби тиллоии Тутанхамон

Расми 33. Аҳроми Миср

Санъати Ҳиндустон

Санъати Ҳиндустон асосан аз меъмори, ҳайкалтарошӣ ва ороиши нақшу нигор хеле бою рангин буда, асарҳои офаридашуда дар Дехлӣ, Агра, Ачанга, Бомбай ва дигар шаҳрҳо хеле зиёданд. Ҳар як асари меъмори бо ороиши зебою рангин таҷассум шудааст. Яке аз намоёнтарин ёдгориҳои меъмории Ҳиндустон Точмаҳал мебошад. Макбара дар давраи ҳукмронии Темурӣни хинд (1526-1558) ба хотираи Мумтоз (зани Шоҳи Ҷаҳон) дар назди шаҳри Агра, соҳили хушманзараи рӯди Ҷамна бунёд шудааст. Девори Точмаҳал аз мрамми сафед буда, рӯяш бо сангҳои қиматбаҳои зумрад, лаъл ва лочуварди Бадахшон орош ёфтааст. Точмаҳал аз рӯи шахомат, зебӣ, нафосати бадеӣ ва ороиши гаронбаҳо, бандубасти мукамал ва таносуби дилрабои тарҳ яке аз муъҷизаҳои олам ба шумор меравад. Точмаҳал на танҳо комёбии бозёфти ҳунармандони Ҳинд, балки таҷассуми анъанай бой ва нозуки санъати меъмории Осиёи Миёна ва Эрон низ мебошад, чунки он бо ҳамдастии меъморошу ҳунармандони ин кишварҳо бино ёфтааст. Ёдгориҳои таърихии меъмори ва

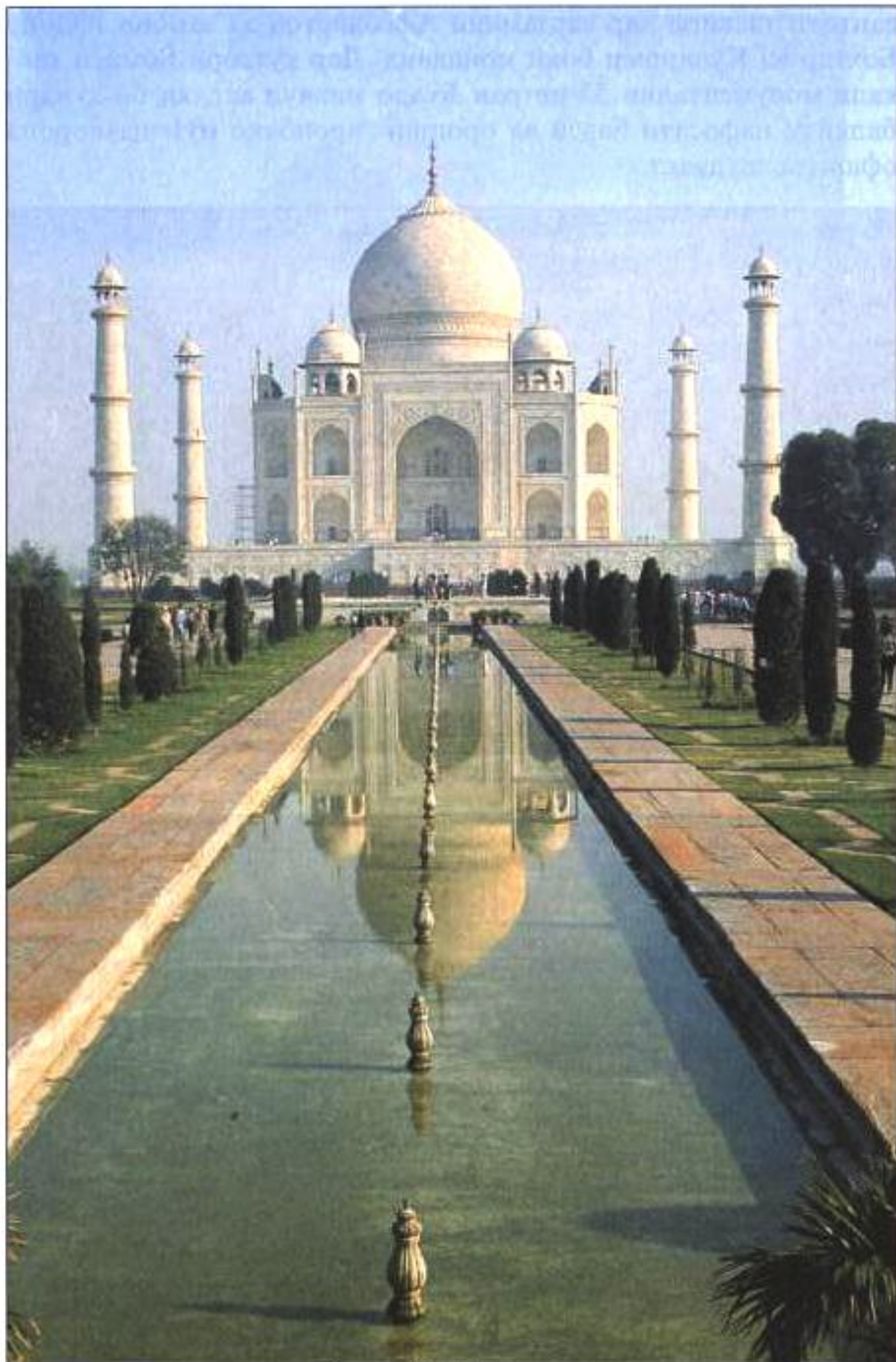
санъати тасвирӣ дар сарзамини Афғонистон аз замони Юнону Бохтар ва Кӯшониён боқӣ мондаанд. Дар кӯхсори Бомиён ҳайкали монументалии 53-метраи Буддо мавҷуд аст, ки бо хунари баланди нафосати бадеӣ ва ороиши гаронбаҳо мӯъҷизакорона офарида шудааст.

Расми 34

Расми 35

Расми 36. Тоҷмаҳал

Саволҳо:

1. Мардуми Шарқ чӣ гуна маданиятро ба вучуд овардаанд?
2. Дар сарзамини Миср дар кадом замон ороиши рӯи сангҳо ва кулолгарӣ ба вучуд омадааст?
3. Аҳроми Хеопс чанд метр баландӣ дорад?
4. Ёдгориҳои Ҳиндустон дар кадом шаҳрҳо сохта шудаанд?
5. Тоҷмаҳалро дар кадом шаҳр ва дар замони кӣ бунёд кардаанд?
6. Чаро Тоҷмаҳалро мӯъҷизаи олам меноманд?

Дар вақти ҳолӣ

Усули корҳои ороишӣ

Дар мавридҳои гуногун ба шумо лозим меояд, ки бо корҳои ороишӣ машғул шавед. Ҳар як кори ороишӣ нозукиҳои хоси худро дорад. Барои аз худ намудани ин нозукиҳо таҷрибаи хуби корӣ зарур аст. Хусусияти асосии расмҳои бо акварел, гуаш кашидашуда равшан будани ранг аст, ки тобишу хосияти қоғаз ва тозагии вай аз байни он намудор мешавад. Хусусияти асосии акварел ин аст, ки он шаффофиро нигоҳ медорад. Барои натиҷабахш иҷро намудани ин супориш маслиҳат медиҳем, ки машқҳои пешниҳодшударо бо тамоми рангҳо иҷро намоед. Ин тарзи машқҳо имконият медиҳад, ки хусусиятҳои рангҳои акварелиро пурра омӯzed. Дар навбати аввал усули пардоздихиро бидонед. Бо оби тоза расмро аз боло ба поён, аз чап ба рост давонед ва то дами хушк шудани об интизор шавед. Ҳамин тавр шумо тарзи гузариши рангҳоро аз тобиши баланд ба тобиши паст аз худ мекунед. Онро дар иҷрои корҳои ороишӣ метавонед истифода баред. Чӣ қадар рангҳоро дар ороиш шаффофтар истифода баред, ҳамон қадар ороиш зеботару сифатноктар баландтар мегардад. Дар ороиши расм матнҳо бо шрифти навишта мешаванд. Кӯшиш намоед, ки тасвир ва навиштани шрифти дар асоси композитсия хубу равшан, зебою нафис ороиш ёбад.

Расми 37

Дарси 11

Санъати давраи Эҳё (Ренессанс)

Давраи Эҳё дар таърихи маданияти оламиён давраи нав аст. Давраи Эҳё давран ба вучуд омадани дигаргуниҳои иҷтимоӣю иқтисодӣ

дар мамлакатҳои Фарб, махсусан Италия, Ҳолландия, Фаронса, Олмон мебошад. Дар давраи Эҳё савдо босуръат тараққӣ кард, ки ин сабаби ба вучуд омадани аввалин корхонаҳои капиталистӣ ва мустаҳкам шудани робитаҳои тиҷоратии байни шаҳрҳо гардид.

Ин дигаргуниҳои иҷтимоию иқтисодӣ дар ҳаёти халқҳои Европа боиси ба авҷи олии расидани маданияту санъат гардид. Ходимони адабиёт ва санъат имконият пайдо намуданд, ки дар асарҳои худ зебоии аслии табиат ва инсонро таҷассум созанд. Мақсади асосии маданияти давраи Эҳё ба вучуд овардани гуманизм буд.

Рассомон кӯшиш намуданд, ки дар эҷодиёти худ анъанаҳои устодони антиқаро аз нав ба вучуд оваранд. Аз ин ҷо, номи ин давра барқароршавии санъат, яъне давраи Эҳё, ё Ренессанс меноманд. Аксарияти ходимони маданияти давраи Эҳё эҷодкорони бузург буданд, ки дар соҳаҳои гуногун қобилияти баланди эҷодӣ доштанд. Масалан, Леонардо да Винчӣ нафақат асосгузори зинданигорӣ (живопись), балки ҳайкалтарош, олим, нависанда, меъмор, муҳандиси техникӣ, мусиқинавоз низ буд. Рафаэл, Микеланчело ва дигар ҳунармандон ба ғайр аз рассомӣ, дар соҳаҳои илм ҳам истеъдоди баланд доштанд. Санъати давраи Эҳё услуби махсуси ҳудро ба вучуд овард, ки ба илми санъати реалии гуманизм поя гузошт.

Маркази инқишофи марҳилаи аввали замони Эҳё шаҳри Флоренсияи Италия буд. Асосгузорони ин марҳила Донателло, Мазаччо ва дигарон буданд. Асарҳои офаридаи Мазаччо, Донателло ва дигарон ба талаботи реализми давраи Эҳё ҷавобгӯ буданд. Санъати эҷодкорони бузург Леонардо да Винчӣ, Рафаэл, Микеланчело авҷи олии санъати давраи Эҳё ба ҳисоб меравад.

Леонардо да Винчӣ

Леонардо да Винчӣ рассоми бузурги давраи Эҳё буд. Ӯ соли 1452 дар шаҳри Винчии назди Флоренсия таваллуд ёфтааст.

Нозуқиҳои санъатро дар Флоренсия аз устодони машҳури он

давра омӯхтааст. Асарҳои офаридаи Леонардо да Винчӣ «Мона Лиза», «Мадонна Лита», «Шоми махфӣ» ва ғайра мебошанд, ки дар онҳо рассоми бузург зебони инсонро тасвир кардааст.

Расми 38. Леонардо да Винчӣ. Модар бо тифлаш «Мадонна Лита»

Расми 39. Леонардо да Винчӣ. Мадонна дар магора

Рафаэл

Рафаэл эҷодкори ҷаъолу намоёни давраи Эҳё буд. Соли 1483 дар Урбин таваллуд ёфтааст. Нозукиҳои расмкаширо дар айёми кӯдакӣ аз падараш омӯхтааст. Сипас, Рафаэл

барои таҳсил ба Флоренсия меояд. Мавзӯи дӯстдоштаи Рафаэл Мадонна аст. Симои Мадонна чунон дурахшону рангин ва мохирона таҷассум ёфтааст, ки ягон рассоми дигар ба ин хел муваффақият ноил нагаштааст. Беҳтарин асари Рафаэл «Мақтаби Афина» ба шумор меравад. Дар ин асар симои файласуфони Юнон бо шогирдонашон хеле пурмазмуну рангин тасвир шудааст. Рафаэл чун рассоми чехранигор тасвирҳои гуногунро низ ба қалам додааст. Ба расми 40 нигаред.

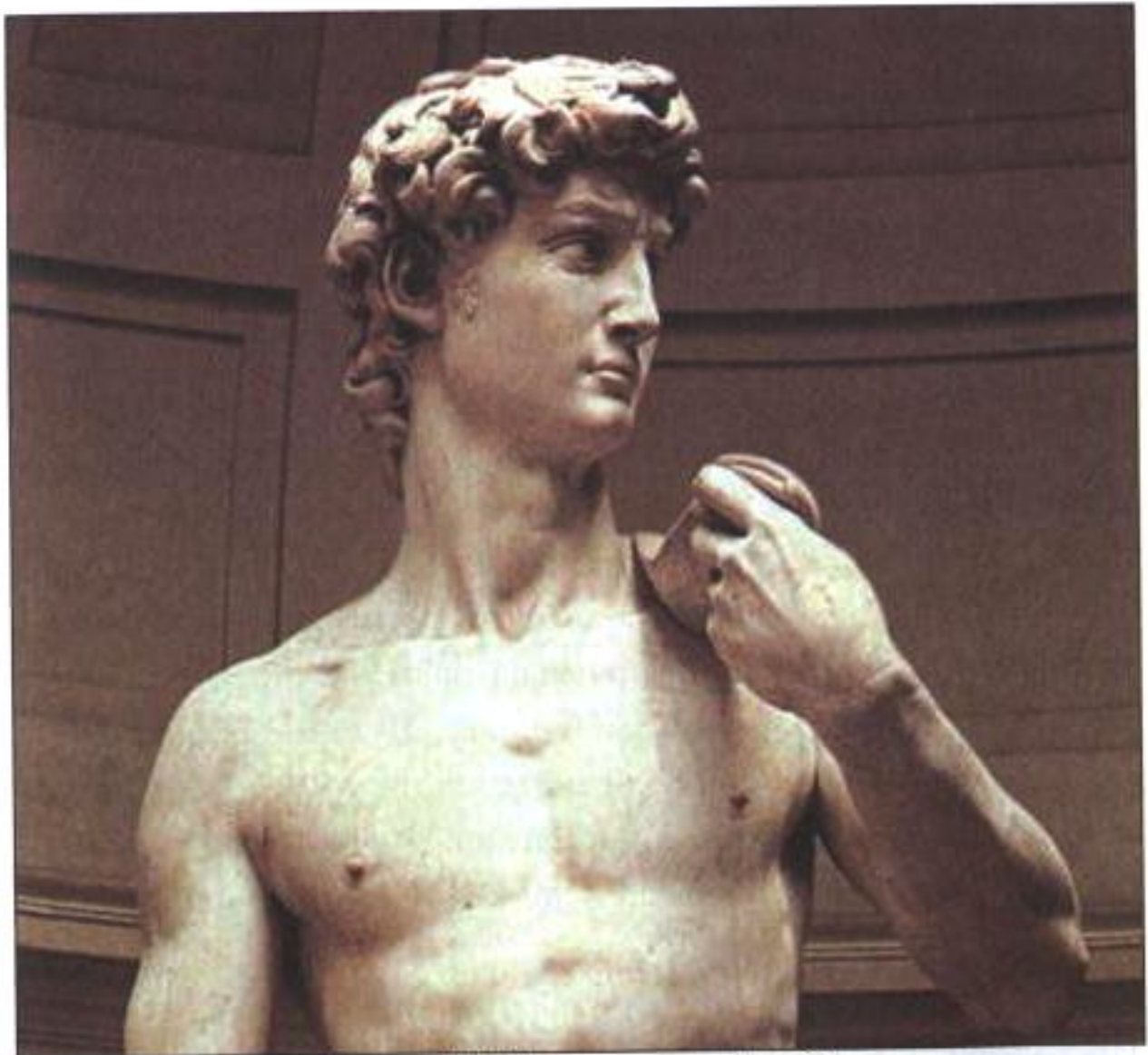

Расми 40. Рафаэл. Мадоннаи Сикстинӣ

Микеланцело

Микеланцело чун ҳайкалтароши шӯҳратманди давраи Эҳё дар мавзӯҳои гуногуни ҳаёти ва таърихи асарҳои бебаҳо офаридааст.

Микеланцело соли 1475 дар Капрез (назди Флоренсия) таваллуд шудааст. «Мучассамаи Давид» беҳтарин асари рассом ба шумор меравад. Дар тасвир Давид ҳамчун рамзи инсонӣ бузург, ҷавони диловару ҷанговари ватандӯст, бо нигоҳи таҳдидомезу умедбахш ба ҷашм намудор мегардад. Микеланцело чунин шӯҳратмандию эҷодкориро дар асарҳои «Моисей», «Офариши одам», «Мучассамаи шаб» бо як ҳунари воло ва нотакрор таҷассум намудааст.

Расми 41. Микеланцело. Давид

Саволҳо:

- 1. Давраи Эҳё дар таърихи оламиён чӣ гуна дигаргуниҳо овард?**
- 2. Сабаби ба вучуд омадани давраи Эҳё дар чист?**
- 3. Асосгузори давраи Эҳё кӣ буданд?**
- 4. Чаро асосгузори давраи Эҳёро эҷодкорони бузург меноманд?**
- 5. Кадом асарҳои Леонардо да Винчи ро медонед?**

Дарси 12

Ороиши нақшу нигор

Ҳар як ороиши нақшу нигор бо қонуният ва ҷиҳатҳои бадеии худ зебу зиннати тасвириро афзун менамояд. Чунин зебой дар ороиши нақшу нигор, намоишҳо, эълонҳо, газетаҳои деворӣ, либосҳо, даъватномаҳо, тахтаҳои фахрии аълоҷиёни мактаб, аёниятҳо ва ғайра истифода мегардад.

Барои ҳамин омӯзиши ҳамаҷонибаи воситаи нақшу нигор, тарзи композитсия, ранг ва расм ба ҳар яки шумоён натиҷаи хуби ҳунармандӣ мебахшад. Чунин тарзи омӯзиш дар ташаккул ва ғайраи ҳиссиёти эҷодкорӣ, ранг, шаклҳо ва дар қорҳои амалии ояндаи тасвирӣ натиҷаи дилхоҳ медиҳад. Акнун ба шумоён тавсия медиҳем, ки супоришро иҷро намоед.

1. Ороиш дар намуди хати рах-рах барои эълонҳои концертӣ дар толори мактаб.

2. Ороиши нақшу нигор барои даъватнома ба намоиши

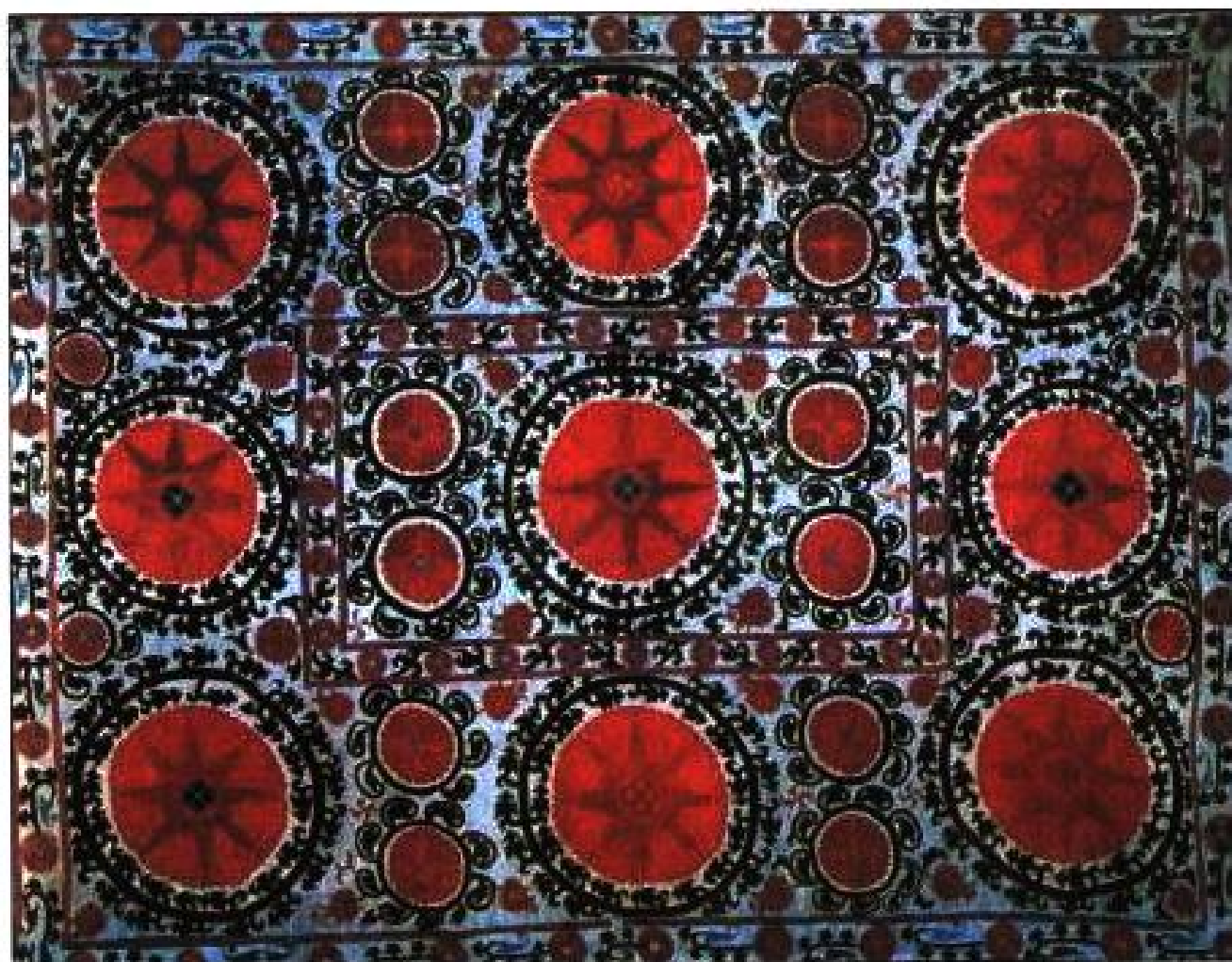
асарҳои рассомони тоҷик.

3. Ангораи ороишӣ, либоси идона бо якчанд ранг.

Дар мавриди сохтани ангораи нақшу нигор дар навбати аввал оид ба тарзи ороиш тасаввуроти дуруст пайдо намудан зарур аст.

Агар ба шумо лозим шавад, ки ороиши эълонро ранг намоед, дуруст фикр кунед, ки ҷойгиршавии нақшу нигор ба кадом тарафи эълон мувофиқат мекунад. Инчунин таносуби нақшу нигор ба андозаи эълон бояд мувофиқат намояд.

Кӯшиш намоед, ки ороиши нақшу нигор аз ҷиҳати композиция ва тарз зебо иҷро гардад. Барои ороиши корҳои амалӣ низ ин нақшу нигорро тавсия медиҳем. Дар вақти холи метавонед мустақилона ангораи ин супоришҳоро мувофиқи мавзӯҳои номбаршуда ба тарзи дигар тартиб диҳед.

Расми 42

Расми 43.

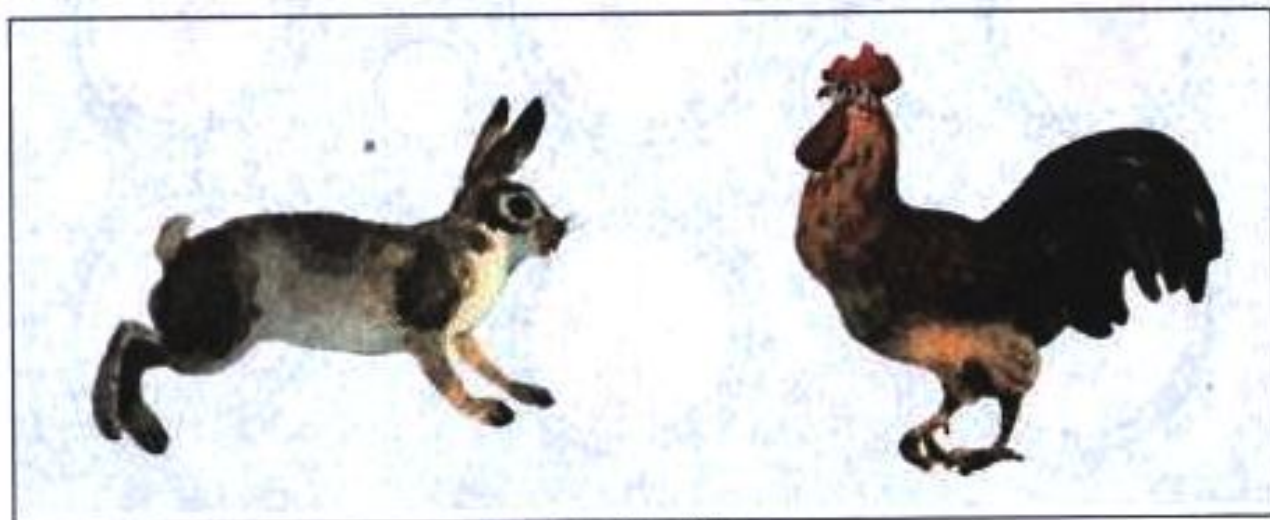

Расми 44

Дарси 13

Олами ҳайвонот

Ҳайвоноти гуногуни олам дар табиат хеле зиёд буда, бо ҳаёти инсон зич алоқаманд аст. Мавзӯи тасвири ҳайвонот дар эҷодиёти рассомон мақоми ҳосе дорад. Кӯдакон дар айёми мактабхонӣ бо шавқи калон расми ҳайвоноти гуногунро мекашанд. Ин шугли дӯстдоштаи мактабиён мебошад. Аз ҳамин сабаб онҳо аз омӯзгор тарзи дуруст ва мароқовар кашидани расми ҳайвонотро пурсон мешаванд. Дар мавриди расмкашӣ тарзи дурусти сохтани шакли анатомиро, ки дар асоси он кори

Расми 45

Расми 46

амалӣ иҷро мешавад, бояд ба инобат гирифт.

Барои дуруст ва асоснок тасаввур кардани сохти анатомии ҳайвон онро ба тарзи ангора кашед ва дар оянда барои кашидани расм истифода баред. Акнун барои мароқовару дуруст кашидани расм ҳангоми ҳаракатҳои гуногун дар варақ кӯшиш намоед, ки тасвир бо хатҳои фарқкунанда оғоз шавад. Сипас, онро бо рангҳои равшан, ки расмро пурнур мекунад, таҷассум созед. Ҳангоми бо ранг кор кардан қисмҳои алоҳидаро бо нӯги мӯйкалам, ҷойҳои соягиро мохирона бо ранги ториктар тасвир намоед. Ба ин восита тобиш ва ҳамоҳангии рангҳо дар тасвир назаррас мегардад. Барои дуруст иҷро намудани ин мавзӯ расмҳои 45 ва 46-ро тавсия медиҳем.

Дарси 14

Ороиши стендҳо ва намоиши асарҳои бадеӣ

Дар бинои коргоҳу мактабҳо мо бо стендҳо дучор меем, ки онҳо ба ифодаи мақсаду маром ва ё комёбию дастовардҳо сохта шудаанд. Дар сохтани чунин стендҳо эҷодкорӣ ва тахайюли бадеӣ нақши муҳим мебозад, то ки онҳо зебо, ҷолиб ва рангин бошанд. Стендҳои ороишӣ аз ҷиҳати андоза ва намуд хеле гуногунанд. Бинобар ин стендҳо ба дарозмуддат ва

Расми 47

Расми 48

муваккати ҷудо мешаванд. Стендҳои дарозмуддат аз ҷиҳати устуворӣ ва ороиш кори ҷиддӣ ва вақти зиёдро талаб менамоянд. Дар стендҳои дарозмуддат намоиши асарҳои рассомон, комёбиҳо дар соҳаҳои илм, техника, саноат, хоҷагии кишлоқ ва ғайра тасвир ёфта, онҳо ба муддати чандин солҳо гузошта мешаванд. Дар дониши меҳнат бо ёрии муаллими меҳнат чунин стендро аз фанер ва матоъ созад. Асарҳои рассомонро тавре гузоред, ки равшан ба назар намоён шаванд. Барои ҳамин дар катори аввал (қисми боло) расмҳои рангаи ҷеҳранигорӣ бо қалам ё ин ки ба тарзи графикӣ иҷрошуда ҷой мегиранд. Қисми қуллогарӣ ва ҳайкалтарошӣ дар болон миз ё тақиягоҳи устувор гузошта мешавад. Чунин намоишхоро дар синф аз расмҳои беҳтарини талабагон ташкил кардан мумкин аст.

Дарси 15

Ороиши графикӣ

Ороиши плакат тасвири графикист, ки одатан бо якчанд ранг иҷро мегардад. Нақшаи асосии плакат навиштани матни

мухтасари даъватиест, ки шакли дурахшони рангхоро талаб мекунад. Дар ороиши графикӣ ва плакат ранги сиёҳ ва когази сафед истифода бурда мешавад ва дар он асосан як тобиши ҳамвор тасвир меёбад.

Тасвири композитсионии плакат ба равшанию дурахшони рангҳои пасту баланд вобаста аст. Вазифаи асосии тасвири плакат эҷодкорона ва бо завқи баланди зебӣ офаридан аст. Хоҳед, ки расмҳои шумо ба мазмуни ороиши плакат бахшида шаванд, расмкаширо аз ҳар чихат инкишоф диҳед, ки дар мавриди иҷрои ин супориш душворӣ нақашед. Барои иҷрои ороиши плакат расмҳои 49 ва 50-ро ба шумо тавсия медиҳем.

Плакат ҳамчун намуди санъат вазифаи тарғиботиро иҷро менамояд. Он асосан рӯйдодҳои муҳими таърихӣ сиёсӣ дар бар мегирад.

Аз ин рӯ, плакат ба ду намуд чудо мешавад.

- 1) Плакати ташвиқотӣ;
- 2) Плакати тарғиботӣ.

Аз чихати мавзӯи плакатхоро ба намуди сиёсӣ, доир ба корхонаҳои техникӣ, сохтмон, хочагии кишлоқ, муҳофизати меҳнат, маданият, маориф, тиб, рекламаи кино ва ғайра чудо кардан мумкин аст.

Расми 49

Расми 50

Дар вақти холи

Аз дарсҳои гузашта бо тарзҳои муҷассамасозӣ шинос ҳастед. Ҳар як муҷассама дар асоси ангора, ки шумо онро тасвир намудед, сохта мешавад. Дар вақти холиатон симон нисбатан мурраккабтарро пешниҳод менамоем. Аксари ҷузъҳои тасвиршавандаро шумо аз ҳикоятҳо шундаед ва дар тасвири расмҳо дидаед. Дар асоси ин тасаввуроту ҳаёлот симон Эраҷпахлавон - шахси далеру шучоъро тарзе тасвир созед, ки ҳар як ҷузъи тасвиршуда симон бузурги қаҳрамонро ифода намояд. Азбаски симон асосии расм Эраҷ аст, диққати асосиро ба он равона созед, ки муҷассама образнок таҷассум ёбад. Барои ҳамин фикр кардан лозим, ки онро чӣ тавр тасвир менамоед.

Симон кахрамон бояд дар ҳолатҳои гуногун, масалан дар майдони мубориза хангоми корнамои инъикос гардад. Кушиш кунед, ки симон бузурги Эрачпахлавонро дар мучассама аз ҳар чихат мароқовару дурахшон нишон диҳед. Дар навбати аввал барон устувор нигоҳ доштаи такагоҳ созад. Сипас, ҳайкалро аз лӯндаи бутун ва ё қисм-қисм бо ҳам часпонида созад, баъд бо кафи даст ва белчан махсуси гилсозӣ дар ҳолати намнокӣ ҳамвор кунед, ҷойҳои фарқкунандаро бо гили иловагӣ пайваस्त намоед. Ҳамеша сабӣ намоед, ки кахрамон аз ҳар чихат мароқовару пурмазмун таҷассум ёбад.

Расми 51

Дарси 16

Ороиши тарроҳӣ дар муҷассамасозӣ

Дар муҷассамасозӣ ва ороиши он одатан аз пластилин, гил истифода мебаранд. Барои муҷассамасозӣ мувофиқи мавзӯи интихобшуда, масалан, пайкараи ҳайвонот, пеш аз ҳама ангора тартиб диҳед. Дар асоси тахайюли эҷодӣ мавзӯро аз ҳар ҷиҳат пурқувват намоед, то ки муҷассама образнок тасвир гардад. Дар оғози кор барои мустаҳкам нигоҳ доштани муҷассама лозим аст, ки такаҷоҳи устуворро аз сими мулоим ба шакли расм мувофиқ омода намоед. Сипас, бо гил ба сохтани ҷузъиёти муҷассама машғул шавед. Азбаски гил маводи тезхушкшаванда аст, кӯшиш намоед, ки онро дар ҳолати намнокӣ нигоҳ доред. Аз гили намнок шумо сифати маҳсулотро бо назардошти худ беҳтар намуда, ба натиҷаи хуб соҳиб мешавед. Муҷассама дар ороиши биноҳо бо тарзи барелеф ва ғайраҳо истифода мешавад.

Мардуми мо анъанаҳои хуби ороиширо ба мерос гирифтаанд. Дар офаридани нақшу нигор ба туфайли завқу маҳорат ва тахайюли худ нақшҳои наву замонавиро эҷод кардаанд, ки хусни он дар ороиши тарроҳӣ акс ёфтааст.

Барои иҷрои кори муҷассамасозӣ расмхоро аз назар гузаронед (расми 52, 53) ва ба сохтани муҷассама омода шавед. Қисмҳои алоҳидаро бо ранги гуаш ороиш диҳед. Аммо ҳайкалҳои аз гил сохтаро баъди хушк шудан ороиш диҳед. Агар имконият бошад, онҳоро дар танӯри кулолгарӣ хушккундан мумкин аст. Муҷассамаи сохтаатонро метавонед барои намоиши мактабӣ пешниҳод намоед.

Расми 52

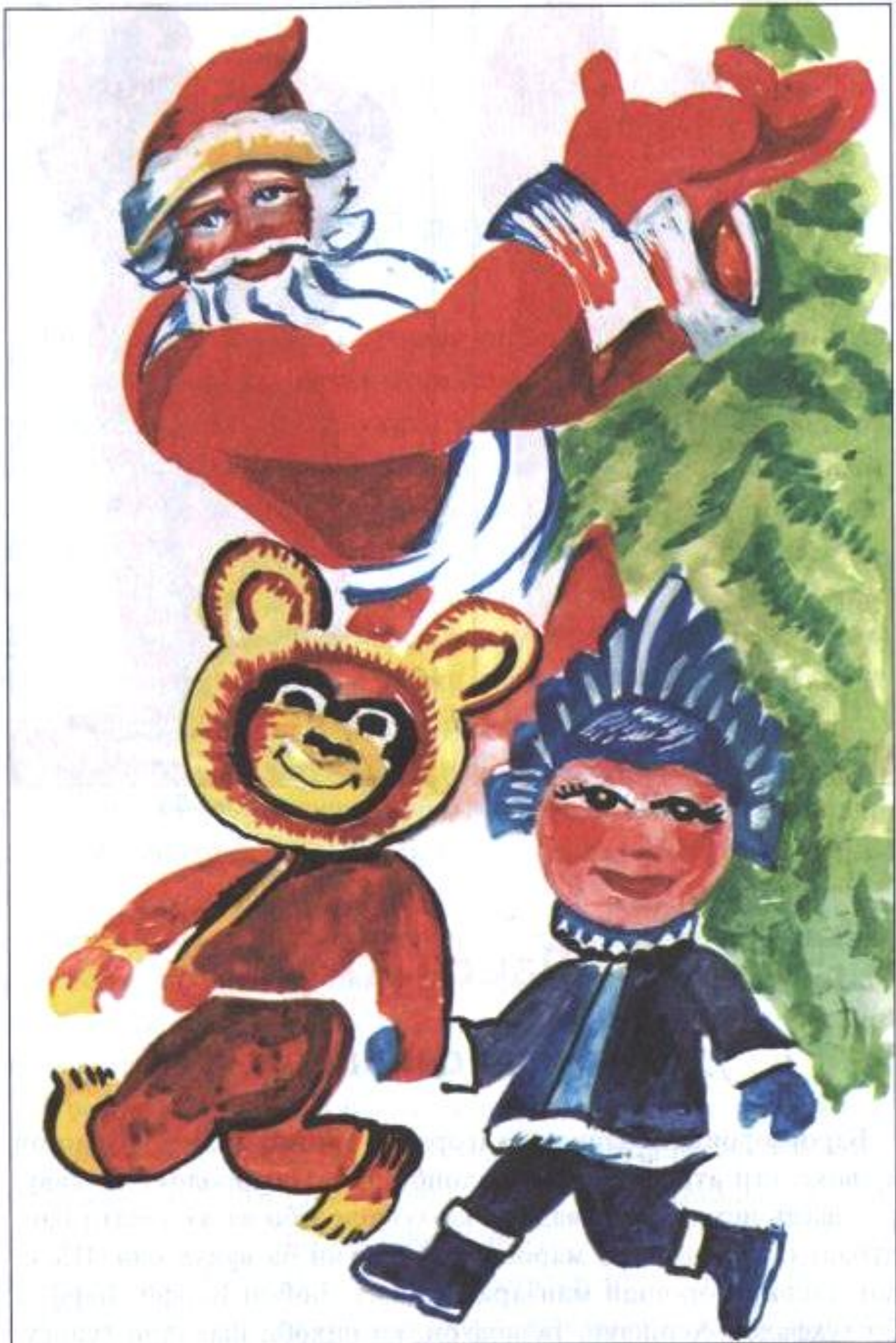

Расми 53

Дарси 17

Ороиши солинавӣ

Барои ороиши солинавӣ ангораеро тартиб диҳед, ки дар он аз воқеияти атроф, доираи ҷаҳонбинӣ ва тахайюлоту тасаввурот васеъ истифода шавад, то ки ҳунари зебо ва аз ҷиҳати бандубаст (композитсия) мароқовару рангин ба вуҷуд ояд. Шояд дар тасвири ороишӣ манзараи табиат, Бобои Барфӣ, Барфак бо тӯҳфаҳои солинавӣ, талабагон, ки никоби шаклҳои гуногуни ҳайвонотро пӯшида, машғули рақсу сурудхонианд, акс

Расми 54

гарданд.

Ороиши расмҳо тарзе тасвир гардад, ки Бобои Барфӣ аз чихати образнокӣ дар расм ба назар фаркунанда намоён шавад. Суратҳои боқимондари аз чихати шаклу ҳаракатҳо ба таври гуногун тасвир намоед.

Дар мавриди бо ранг кор кардан ба чихати равшанию торикӣ, ки ба гуногунии рангҳо вобаста аст, диққат диҳед. Кӯшиш намоед, ки дурахшони ороиши рангҳо аз чихати рӯшною торикӣ назаррас гардад. Барои ҳамин дар мавриди бо ранг кор кардан аз рангҳои равшан оғоз намоед ва сипас бо рангҳои торик ҷойҳои соягиро бори дигар зиёд намоед. Кӯшиш намоед, ки шаффофии рангҳо аз чихати тобишу тозагию ҳамоҳангии фазои атроф коста нагардад. Аз ин рӯ, рӯшноӣ ва торикӣ рангҳоро бори дигар санҷед. Дар фикри он бошед, ки ороиши солинавӣ мароқовару рангин таҷассум гардад. Тарзи иҷрои амалро аз расм омӯzed. Дар мавзӯи ороиши солинавӣ мустақилона расмеро тасвир намоед, ки кӯдакони хандорӯ дар атрофи Бобои Барфӣ ва Барфак дар мавриди сӯҳбат акс шаванд.

Дарси 18

Сӯҳбат оид ба санъати тасвирии халқи тоҷик

Санъати тасвирии халқи тоҷик таърихи қадим дорад. Бостоншиносон тадқиқ намудаанд, ки намунаҳои санъати тасвирии аҷдодонамон ба мавҷудияти давлатҳои қадимии Юнону Бохтар, яъне ба асрҳои IV-I пеш аз мелод тааллуқ доранд.

Бисёр бозёфтҳои қадимӣ бо мазмуну сифат ва тарзи ороиш аз ёдгориҳои давраи эллинизм камӣ надоранд. Дар давраи аввали ҳукмронии сулолаи Кӯшонӣ, Сосонӣ ва арабҳо дар сарзамини Осиё Марказӣ санъати тасвирӣ, ҳайкалтарошӣ, нақшу нигор, меъморӣ ба авҷи аълояш расида буд.

Ҳафриёти ёдгориҳои қадимӣ дар Панҷакент, Шахристон, Варахша (назди Бухоро), Самарқанд, Тахористон, Бадахшон дареҷаи ин аст.

Дар асрҳои V-VIII санъати тасвирии монументалӣ, ороишию амалӣ ва ҳайкалтарошӣ ба авҷи аълои инкишоф расид. Ҳайкали азими 12-метраи Буддои хобида бо рельефҳои аҷоиб, нақшунигори зебои рӯи девор аз маъбадаи буддоии Аҷинатеппаи водии Вахш ёфт шудааст. Ҳайкал аз он шаҳодат медиҳад, ки дар ин давра санъати тасвирию меъморӣ бо ҳам омехта, ба анъанани маданияи Ҳиндустон қаробат дорад. Аз Истаравшан, Сугд, Бохтар бисёр деворнигораҳо бо рельефҳои гилию чӯбӣ ва ҳайкалҳои аҷоибу гароиб ба даст омаданд.

Тасвирҳои рӯи девор назар ба мучассамасозӣ афзалият пайдо карда, санъати тасвирии анъанани маҳаллӣ, яъне осиемиёнагӣ ташаккул ёфт. (Осори Панҷакент, Афросиёб, Варахша, Истаравшан, Шаҳристон ва ғайра) Мазмуни деворнигораҳо бештар саҳнаҳои базм, маросими қабул, лавҳаҳои шикор, қорнамоиҳои Рустам, Сиёвуш ва ғайраҳо дар бар гирифтаанд.

Дар тасвири онҳо бисёр ҳолатҳои манзараҳои ҷангу муҳорибаҳои печ дар печу пуртаъсир намоёнанд, ки бинандаро дар ҳайрат меғуздоранд. Масалан, тасвири нардбозӣ, гӯштингирӣ ва як гурӯҳ ҷанговарони савора барин лавҳаҳо низ дучор мешаванд. Тасвири ин лавҳаҳо аз ҳар ҷиҳат зебою назаррабо бо ҳамбастагии рангҳои баланду равшани гуногунтоб офарида шудаанд. Расмҳои рӯи девори Сугд на фақат чун осори давраи худ эътироф шудаанд, балки аҳамияти умумитарихӣ низ доранд, зеро гарчанде тамоми ҷабҳаҳои ҳаётро фаро нагиранд ҳам, энциклопедияи ҳақиқӣ мебошанд.

Баъд аз истилои арабҳо санъати тасвирӣ дар Осиёи Марказӣ рӯ ба таназзул ниҳод, ҷойи мусаввараю суратҳои пештараи воқеиро тадриҷан нақшунигор гирифт.

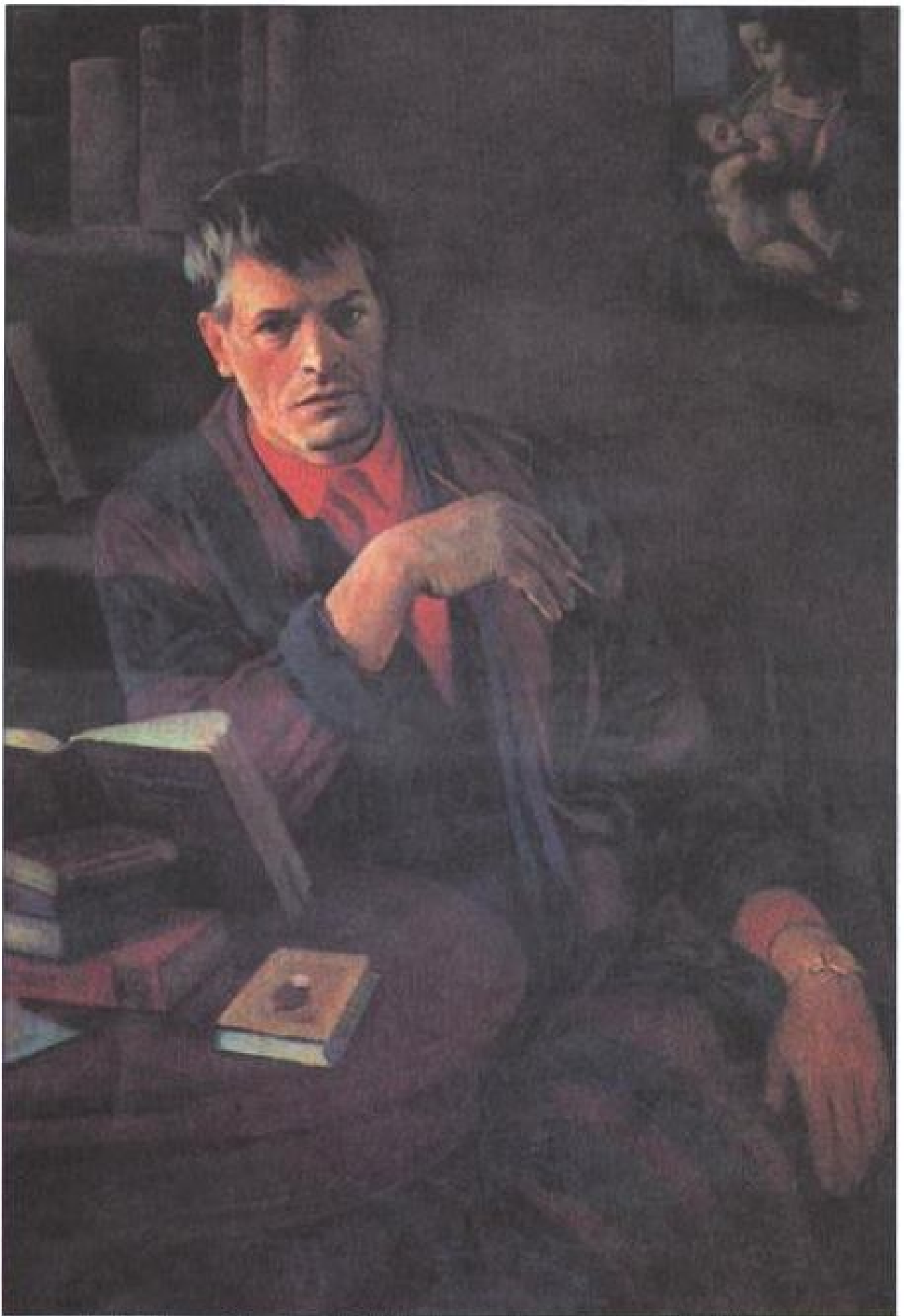
Санъати тасвирии ҳозира дар замони шӯравӣ ба вучуд омад, ки ба замонаи нав ҳамовоз буда ва ба тарзи нав тағйир ёфтани ҳаётро инъикос менамуд. Дар ҷумҳурӣ омӯзишгоҳи рассомӣ кушода шуд, ки рассомони касбиро тайёр мекунад. Аз ҳамон замон инҷониб санъати тасвирӣ ба ҳаёти маънавӣ ва маданияи Тоҷикистон пурра дохил гардид. Махсусан, дар солҳои 50-60 асри XX санъати тасвирӣ ҳамачониба инкишоф ёфт ва ба дараҷаи баланди касбӣ расид. Бисёр рассомони боистеъдод ба камол расиданд, ки бо асарҳои гаронбаҳои худ берун аз ҷумҳурӣ шӯҳра-

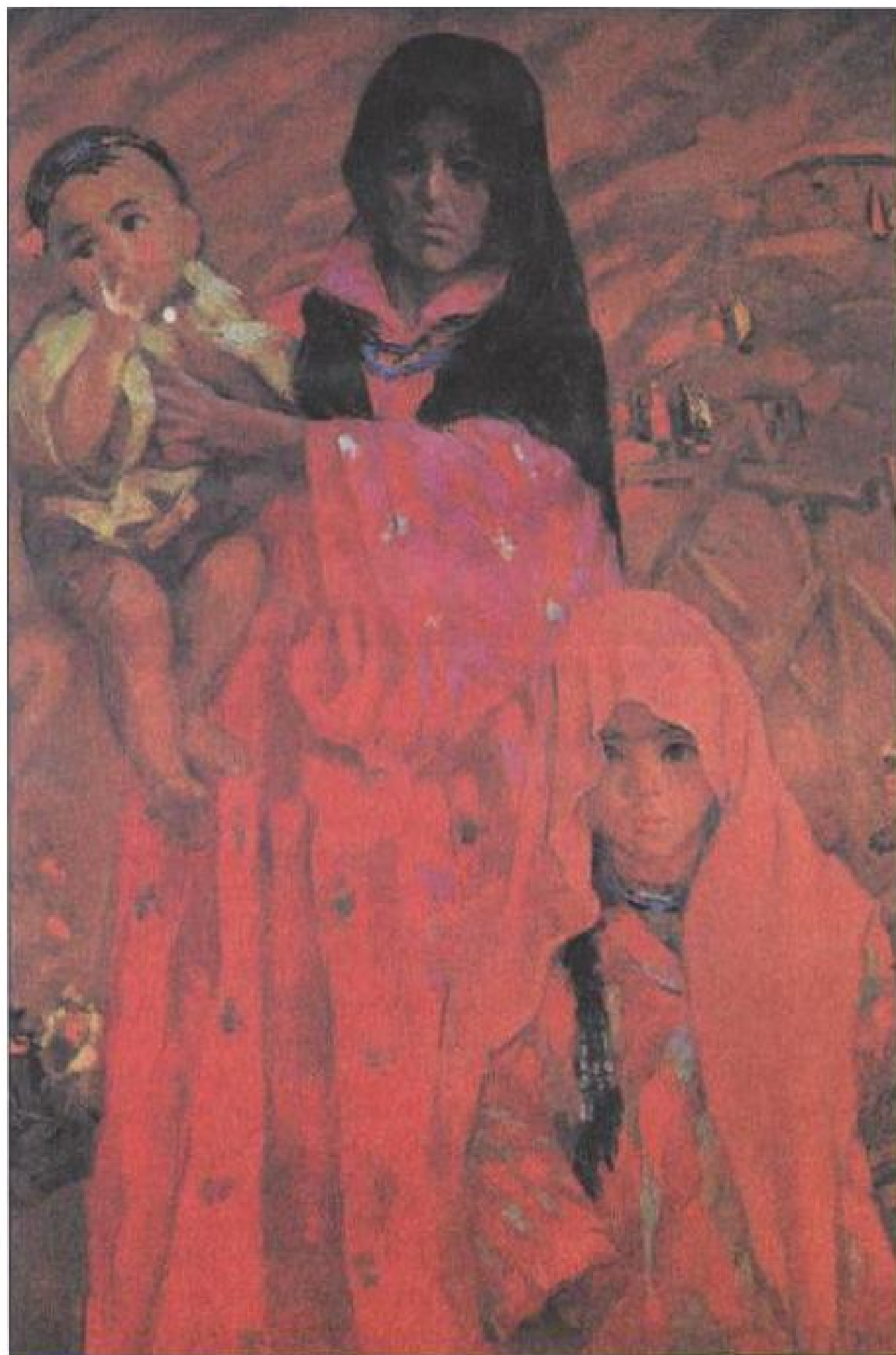
Расми 55. *Хошмуҳаммадов М.Р. Зимчуруд*

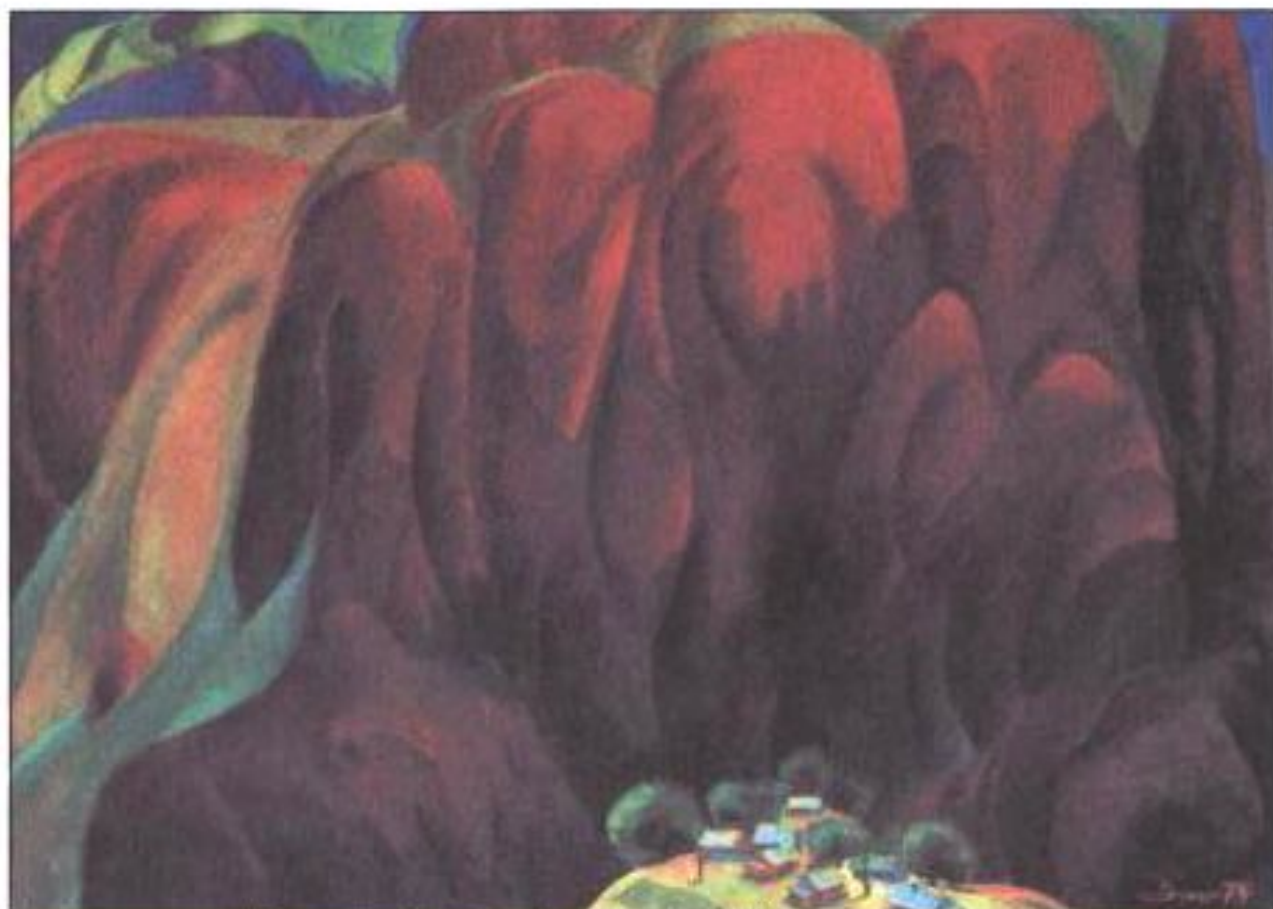
Расми 56. *Абдурахмонов И.А. Тирамоҳи кӯҳсор*

Расми 57. Сапронов В.П. Чеҳраи артисти халқии Ҷумҳурии Тоҷикистон Ҳ. Гадов

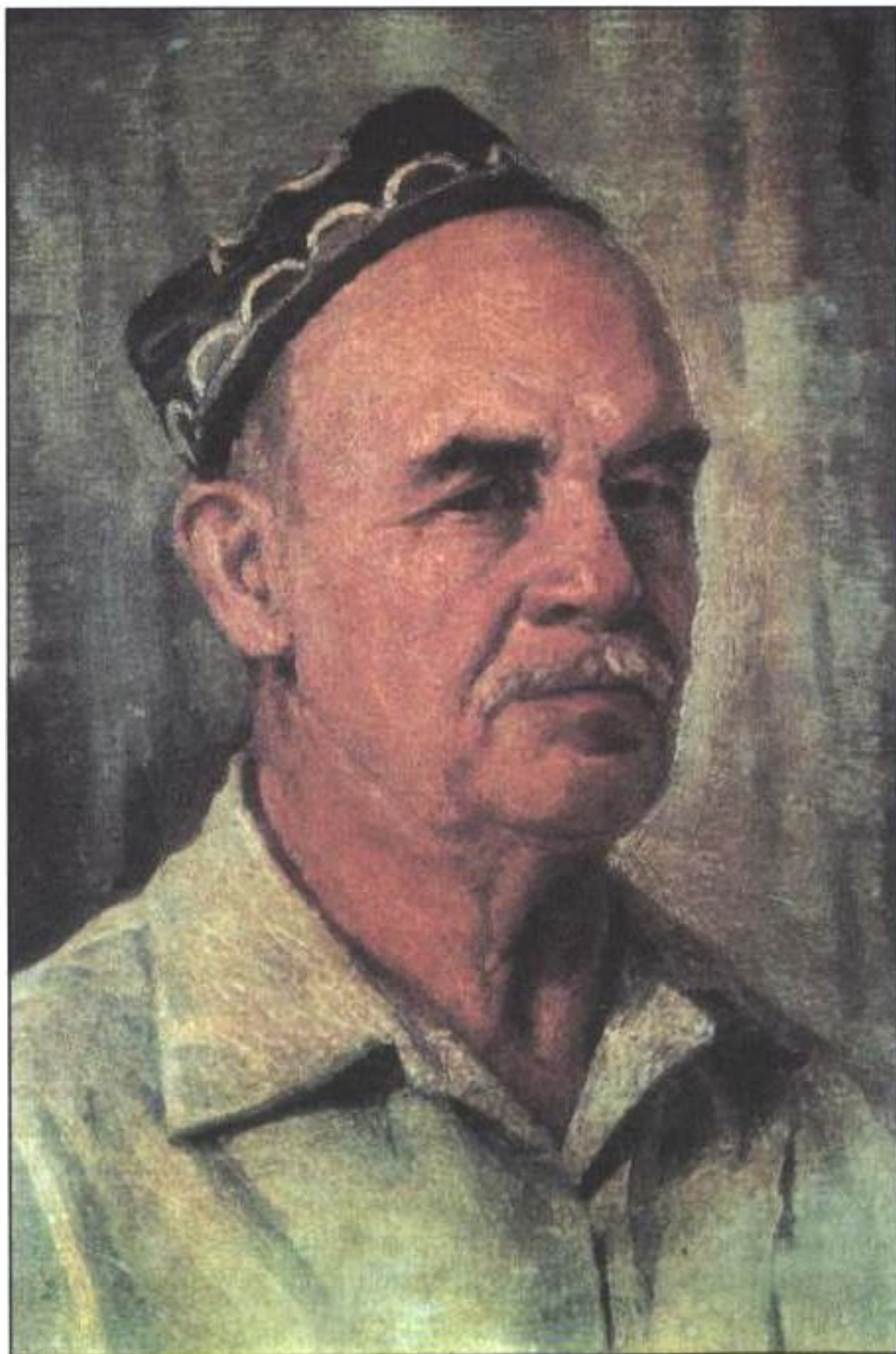
Расми 58. Планулет Г.А. Солҳои пурушӯб

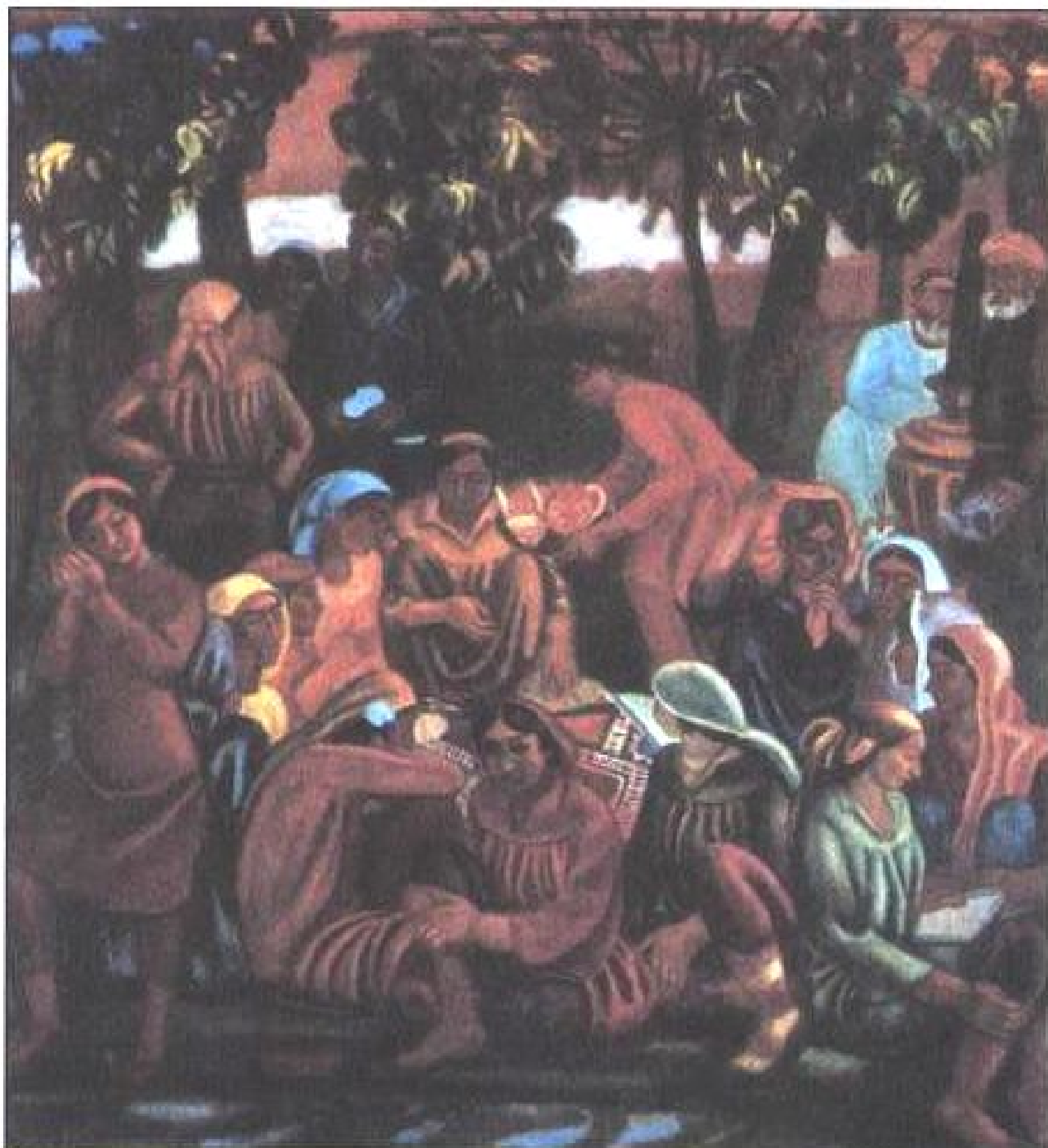
Расми 59. Ҳабибуллоев З. Н. Қишлоқи геологҳо

ти ҷаҳонӣ пайдо намудаанд. Бо хунари зебою рангини рассомон М.Хошмуҳаммадов, А.Ашӯров, Х.Хушвахтов, З.Ҳабибуллоев, Т.Умаров, М.Бекназаров, З.Довудов, С.Шарипов, Ҷ.Расулов, Г.Кузмин, А.Бесперстов, В.Одинаев ва дигарон санъати тасвирии тоҷик инкишоф ёфт ва ба дараҷаи олии касбӣ расид. Дар солҳои охир бисёр биноҳо, кӯчаю хиёбонҳои ҷумҳурии мо бо ороиши тасвири монументалии рӯи девор ва ҳайкалҳою нимпайкараҳои мутафаккирони бузург ва қаҳрамонони миллат, ки ба симони меъмории шаҳр ҳусни тоза зам мекунад, зиёратгоҳи доимии мардум гардидаанд. Ба шумо ороиши тасвири монументалии рӯи девор ва ҳайкалҳои бошукӯҳу боҳашаматро пешкаш менамоем.

Аз замонҳои қадим рассомон ба жанрҳои санъати тасвирий: манзара, натюрморт, портрет машғул мешуданд. Ҳар як рассом ба воситаи тасвир кӯшиш мекунад, ки ҷаҳонбинии шоиронаи худро нисбат ба олами атроф нишон диҳад. Дар ҷумҳурии мо ба жанри манзара аксари рассомон

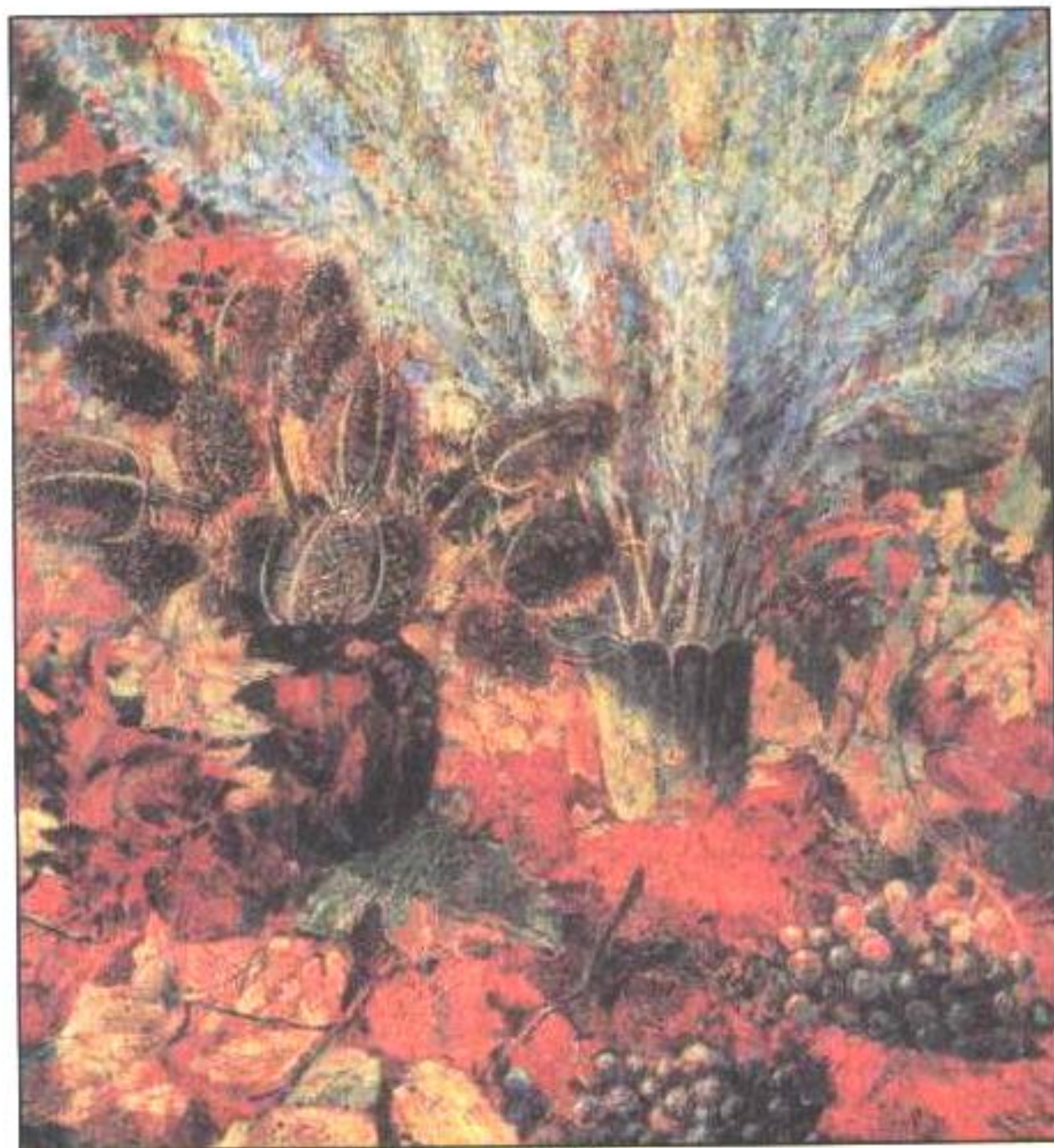
Расми 60. Ашуров А.Д. Акси рассом

Расми 61. Боборикин В.М. Бригадаи занон дар хирман

мурочиат мекунанд. Манзара (пейзаж) жанри санъати тасвирӣ буда, предмети асосии он табиат аст. Манзаранигорӣ дар Аврупо аз асри XVII вуҷуд дошт ва ба санъати рус ва Осиёи Марказӣ таъсир расонда, ривоч ёфт. Минбаъд дар асрҳои XVII-XIX ба авҷи аълои худ расид. Рассомонero, ки дар жанри манзара кор мекунанд, манзаранигор меноманд. Дар манзараҳои рассомон сохтмонҳои ҷумҳурӣ, симони нави ҳамзамонон инъикос ёфтаанд.

Рассомон манзараҳои зебои кишвари ҳамешабахори кӯҳсорро

Расми 62. *Комилин А.Н. Гулҳои тирамоҳӣ*

бо дарёю сахроҳо ва сарзамини пахновар тасвир менамоянд. Табиати кишвари мо дар эҷодиёти манзаранигорони ҷумҳурӣ равшан таҷассум ёфтааст. Дар расмҳои онҳо зебоии табиати рангину аҷоибӣ диёрамон инъикос гардидаанд. Дар байни онҳо тасвири манзараҳои рассомон М.Хошмухаммадов, А.Абдуллоев, З.Ҳабибуллоев, М.Бекназаров, Г.Н.Кузмин, Т.Умаров, Х.Хушвахтов, Ҷ.Расулов, С.Шарипов, А.Сайфиддиновро дидан мумкин аст.

Расми 63. Шарипов. С.Н. Мактуб

Дарси 19

Манзараи зимистон

Манзараи зимистон дорои ранг ва таровати хосу таносуби нотакрор аст. Манзараеро интихоб намоед. Кӯхсор, теппа, деҳа, хонаҳои пасту баланди барфпӯш ва гурӯҳи одамони машгули лижабозӣ, чанабозӣ, ки аз теппаҳо ба нишебҳои пасту баланд ва ба ҳар тараф давӯтоз мекунанд. Ва гурӯҳи кӯдакон машгули аз барф соختани хайкалҳои гуногуи мебошанд. Хулоса, ҷойро тарзе интихоб намоед, ки нуктаи тасвири композиция аз ҳама ҷиҳат мароқовару дурахшону баралло назаррас бошад. Дар мавриди офаридани расм истеъдоди хубу офарандагӣ

зарур аст, то ки бо бадеияти баланд асари кобили таваччӯҳ офарида шавад. Барои иҷрои ин мақсад зарур аст, ки мавзеи манзара назаррабову зебо интихоб карда шавад, то ки бо тасвири ҳаракати хатҳои мароқовар ҳамворихон гуногуни фазой аз ҷиҳати ҷойгиршавии дуру наздик фарқкунанда тасвир гардад. Азбаски тасвири манзара бо баъзе ҷиҳатҳои композитсионӣ ва обурангиҳои худ фарқ мекунад, кӯшиш намоед, ки тасвири расмҳо бо ҳаракатҳои гуногуни рангҳо манзараро фаро гирад. Ба мароқовар будани ҷойгиршавии мучассамаҳои алоқаманд, ки дар масофаҳои дуру наздик воқеъанд, эътибор бояд дод. Аз рангҳои кабудӣ осмонӣ, нилубӣ, кабуд, бунафш, ки обурангиҳои аз ҷама ҷиҳат дурахшон мегардонанд, истифода баред. Тасвири манзараро бо ранги яклухти равшании фазоии перспектива нигоҳ доред. Дурахшони рангҳои баланди катори пешро, ки кӯдакони бо бозихон гуногун машгуланд, дар хотир доред ва дар расм бо рангҳои баланду фарқкунанда назаррабо гардонед. Хоҳед, ки кори амалӣ хуб иҷро шавад, муқоисаи расмро аз ҷиҳати рӯшноӣ сояфкани фазой санҷед, нориҳои расмро бартараф созед, то ки тасвир бо таровати ҳосилхунаремандӣ таҷассум гардад.

Расми 64

Расми 65

Расми 66

Саволҳо:

1. Манзараи зимистон дорои чӣ гуна рангҳо аст?
2. Дурахшони тасвир ба чӣ вобастагӣ дорад?
3. Чаро гуногунии рангҳоро дар расм тасвир менамоянд?

Дарси 20

Корҳои ороишӣ

Ороиши нақшу нигор дар табак, коса, пиёла.

Ороиши нақшу нигор санъати дӯстдоштан мардуми мо ба шумор меравад. Ҳар як асбоби хона, либосу колин, табақу коса ва ғайраҳо бо нақшу нигор ороиш дода мешаванд.

Ороиш мавзӯҳои хеле гуногунро дар бар мегирад. Нақшро аз рӯи нусхаи аслии эҷод мекунанд. Шумо ҳангоми ороиши нақшу нигор дар рӯи коғаз гулҳои гуногунро тасвир мекунед. Барои ороиши нақш ангораеро тартиб диҳед, ки онро гулу мева, наботот ва тарзҳои бандубасти хатҳои пайвастшаванда пурнур намоянд. Шумо метавонед барои ороиши табақу коса яке аз нақшҳои ба худатон маъқулро интихоб намоед. Фаромӯш накунед, ки нақшҳои зеборо дар ороиши махсус барои чашну идҳои гуногун эҷод менамоянд. Шумо дар ороиши композитсия метавонед одамони алоҳида ва ё манзараи ҳаётиро, ки бо дасти инсон обод гаштааст, тачассум намоед. Барои акс намудани ороиши зебо тобиши рангҳоро аз ҳар ҷиҳат пурнур гардонед, то ки аз ҷиҳати гуногунии рангҳо дурахшону назаррас гардад. Барои ороиши нақшу нигор ин тасвирҳоро тавсия ме-
диҳем (расмҳои 67, 68).

Расми 67

Расми 68

Дарси 21

Санъати Рус

Сарчашмаи санъати Руси қадим ба маданияти қабилаҳои славянҳои шарқ зич алоқаманд аст. Санъати Рус дар ҳамаи давраҳо ба пешрафти маданияту меъморихоии гуногун таъсири худро расонида буд. Дар шаҳрҳои Новгород, Москва, Санкт-Петербург ва ғайра иншоотҳои меъморӣ ҷолиб бунёд шудаанд. Соли 1757 дар Санкт-Петербург академияи санъат ташкил гардид, ки бисёр хатмкунандагони он рассомони намоён, аз қабили И.М. Крамской, А.А. Иванов, В.В. Перов, И.И. Шишкин, И.И. Левитан, И. Репин, В.И. Суриков, И. Айвазовский, В.А. Серов, К.П. Брюллов ва дигарон соҳиби шӯҳрати ҷаҳонӣ гардидаанд. Асарҳои рассомони рус дар жанрҳои манзаранигорӣ, чехранигорӣ ва тасвири воқеаҳои таърихӣ хеле пурмазмуну рангин офарида шудаанд ва дар таърихи санъати ҷаҳон шӯҳрат пайдо намудаанд. Махсусан, рассоми хушсалика И.И. Шишкин дар манзаранигорӣ ниҳоят шӯҳратманд аст. Асарҳои офаридаи ӯ ба манзараҳои рангини сарзамини беканори Рус бахшида шудааст. Рассоми боистеъдод И.И. Левитан ҳамчун манзаранигор асарҳои бою рангин офаридааст. Асари офаридаи ӯ «Тирамоҳи заррин» аз ҷиҳати офариниш ва ҷилои рангҳо зебо ва хотирнишин тасвир ёфтааст. Дар жанри чехранигорӣ ва мавзӯи воқеаҳои таърихӣ аз ҷониби И. Репин асарҳои «Киштикашони Волга», «Запорожчиён» ва дигар асарҳо офарида шудаанд. Мусаввирони рус дар ҳамаи давраи замон ба пешрафти маданияту санъат диққати махсус меоданд. Махсусан, баъди инқилоби Октябр санъати халқи рус пешравҳои бузург ба даст овард, ки шаклан давраи Эҳёро ба ёд меорад. Ин давра барқароршавии санъати давраи Эҳё - реализми сотсиалистӣ меноманд. Дар атрофи он намояндагони миллатҳои гуногун имконият пайдо намуданд, ки санъати шаклан миллӣ ва мазмунан сотсиалистиро дар сарзамини худ инкишоф диҳанд (Расмҳои 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77).

Санъати тасвирии рус бо зебӣ ва нафосати рангҳои табиат диққати ҳар як бинандаро ба худ ҷалб мекунад. Барои ҳамин ҳар як рассом кӯшиш мекунад, ки мусаввараҳои нафис офарад.

Расми 69. Репин И.Е. Киштикашони Волга

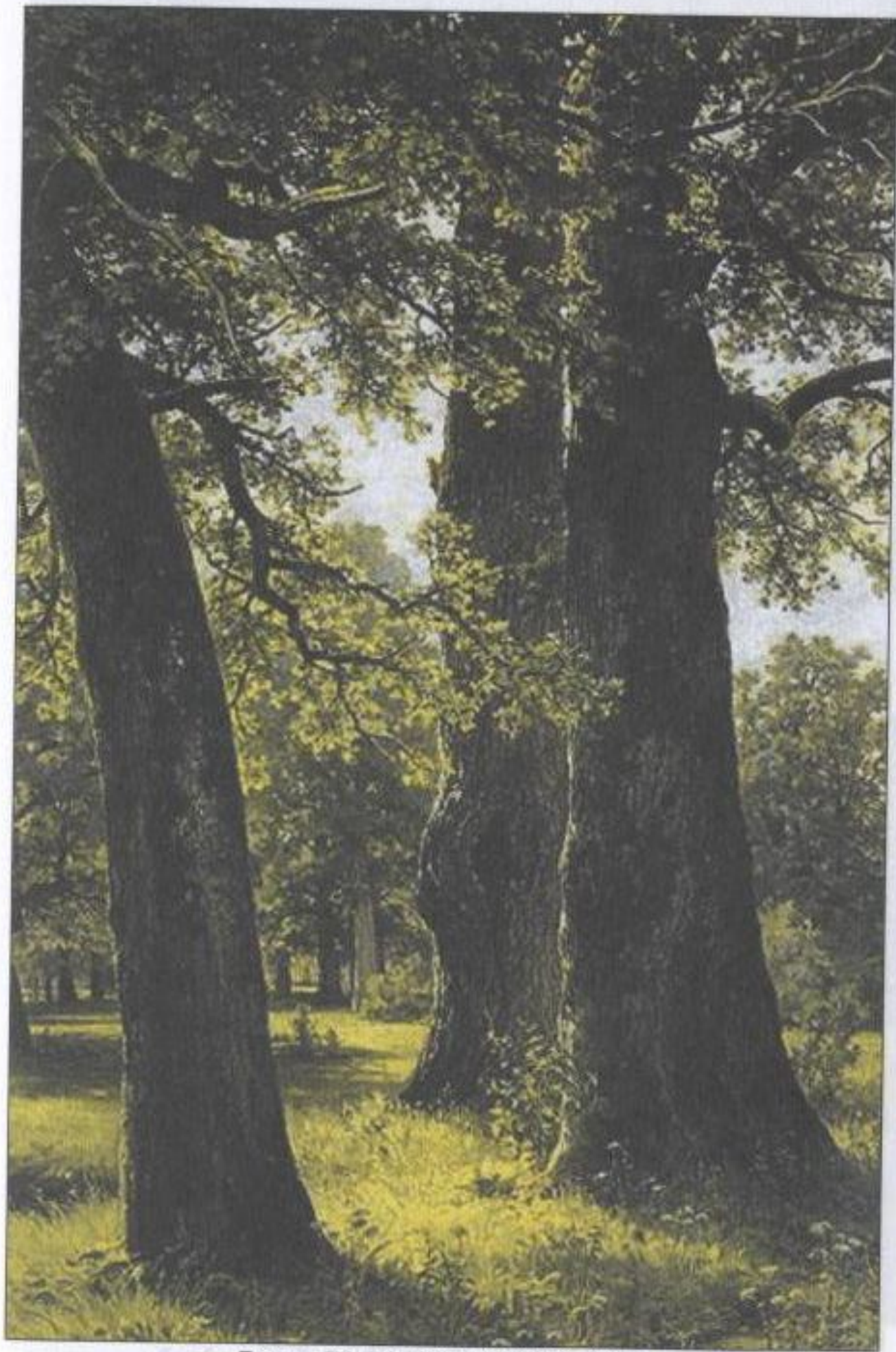
И.Е.Репин ҳамчун рассоми боистеъдод дар хама соҳаҳои наққошӣ машхур гаштааст. Дар эҷодиёти ӯ образҳои одамони гуногун таҷассум гардидаанд. Бисёр расмҳои ӯ мавзӯҳои гуногуни таърихи дар бар мегиранд. Дар тасвири киштикашон рассом ҳаёти вазнини иҷтимоии одамонро акс намудааст.

Аз композитсия равшан мегардад, ки рассом онро бо як эҳсосот ва ҳаёлотӣ рангину ҳунари баланд эҷод намудааст.

Чунин манзараҳои табиати рангинро рассоми бузург И.И. Шишкин низ дар расмҳои зиёди худ таҷассум намудааст.

Дар он манзараҳои паҳновари сарзамини рассом, ки бо меҳнати инсон обод гаштааст, тасвир ёфтаанд. Дар чунин тасвирҳо рассом обурангнокии равшанро моҳирона истифода бурдааст.

Ҳар як тасвири манзара зебоии хос ва хусусияти нотакроре дорад. Рассом И.И. Левитан композитсияи «Тирамоҳи заррин»-ро тавонистааст моҳирона тасвир намояд. Дар тасвири ин манзара ӯ табиати беканору паҳноварро бо ҳунари рангин акс намудааст. Дар он рассом як гӯшаи рангини табиатро, ки аз ҷиҳати обурангнокии ниҳоят назаррабо аст, ба қалам додааст. Манзараи дарахтону дарёи рангину морпеч бо чараёни оромаш ба шахс ҳаловат мебахшад. Рассом манзараи тирамоҳро бо рангҳои заррин, норанҷӣ, ҷигарӣ ва гайра хеле пурмазмуну моҳирона тараннум намудааст.

Расми 70. Шишкин И.И. Булутҳо

Расми 71. Левитан И. Тирамоҳи заррин

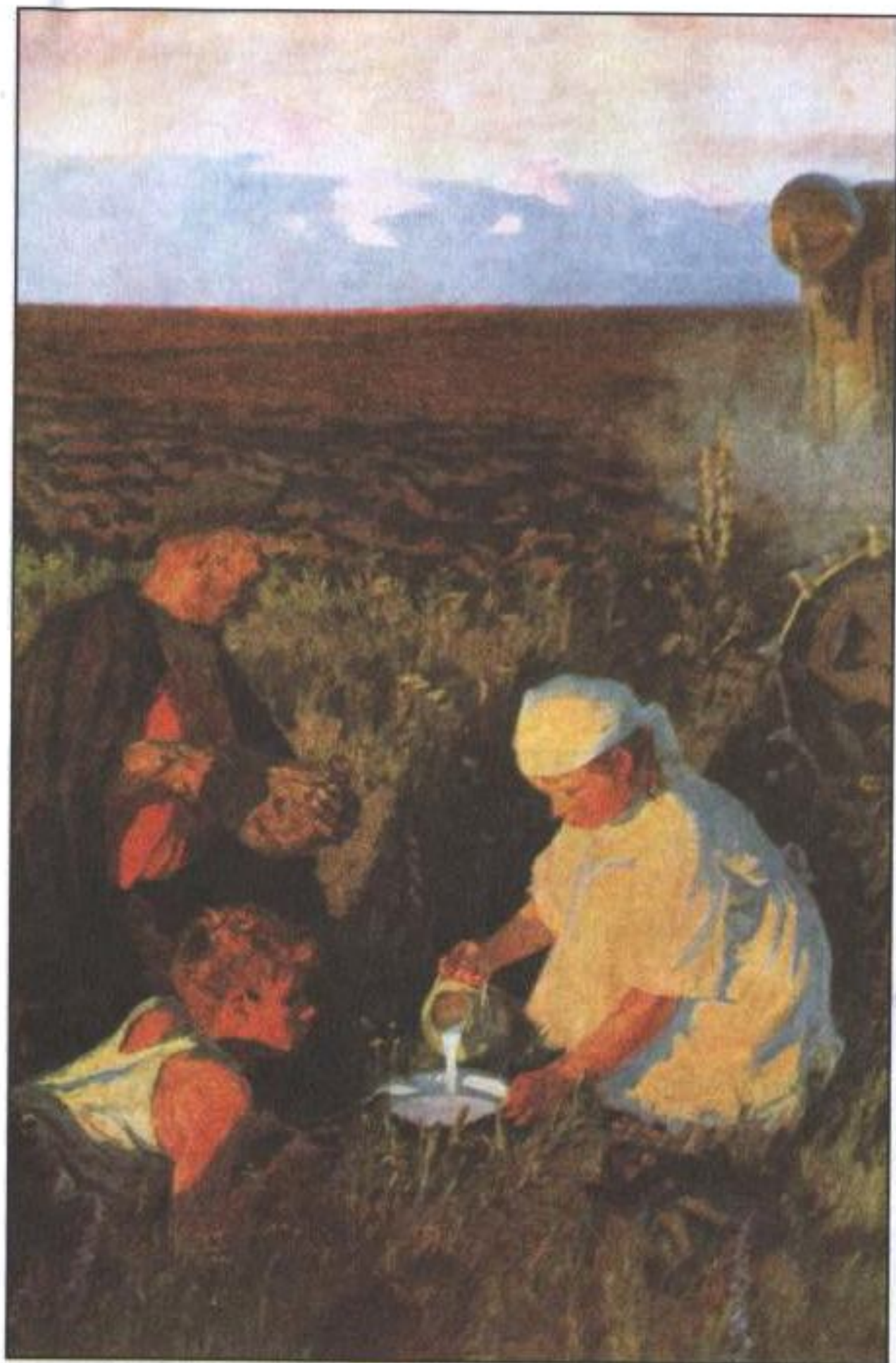
Расми 72. Саврасов А. Шўрнўлҳо боз омаданд

Расми 73. Айвазовский И. Мавчи нӯҳум

Расми 74. Васнецов В.М. Аленушка

Расми 75. Пластов А. Хӯроки шони тракторчиён

Расми 76. Евгений Вучетич. Ҳайкали ҷанговари Армияи Советӣ, ки дар ҷангҳои зидди фашистон шаҳид гаштааст. Дар Трептовпарки Берлин

Расми 77. Чуйко А.С. Духтари қираиз

Саволҳо:

1. Асарҳои рассомони русро номбар кунед.
2. И. Е. Репин дар асари «Киштикашони Волга» чӣ гуна ҳаётро таҷассум намудааст?

Дарси 22

Ороиши бадеии газетаи деворӣ

Дар ҳар як корхона, таълимгоҳи олию миёна анъанаҳои хуб вучуд доранд, ки онҳо бахшида ба ҷашну идҳои гуногун газетаи деворӣ мебароранд. Ҳар як газетаи деворӣ вазифаи тарғиботиро иҷро менамояд. Газетаи деворӣ бо рангҳо оро дода мешавад.

Ороиши газета вобаста ба расмҳои тасвирёфта ба мавзӯҳои гуногун бахшида мешавад.

Композитсияи газетаи деворӣ бояд хусусияти ороишӣ-декоративӣ дошта бошад. Вазифаи муҳим ин аст, ки расм ё аксҳо мароқовар, бо хусусиятҳои фарқкунанда ороиш дода шаванд, то ки бинанда аз дидани ороиш ҳаловат барад. Сифатнокии газетаи деворӣ ба тарзи ороиш ва зебо навиштани шрифт вобаста аст. Аз ин рӯ, зарур аст, ки тарзи ҷойгиршавии расм ва ҳарфҳоро мароқовару эҷодкорона оро диҳем. Барои ҳамин тавсия медиҳем, ки пеш аз навиштани мақолаҳо ва кашидани суратҳои гуногун ба интихоби шрифти он диққат дода, намунаҳои беҳтарини шрифтро интихоб намоед.

Диққати асосиро ба шрифти дастнавис, ки ҷиҳати фарқкунанда дорад, равона созед. Сипас, бо рангҳо ба ороиши шрифт шуруъ намоед.

ДОНИШ

Расми 78

Сарлавҳа бояд бо ранги баланду дурахшон навишта шавад, то ки аз масофаи дур хонда шавад. Дар газетаи деворӣ нақш ва расмҳо аз хатҳои фарқкунанда ба тарзи ороишӣ низ истифода бурда мешаванд. Ба муносибати Соли Нав дар синфатон газетаи деворӣ бароред. Кӯшиш намоед, ки газетаи деворӣ аз ҷиҳати композитсия мароқовар шавад. Барои намуна аз расми иҷрошуда истифода баред (расми 78).

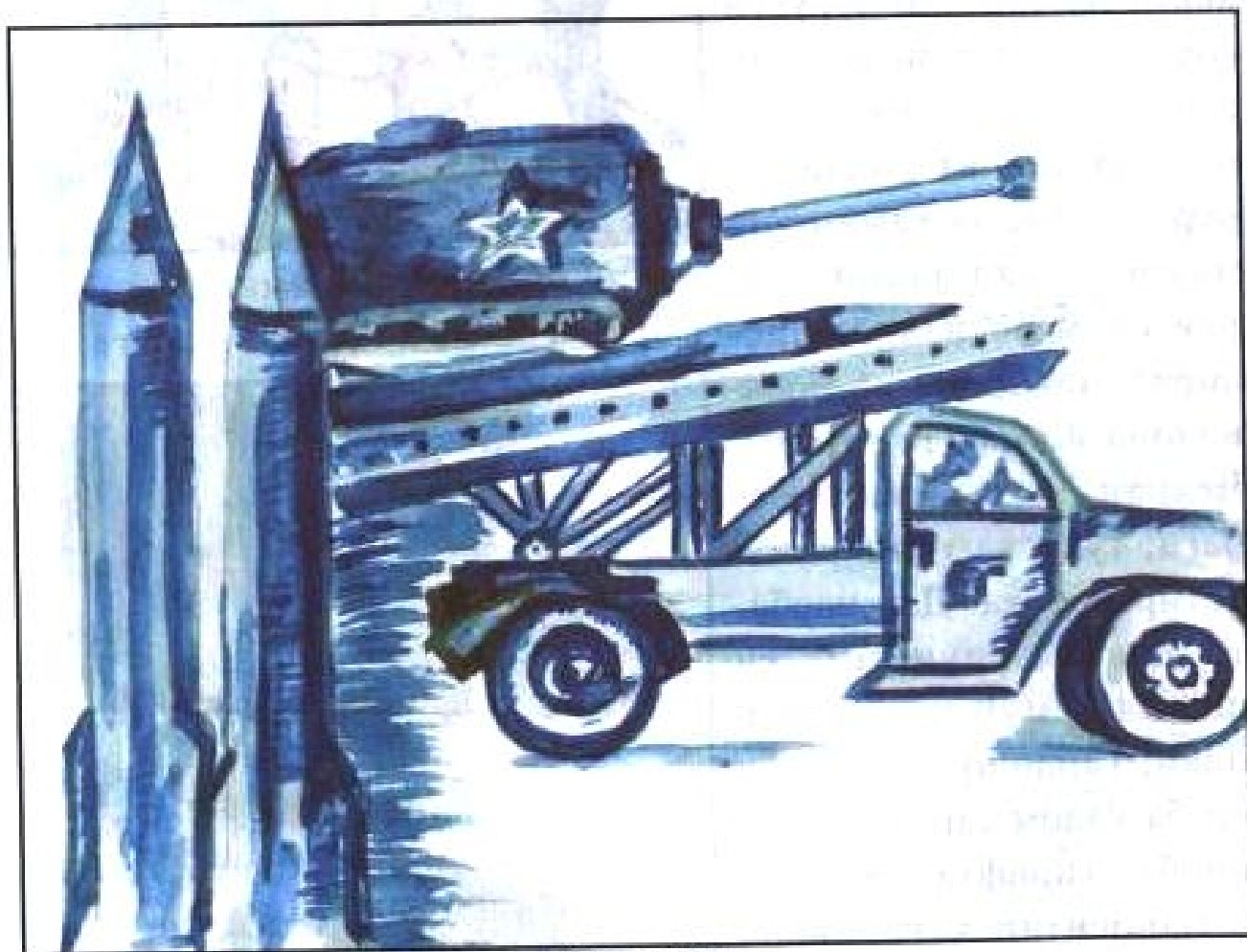
Дарси 23

Ба рӯзи артиш

Ба рӯзи артиш тасвирҳо, мучассамаҳо, филм ва китобу қиссаҳои гуногун эҷод гаштаанд. Ҳар яки шумо метавонед дар ин мавзӯӣ композитсияе созед, ки қисмҳои танкӣ, десанти ҳавоӣ, техникӣ ва ғайраҳоро дар бар гирад. Барои ҷолиб эҷод наму-

дани расм қобилияти фикриро аз ҳар ҷиҳат ба қор баред, то ки композитсия марқовар тасвир шавад. Дар тасвир техникаи гуногуни замонавӣ, ҳаракати парашютчиён дар ҳаво ва ҳолатҳои машқи тирандозонро нишон додан мумкин аст.

Тасвирро дар ҳолати ба шумо маъқул баён созад. Қўшиш намоед, ки тасвири композитсионӣ аз ҷиҳати ороиши рангҳо зебою рангин таҷассум ёбад. Барои ҳамин манзараи атрофро бо рангҳои равшану ором дар ҳамохангии рангҳои зард акс намоед. Ба ҷилои қисми пеш, ки тавассути рангҳои баланд тасвирро хеле пурнуру дурахшон ва назаррас менамоянд, бо тобиши баланд акс намоед. Ба ҷиҳатҳои фазоии дуру наздики рангҳо эътибор диҳед, ки сифати асар ба онҳо вобаста аст.

Расми 79

Дарси 24

Ангораи тасвири чеҳраи одам

Кашидани чеҳраи одам хусусиятҳои аҷибу душвории худро дорад. Ба тарзи тасвири чеҳра ва андоми одам рассомон дар мавриди эҷодкорӣ шинос мешаванд. Албатта, супориши чунин кор мушкилиҳои худро дорад. Барои ҳамин тасвири одам вазифи асосии омӯзиши расмкашӣ ва чеҳранигорист. Барои тасвири барҷастаи чеҳраи одам аввал ба тарзҳои дурусти сохтани таносуби ҳамрангии гуногуни сатҳи баланд бештар диққат додан зарур аст. Барои ҳамин дар мавриди кашидани чеҳраи одам воситаҳои тасвирро моҳирона ва босаводона истифода намоед. Чеҳраи одам шакли даврагӣ, тухм ва гайраро ба хотир меорад. Дар навбати аввал зарур аст, ки шакли умумии чеҳраи одам, гардишу ҳамшавии он ба кадом тараф аст, ба инобат гирифта шавад.

Бавоситаи хати миёна нафақат ҳаракати фаркку-

Расми 80

Расми 81

нандаи гардиш аник мегардад, балки тарзи дурусти чойгиршавии узвҳои рӯй, бинӣ, даҳон низ муайян мешавад.

Хати миёна тарзи дурусти чойгиршавӣ дар расм таносуби тарафи чап ва ростии рӯй ва гайраро пайваст менамояд. Расмро аз хатҳои тавсияшуда, ки дар ҳолати гуногун кашида шудааст, истифода баред. Чехраи одамро бо хатҳои зебои дурахшони фарқкунанда ва дар қисми чудоғона тарзи гузориши штрих, ки рӯшноӣ ва сояфканӣ дар расм назаррас аст, тасвир намоед.

Дар мавриди чудоғона андоми одамро дар ҳолати қор, варзиш ва гайра тасвир кардан хубтар аст.

Дарси 25

Ангорай ороиши идонаи 8 март

Пеш аз он ки ба кори ороиш машғул шавед, бояд ангорай онро дар асоси мавзӯи интихобшуда ба таври хомакӣ муайян намоед. Тарзи ороиши элементро дар ангора аз ҳамаҷиҳат пешакӣ равшан созед. Баъди равшан намудани мавзӯи ороиш мувофиқи нақша лозим аст, ки қойи асосии қисми ороишро аз ҳарҷиҳат дар ангора пурқувват намоед, то ки ороиш барҷаста назаррас шавад. Дар ороиш гайр аз расм ба таври кӯтоҳ матн бо шрифт низ навишта мешавад.

Таносуб ва дурахшонии рангҳоро дар ангора пешакӣ муайян созед. Кӯшиш намоед, ки дар расм ангорай ороиши идона фаҳмоӣ равшан таҷассум ёбад. Барои пурмазмун будани расм метавонед дар қойҳои ҳолӣ элементҳои ороишро илова намоед. Ороиши намоишӣ асосан дар рӯзҳои ид ва санаҳои таърихӣ истифода мешавад. Барои дурахши ороиш аз рангҳои баланд, ки рахшонӣ тобишнокиро аз ҳарҷиҳат пурнуртар менамоянд, истифода баред. Ороиши ангораро ба иди байналхалқии

Расми 82

8 март тарзе ба калам диҳед, ки кураи Замин, гулҳои гуногун, парвози кабӯтар дар ҳавои соф таҷассум шаванд. Барои дурахшоннокӣ аз рангҳои сурх, сафед, кабуд истифода баред.

Чунин тарзи ороишро дар идҳои Наврӯз, 1 Май, Рӯзи Ғалаба тайёр намоед.

Дарси 26

Эҷодкорӣ дар мавзӯи афсонаҳо

Мавзӯи афсонаҳо аз ҳама чихат барои инсон шавқовар аст. Шумо китобҳои афсонаро хонда бо одамони боақлу доно, пирони хирадманду оқил, дев, парӣён шинос шудаед. Шояд афсонаҳои Шаҳризод, Сиёвуш, Эраҷи паҳлавон, корнамоиҳои Симург, ки дар ҳолатҳои гуногуну душвор мададгори одамон

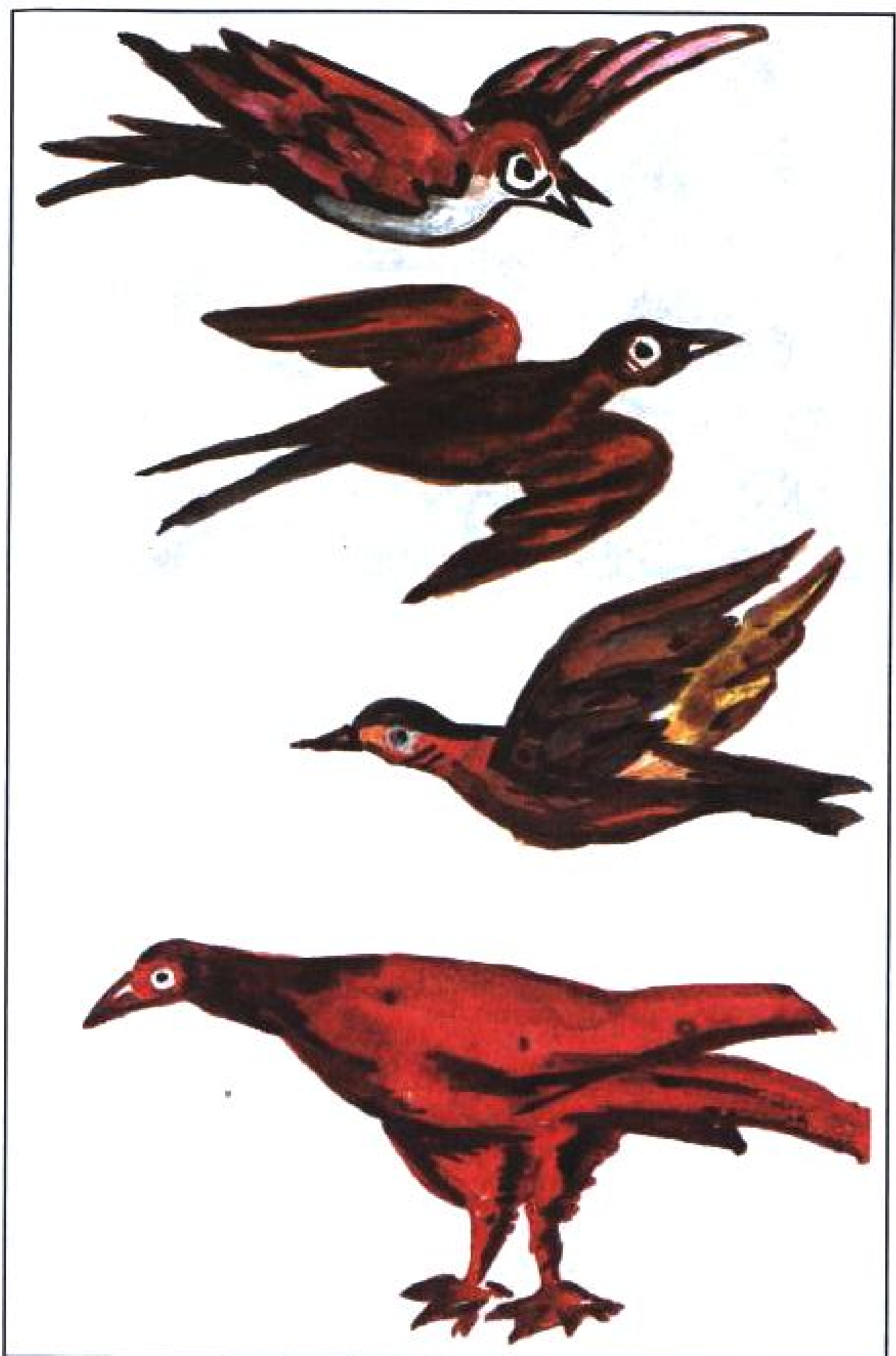

Расми 83

буданд, дар хотир доред. Қаҳрамони асосиро аз чихати далерию часурӣ ва чехраи газабнок тарзе тасвир созад, ки аз чихати образнокии расм ва тобиши гуногунии рангҳо бараъло таҷас-сум гардад ва бинанда аз нафосати эҷодкорию шумо дар хайрат монад.

Дар вақти холӣ

Дар мавриди сайругашт ба гуногунии ҳаракати паррандагон дар манзараи рангин эътибор диҳед. Чунки дар оянда кашидани тасвири ангораи паррандагон лозим меояд. Чунин тарзи омӯзиши биной қобилияти фикрӣ, шавқу ҳавасро ба расмкашӣ хеле инкишоф медиҳад. Омӯзиши кашидани олами рангин вазифаи муҳим аст. Тасвири паррандагон душвории хоси худро дорад. Лекин ҳаракати паррандагон дар ҳавои софи хушманзара хеле тағйирпазир аст ва кас гумон мекунад, ки онҳо дар ҳолати аксбардорӣ қарор ги-

Расми 84

рифтаанд. Ана ҳамин ҳолатро дар оғози расмкашӣ, ки паррандагон дар ҳолати гуногун ҷой гирифтаанд, иҷро намоед. Расми паррандагонро дар ҳолати гуногун ва тобиши фарқдошта интихоб намоед, ки дар тасвир ҷолиб гардад. Соҳти анатомии онҳоро бояд аз ҳар ҷиҳат омӯzed ва дуруст тасвир намоед.

Тасвиrho аз хатҳои умумӣ, ки ҳаракати бадан, сар, пойҳо ва гайраро дар бар мегирад ва шакли аслии паррандаро инъикос менамояд, амалӣ созед. Пас аз кашидани хат қисмҳои ҷудогонаи бадан, сар, пойҳоро бо хат дурахшон намоед, то ки таносуби хатҳои умумии расм ба таври ягона ифода гардад. Барои пурра азхуд намудани фарқи асосии шакл, таносуб, ҳамбастагии қисми бадан лозим меояд, ки на кам аз 4-5 маротиба ангоран паррандаро кашед. Чунин тарзи иҷрои кор ба мароқовару мохирона ва озод тасвир намудани хатҳои расмкашӣ ёри мерасонад. Дар мавридҳои ҷудогона ба дурахшонии хат ва қисми сояфканӣ, ки ангораро аз ҳар ҷиҳат равшантар менамояд, диққат диҳед. Кӯшиш намоед, ки ҳар як расм бо хатҳои равону нафис акс гардад.

Дарси 27

Композитсия дар мавзӯи кайҳон

Композитсия ин тарзи ҷойгиршавии ҷузъиёти тасвир аст, ки дар якҷоягӣ мундариҷа ва моҳияти гоҳии асарро ифода менамояд. Ҳар як расм кӯшиш менамояд, ки дар бандубасти асар ҷиҳатҳои хоси он ҷолиб ва мароқовар тасвир шавад. Композитсия ба ҳамроҳангии воқеии манзараи табиат ва инчунин ба онро дида тавонишани мо вобаста аст. Композитсия дар асоси мавзӯ ҷамақониба дурахшону рангин эҷод мегардад. Мавриди дурахшон тасвир кардани чизи асосӣ вазифаи аввалиндараҷаро композитсия иҷро менамояд. Дар асоси мавзӯе композит-

Расми 85

сия тартиб диҳед, ки дар кайҳон дар манзараи афсонавӣ тасвир гардида бошад. Тасвирро аз нуқтаи аввали парвоз, ки бо қисмҳои гуногуни техникӣ сохта шудаанд ва композитсия дар асоси он аз ҳар ҷиҳат пурмазмун менамояд, сар кунед.

Диққати асосиро ба андоза, шакл, ки хеле фарқ доранд,

равона созад. Масалан, давраи аввали парвоз аз манзараи атроф, дурахшони рӯшноию рангҳо хеле тағйирёбанда аст. Чунин дигаргунӣ дар ҳолати парвози масофаҳои гуногун назаррас аст. Дар мавриди бо ранг кор кардан гуногунии тобиши рангҳоро дар хотир нигоҳ доред.

Акнун кӯшиш кунед, ки чилои рангҳои сояҳо назар ба қисмҳои равшан хубтар набошанд, ба ранги аввала камтар ранги бунафшро, ё ин ки ранги гулобӣ, кабуд омехта кунед. Бо мӯйқалам баъзе чузъҳо ва рангҳоро чи хеле ки дар расм нишон дода шудааст, ба охир расонед.

Дарси 28

Ороиши интерьер

Интерьер - як тарзи ороиши дохили бино мебошад. Дар манзиле, ки шумо истиқомат менамояд, ҷойҳои алоҳида ороиши хос доранд. Ҳангоми тасвири интерьер ба дуруст ва ҷолиби таваҷҷӯҳ будани тарзи ҷойгиршавию хусусияти фарқкунандагӣ ашё, ки дар асл дида мешавад, диққати махсус додан лозим, ки он ба маҳорату ҳунари рассом алоқаманд мебошад. Барои таъсирбахшу рангин тасвир намудани интерьер пайваستшавии тахайюли бадеӣ дар ҳамбастагӣ бо лаёқати рассомӣ корбаст шудан ҳатмӣ мебошад ва дар натиҷа асари хубе эҷод мешавад.

Барои ҳамин зарур аст, ки тасвири хатҳоро бо ҷашм дида ва аз худ намуда, зебоии аслии предметро тасвир кунед. Амали тасвирро аз хати арз оғоз намоед. Сипас, дар он нуқтаеро гузоред, ки бо ёрии ин нуқта хатҳои дурусти перспективаро сохтан мумкин бошад. Сураткаширо аз рӯи расми 86 иҷро намоед. Дар асоси тавсияҳо интериери ороиши мактабу синфро бо композитсияи гуногун дар мавзӯи иди Наврӯз, афсонаҳо, кайҳон ва ғайраҳо дар вараки расмкашӣ мустақилона тасвир кунед.

Расми 86

Дарси 29

Тасвири манзараи баҳор

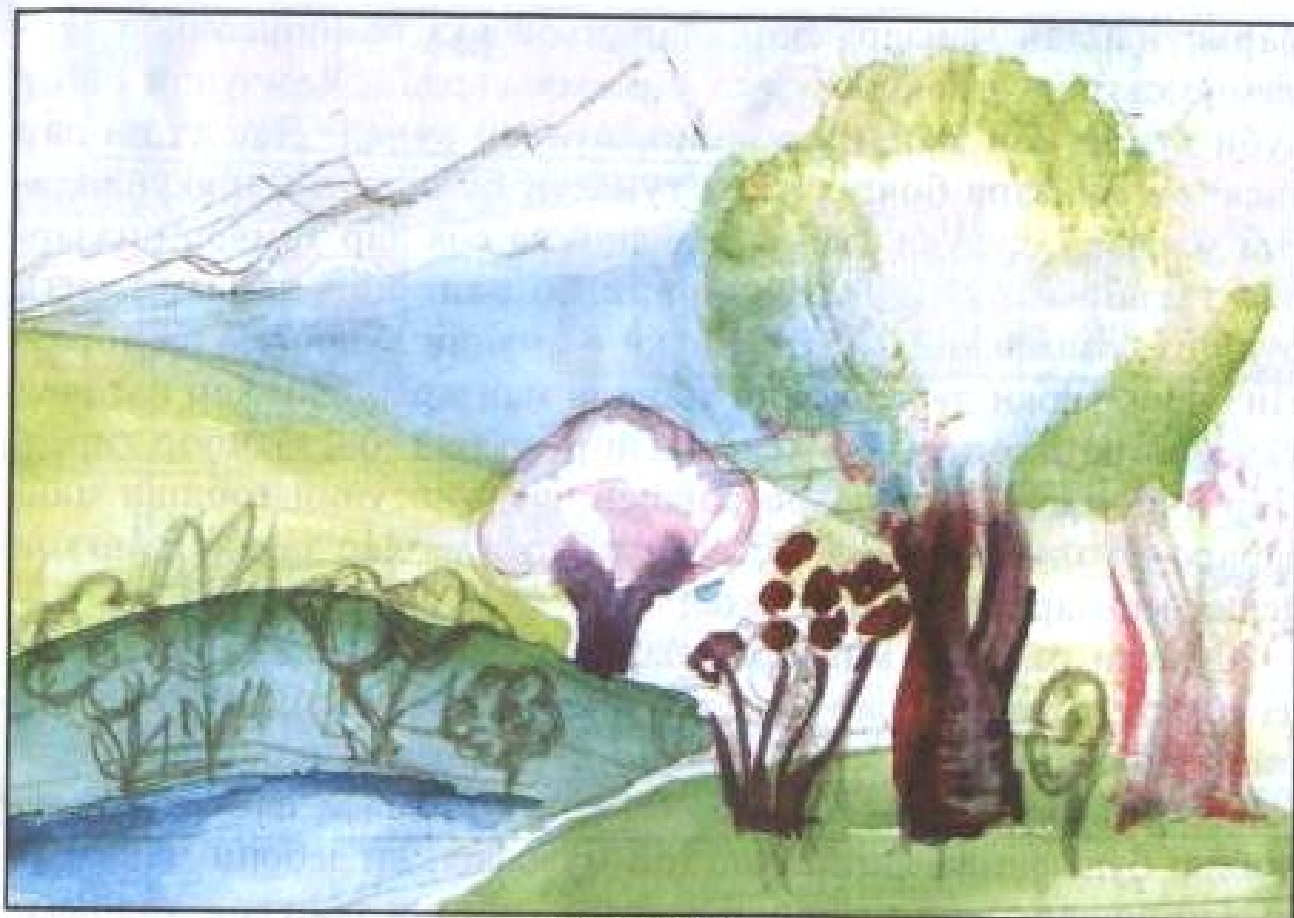
Табиат дар фасли баҳори нозанин - айёми гулҳо хеле рангину дилчасп ва назаррас аст. Кӯҳу теппаҳо, саҳроҳо ва умуман табиат аз хоб бедор мешаванд. Марди деҳкон ба киштукори саҳроӣ, ниҳолшинонӣ машғул мешавад. Дӯстдорони табиат дар ин фасл барои тамошо ва чидани гулҳо ба кӯҳсор, талу теппаҳо мераванд. Манзараи ҳаловатбахши марғзорони суманхез, дарахтони бодому шафтолу, санчиду анчир, зардолую себ гуворо мегардад. Аз парвози паррандагони хушхон дар оғӯши гулҳо ва насими ҳаловатбахш табиат хеле рангину назаррабо мешавад ва диққатро ба худ мекашад. Лаҳзаи аввалро аз хатҳои борик, ки ҳолати дурусти ба шакл даровардану диққатҷалбкунанда будани манзараи ҳаловатбахши тасвиршавандаро инъикос мекунанд, оғоз кунед. Расмро тавре ба қалам диҳед, ки хатҳои

фарқкунандаи манзара бо баландихои кӯҳ ва нишебихои теп-
пахою сахрои беканор дуруст инъикос гардад. Ҳамчунин он ба
хубӣ гуногунии манзараро аниқ муайян кунад. Пас аз ин дар
тасвири манзара бояд хатҳои гуногун ба шакли фарқкунанда-
гии манзара, ҳудуди байни равшанӣ ва соя дар ҳамворӣ назар-
рас тасвир гардад. Дар мавриди бо ранг қор қардан самти
рӯшноӣ, сояфканӣ ҳолати уфуқӣ ё амудии худро нигоҳ дорад.
Инчунин фарқи дурахшонии тобиши манзараро, ки дар натиҷаи
таъсири рангҳои атроф хеле тағйир меёбад, ба эътибор гиред.
Дар иҷрои қор аз рангҳои равшан, ки гуногунии тобиши ман-
зараро ифода мекунад, истифода баред ва дар тасвир рангҳои
аслии манзараро нишон диҳед.

Азбаски рангҳои манзараи баҳор хеле гуногунанд, тасвириро
аз рангҳои равшан сар кунед, чунки онҳо рӯшноӣ ва сояфка-
нии гуногунии пастию баландиро дар манзара дурахшон месо-
занд. Саъй кунед, ки манзара бо рангҳои сабзи паст, сурх, гу-
лобию бунафш ва дигар рангҳои мувофиқ, ки зебоии манзараи
тасвиршударо дар оғӯши таносуби тобиши рангҳои ҳаловат-
бахш ба анҷом мерасонанд, тасвир гардад.

Расми 87

Расми 88

Расми 89

Саволҳо:

1. Чаро баҳорро фасли рангин меноманд?
2. Манзараи баҳор дар расм бо кадом рангҳо тасвир шудааст?
3. Зебой ва дурахшони расм ба чӣ вобаста аст?

Дарси 30

Натюрморт

Азбаски тасвири натюрморт аз предметҳои гуногун иборат аст, дар вақти тасвир кӯшиш кунед, ки ашёҳои натюрморт дар коғаз дуруст ҷой дода шавад. Натюрморти аз предметҳои кӯза, китоб, барг, парда иборатбуда ҳаҷман ва шаклан ҳеле фарқ доранд ва шумо ҳангоми тасвир кардан ба ин фарқҳо диққат диҳед. Расмро аз хатҳои борик оғоз намоед, ки тасвири тахминии шакли умумии предметҳоро дурахшон менамояд. Дар асоси ин хатҳо шакли аслии предметҳоро муайян сохта, кӯшиш кунед, ки сурат дақиқтару мароқовар тасвир гардад, то ки композиция аз ҳама ҷиҳат пурқувват бошад. Ба дурустии ҳаҷм ва шакли аслии кӯза эътибор диҳед, қисмҳои ҷудоғонаи нишебихою ҳамҳои парда ва мавқеи фазоии китобу баргро дар мавриди муқоиса муайян созед, то ин ки натюрморт эҷодкорона ва бо таровати холи ҳунармандӣ таҷассум гардад. Дар оғози кор самти рӯшноӣ ва сояфканиро дар предметҳо ва дар ҳамвориҳо аниқ намоед. Зеро дар асоси рӯшноӣ ва сояфкани тасвир ҳарҷиҳата дурахшон ва назаррас мегардад. Ҳангоми бо ранг кор кардан зарур аст, ки хатҳои иловагиро аз расм пок намоед ва бо мӯйқалам коғазро аз боло ба поён шуста то дами хушк шудан нигоҳ доред. Сипас, бо рангҳои равшан предметҳои калонҳаҷмро тасвир намоед. Ба мутаносибии аслии рангҳо эътибор диҳед, ки шаффофии рангҳо ва тобишу хосияти тозагии онҳо дар расм аз ҷиҳати рӯшноӣ ториқӣ намудор шавад. Азбаски натюрморт аз рангҳои чигарӣ, норинҷӣ, сурх, гулобӣ ва гайра иборат аст, гуногунрангиро ба

инобат гиред. Масалан, ранги аслии кӯза чигарӣ ба назар мерасад, дар натиҷаи инъикосёбӣ рангҳои предметҳои тасвиршуда тағйир меёбанд ва ранги кӯза ба норанҷии сурхчатоб ва ба рангҳои дигар мубаддал мешавад. Акнун дар сурати мавҷуд будани рӯшноии паст ҷойҳои рӯшноидиҳандаро бо рангҳои сафед, соядорро бо ранги равшан тасвир намоед. Рангҳо бо ҳам омехта ва дар об ҳал шуда, тобишҳои мухталифи даркорино пайдо менамоянд ва дар вақти тасвир кардани рӯшноӣ фазои шакл ва ҳолатро пурра ифода менамоянд. Пас аз ин рангҳоро, ки тобиши предметро ифода мекунанд, интихоб намуда, дар тасвир рангеро нишон диҳед, то ки он ба шакли предмет мувофиқ бошад. Ҳаракат намоед, ки ҳанӯз рангҳо хушк нашуда, дар предметҳо ва ҳамворӣ сояро тасвир карда ба охир расонед. Ба дуруст будани таносуби рангҳо ва алоқамандии предметҳои дуру наздик диққат диҳед. Тарзи амалро аз расм омӯzed.

Расми 90

Расми 91

Саволҳо:

1. Фарқи ҳаҷм ва шакли предметро дар расм чӣ тавр мекашанд?
2. Чаро рангҳои тағйирёбанда зуд ба назар мерасанд?

Дарси 31

Тасвири манзара

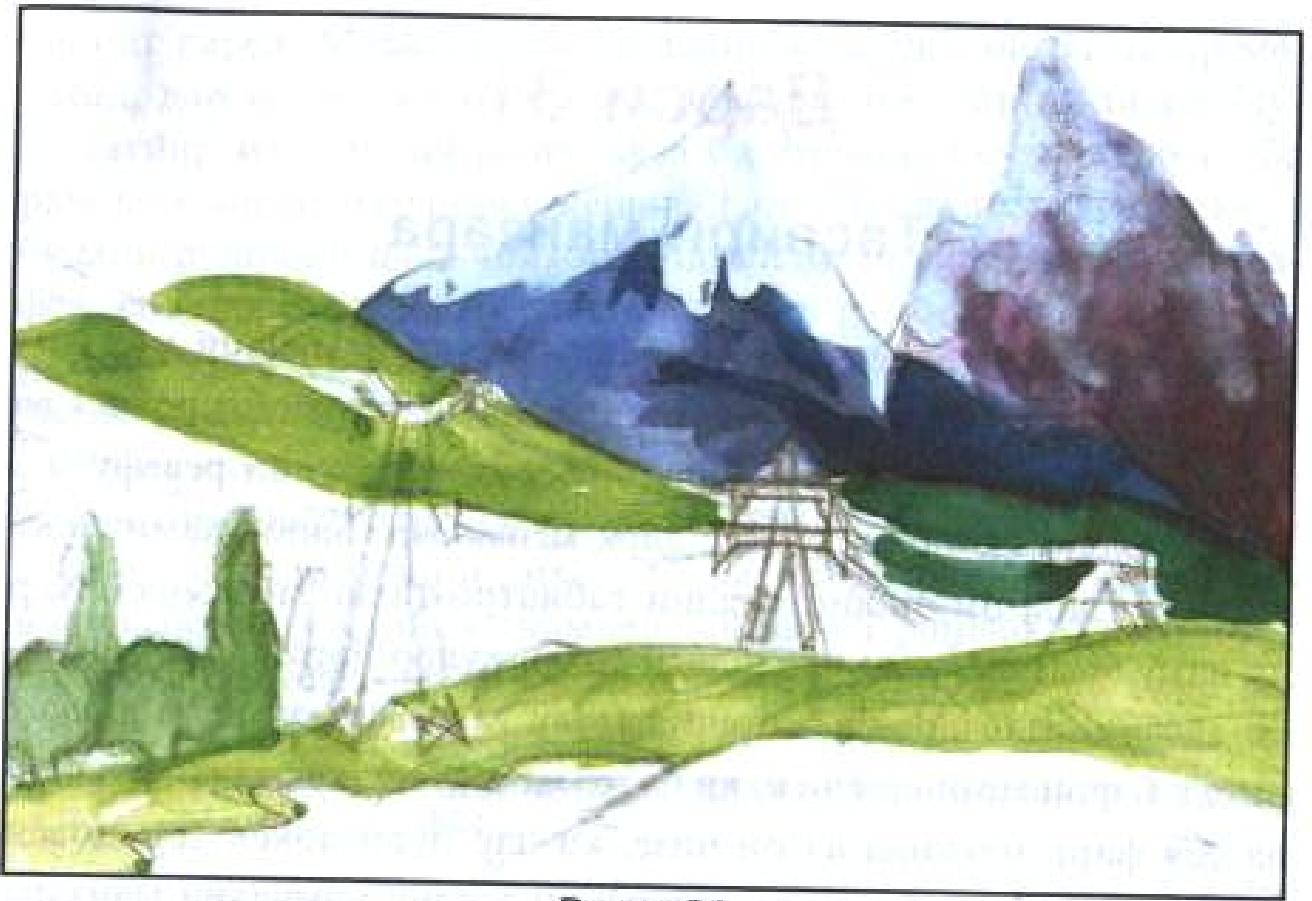
Зебо ва эътимодноку таъсирбахш тасвир намудани манзара вобаста ба тавоноии рассом аст. Рассом шаклу ҷойгиршавӣ ва қисмҳои ҷудоғонаи дарахт, абрҳо, кӯҳҳо, гуногунии релефу макони онҳоро ба таври махсус дарк менамояд. Барои ҳамин тасвири манзара омӯзишии ҷиддии табиатро талаб менамояд. Ҳар як намуди дарахт дар алоҳидагӣ сохти худро дорад. Дар мавриди тасвири манзара ба зебоии фазову ҳаво ва хати асли диккат диҳед. Барои ҳамин он чизе, ки ба мо наздик аст, аз ҷиҳати рӯшноӣ ва соя фарқ мекунад ва он чизе, ки дар дурӣ воқеъ аст, ноаён кашида мешавад. Ба таври дурахшон тасвир намудани манзара аз инъикоси рӯшноии офтоб вобаста аст. Пеш аз он ки манзараи мураккабро кашед, лозим меояд, ки тасвириро аз қисмҳои алоҳидаи дарахт, барг, абр ё ин ки якчанд ҳаҷми сангҳои гуногунро муқаррар намуда сар кардан лозим аст. Диккати асосиро ба тасвири дарахтони ҷудоғона равона созед. Манзараҳои гуногунро, ки бо хатҳои борик аз нуқтаи аввали шакли умумӣ ва сипас бо қисмҳои боқимонда ба таври лозимӣ мукамал мебошанд, тасвир кунед. Ҳаракат намоед, ки тасвири манзара аз ҷиҳати дурахшонӣ, рӯшноӣ ва соя бо таносуби рангҳо мувофиқат дошта бошад.

Расми 92

Расми 93

Расми 94

Расми 95

Саволҳо:

1. Тасвири перспективию дуру наздикро бо кадом рангҳо акс менамоянд?
2. Обурангнокии рангҳо ба чӣ вобаста аст?

Дарси 32

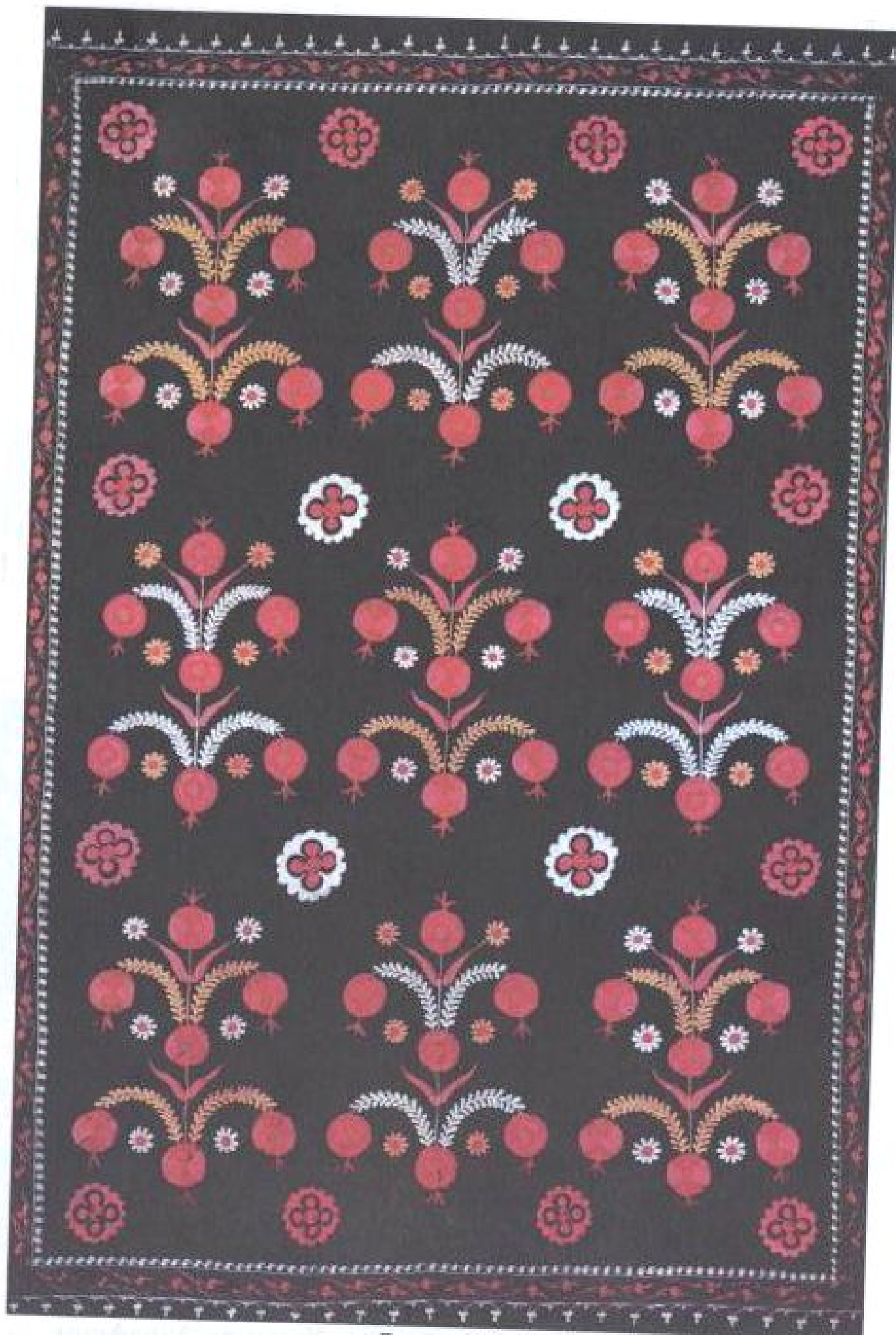
Сӯҳбат дар мавзӯи санъати наққошии гулдӯзӣ ва гулбофӣ

Санъати нақшу нигор яке аз санъатҳои дӯстдоштаи мардуми мо ба шумор меравад. Беҳуда нест, ки гулдӯзӣ ҳамчун машғулияти писандидатарини мардум дар рақсу таронаҳои халқӣ инъикос ёфтааст:

Чонона ба нимрӯзӣ, биншаста чӣ медӯзӣ?
Нақшата галат кардӣ, меканию медӯзӣ?

Гулдӯзии тоҷикӣ барои мо як олами образҳои шоиронаро аён месозад. Бо вучуди гуногунии ашъи гулдӯзӣ, нақшҳои таркибӣ ва инчунин халли фардиашон онҳоро сохти умумии унсурҳои асосии нақшу нигор ва тарзи дӯхтан ба ҳамдигар муттаҳид мекунад.

Гулдӯзиҳои ороиширо асосан барои чашмҳои калони оилавӣ, махсусан барои тӯйҳо, ки дар ҳаёти халқ мақоми ҳосе доранд, тайёр менамоянд. Нақшу нигор асосан бо ороиши гулу барг ва паррандагон тасвир карда мешаванд. Зебӣ ва нафосати нақшу нигор ба дурахшонии таносуби рангҳо вобаста аст. Хоҳед, ки чунин нақшу нигори ороиширо эҷодкорона азхуд намоед, ба ҳунарҳои устодони маҳаллатон шинос шавед. Ҳар як ороиши гулдӯзӣ бо тарзи ороишӣ ва тобиши рангҳои маҳаллу ноҳияҳо фарқ мекунад. Масалан, гулдӯзиҳои Хучанду Зарафшон аз

Рисунки узоров по Расми 96

Расми 97

гулдӯзиҳои Хатлону Рашт ва ноҳияҳои дигар фарқ доранд.

Гулдӯзиҳо бо рангҳои сурх, сафед, бунафш, норанҷӣ, сабз ва дигар рангҳои, ки тобишу ҳамохангии рангҳо дурахшон мекунанд, мунаққаш гаштаанд. Унсурҳои ороиши гулдӯзӣ бо гулдӯзии сузанӣ, болопӯш ва рӯйчо умумияти зиёде дорад. Дар ҳар маврид хатҳои асосии рости мавҷдор истифода мешаванд. Барои ҳамин ороиши гулдӯзии пурчило бо шукӯху шахомати бадеии худ ҷолиб аст. Баъзан кас бовариаш намеояд, ки чӣ гуна дӯзанда дар як пирокан ин қадар рангубори зиёд, шаклҳои мухталифи наққоширо ҷой додааст. Илова бар ин ҳамеша ин амал бо салиқаву маҳорати баланд иҷро мешавад. Дар баробари гулдӯзӣ гулбофӣ низ вучуд дорад. Гулбофӣ як тарзи нозуктарин ва душвортарини намуди ороиш ба ҳисоб меравад.

Гулбофӣ аз ҷиҳати ороиш, нақшу ниғор, тобишу бандубаст хеле фарқкунанда мебошад. Гулбофӣ бо рангҳои сафед, зард, сабз, нилобӣ, бунафш, сурх ва дигар рангҳо беш аз пеш зеб дода

мешавад. Хусни гулбофӣ ба тобишу таносуби рангҳои гуногун, ки ороиши нақшу нигорро аз ҷиҳати нафосату зебӣ дурахшон менамояд, вобаста аст. Ин тарзи ороиш зинданигорию ба хотир меорад, ки дар гулбофӣ рангҳо ҷило медиҳанд ва нурафшонӣ мекунанд.

Дарси 33

Натюрморт. Тасвири гулҳои рангин

Барои офаридани расми хуб барои наққош истеъдод ва тахайюлотӣ хуби бадеӣ зарур аст. Агар расом соҳиби чунин ҷавҳар бошад, дар иҷрои корҳои ороишӣ натиҷаи хуб ба даст меорад. Тасвири натюрморту аз шакли умумӣ бо хатҳои борику ҷӯяндагӣ оғоз намояд. Ба гуногунии шакл, тарзи ҷойгиршавии он аз ҳар ҷиҳат эътибор диҳед, то ки тасвири композитсионӣ расм бо бадеиёти баланд акс ёбад ва асарӣ қобили таваҷҷӯҳ офарида шавад. Барои самарабахш иҷро намудани ин мақсад гуногунии шакл, нишебӣҳо, таносуби фазоӣ, мароқовар будани хатҳо аз ҳар ҷиҳат ҷустуҷӯ намояд, то ки тасвири натюрморт барҷаста иҷро шавад. Азбаски натюрморт аз гулҳои гуногунранг иборат аст, дар ҳолати бо ранг кор кардан ба тобиши аслии рангҳо бештар эътибор диҳед. Сипас, рангҳои мувофиқро ба ҳам омехта, бо мӯйқалам қисми равшаниро дар расм мувофиқи ҷойҳои рӯшноӣ гузоред. Ба гуногунии рангҳо, ки аз таъсири рангҳои атроф ба вучуд меояд, диққат диҳед. Зебоии зинданигорӣ ба гуногунии рангҳо вобастагии қавӣ дорад. Гул аз рангҳои сурх, бунафш, сафед, зард ва баргҳои сабз иборат аст. Рангҳои гулро бо таври обакӣ гиред, то ин ки шаффофии ранг ва тобиши зебоии рангҳо аз байн нараванд. Барои он ки дурахшони рангҳо равшан назаррас шавад, бартарию рангҳои қисми торикӣ ва сояфканиро дурахшону баландтар дар расм нишон диҳед. Чунин амали ранггузорию дар ҳамворию қисми соягӣ низ нишон диҳед.

Расми 98

Расми 99

Кӯшиш намоед, ки натюрмортро бо рангҳои асли ба анҷом расонед.

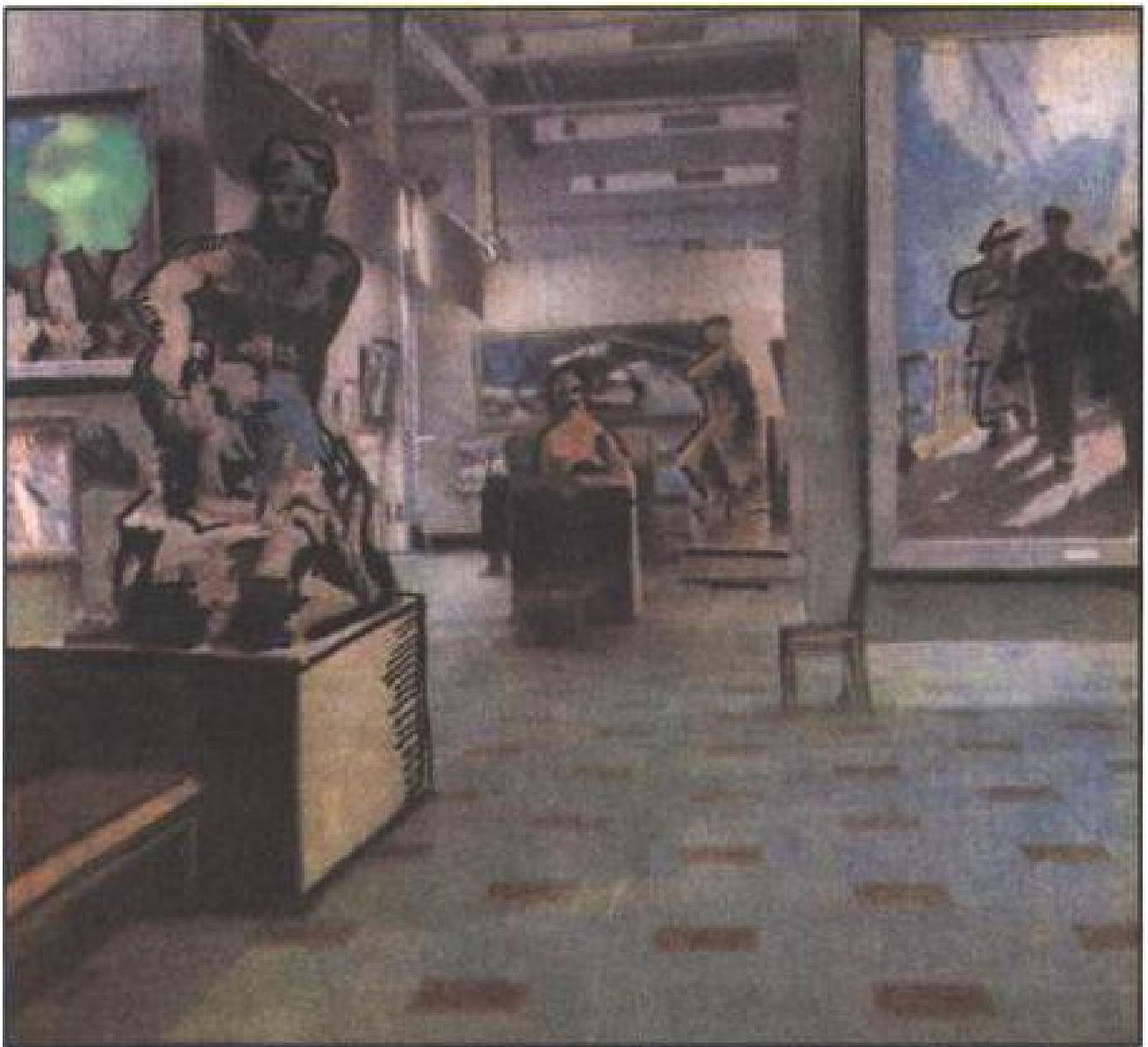
Дарси 34

Ороиши интерьер

Тарзи дурахшон намудани ороиши интерьер вобаста ба мавзӯи супоридашуда, ки дар асоси он композитсия тартиб медиҳанд, сурат бояд гирад. Дар композитсия мақсади асосӣ дар шакли хатҳои фарқкунанда, ки тасвиrho аз ҳама ҷиҳат дурахшон менамояд, тасвир гардад.

Дар ин маврид расмро аниқтар тасвир кунед, ки тарзи ҷойгиршавӣ, таносуби асосии объект ё предмет мувофиқ бошад.

Рӯшноию тирагӣ, ки шакл ва фазои предметро дурахшон менамояд, дар расм низ тасвир кунед. Кӯшиш намоед, ки ороиши интерьер бо рангҳои дурахшон иҷро шавад. Аз расмҳои ороиши интерьер, ки дар мавзӯи гуногун иҷро шудааст, истифода баред.

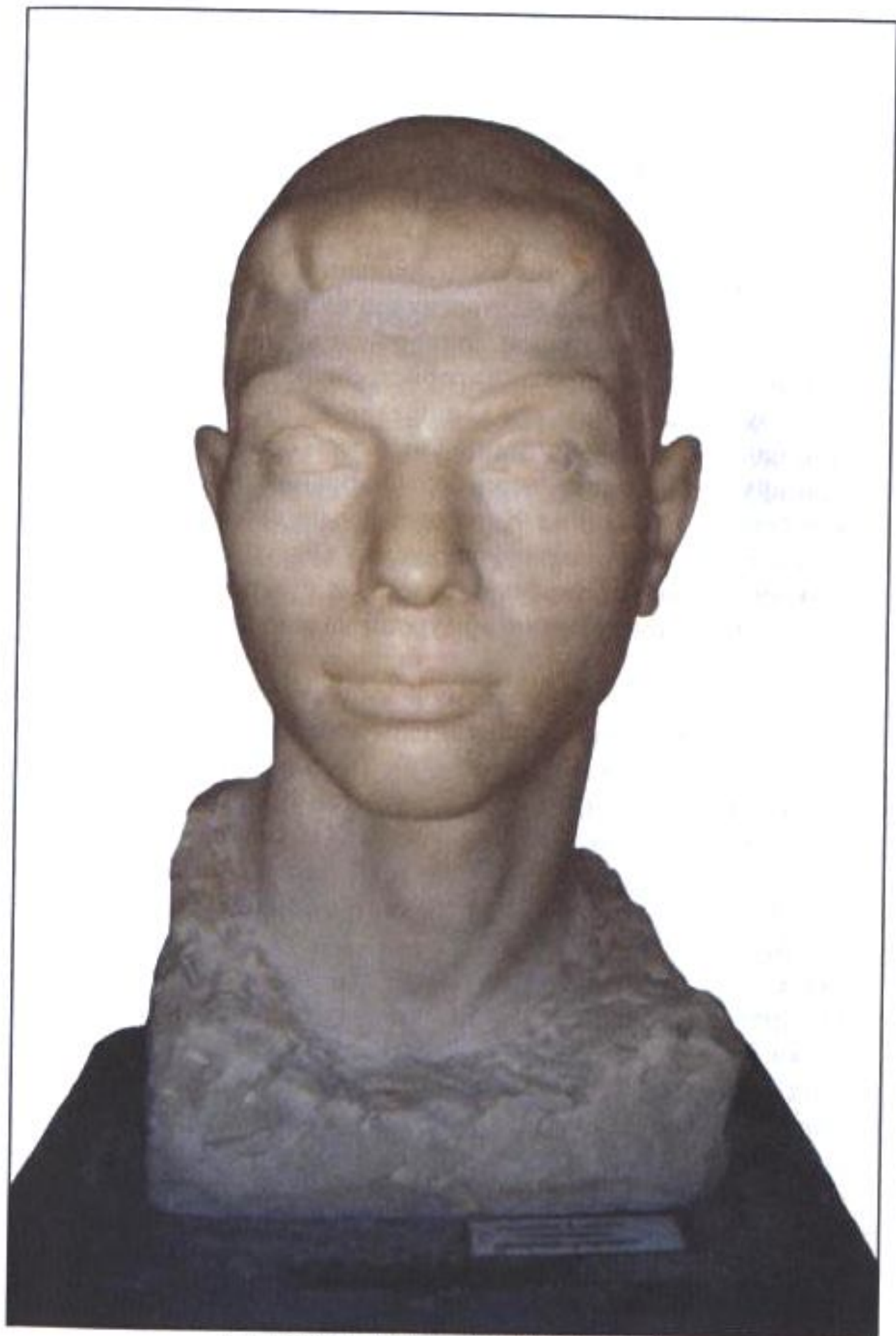

Расми 100

Дар вақти холи

Осори рӯи санг

Тасвирҳои осори рӯи сангҳо дар бисёр ноҳияҳои гуногуни Тоҷикистон вучуд доранд, аммо тасвирҳои рӯи санги водии Зарафшон, Хатлон, Ваҳони Бадахшон миқдоран хеле зиёданд. Олимони исбот намудаанд, ки зиёда аз 700 ҳазор тасвирҳои рӯи санг вучуд доштаанд. Осори рӯи сангҳо намунаҳои қадимтарини тасвири мардумӣ мебошанд. Ин нақшҳо аз ҳақиқати ҳодисаю

Расми 101. Ғаниев А.А. Ҷавонмард

воқеаҳои таърихӣ накл мекунанд ва тарзи зиндагии шикорчиён, маросими тантанавии тӯй ва дигар маросимҳоро нишон медиҳанд. Тасвиrot асосан бо усули буриши хатҳо банур нақш гашта, хеле нафис ва дилчасп ба назар мерасанд. Композитсияи тасвиrot озоду равон буда, бо як ҳиссиёти баланди ҳунармандӣ ва нафосат тархрезӣ шудаанд, ки тароват ва мазмуни худро то замони мо нигоҳ доштаанд.

Мусаввирон барои пурмазмун, рангин ва ҳаёлангез шудани композитсия дар лавҳаҳо фантастикаро ба кор бурданд, ки инро бештар дар нақши мутрибон, шикорчиён ва лавҳаҳои дигар دیدан мумкин аст. Тасвиrotи нигористони Ваҳон хеле сершумор буда, ба масофаи 2-3 км тӯл кашидаанд ва чун манзараи осори антикӣ ба ёдгор боқӣ мондаанд. Онҳо зери осмони лочвард, дар ҳалқаи кӯҳҳои афсонавӣ, зери боли паррандагони нодир, ки аз каторкӯҳҳои Ҷимолой ва Ҷиндукуш ба ин сарзамини бостонӣ парвоз карда меоянд, дар оғӯши гулҳои худрӯй ва насими ҳаловатбахши шаршара, тарфи марғзорҳои суманхез назаррабӣ карда, ҳамчун нодиртарин армуғони санъат аз ниёгон ба мо ёдгор мондаанд.

Осори рӯи сангҳо чун як намуди санъати ҳайкалтарошӣ дар давраҳои қадим пайдо шудаанд. Намунаи мукаммали ин навъи санъатро дар замони Бохтариён, Сугдиён дучор меоем. Осори санъати то замони мо расида аз ҷиҳати ороишу тасвир хеле дақиқ ва моҳирона офарида шудаанд. Ҳайкалҳо, пайкараҳо аз ҷиҳати тарзи сохташон гуногун мешаванд. Дар Душанбе ва дигар шаҳру ноҳияҳои ҷумҳуриамон бо пайкара ва нимпайкараҳои бисёр дучор меоем.

Яке аз ҳайкалҳои бошукӯҳу шахомати пойтахти ҷумҳурии ҳайкали сардафтари адабиёти классикии форсу тоҷик устод Абӯабдуллоҳи Рӯдакӣ ва дигар мутафаккирони бузург ба шумор мераванд. Чунин осори рӯи санг дар эҷодиёти ҳайкалтарош А.А. Ғаниев бо санъати баланд ва маҳорати волои рассомӣ эҷодкорӣ шудаанд.

Рассом дар асарҳои худ симои мардони шӯҷоъу далерро, ки дар соҳаҳои гуногуни илму ҳунар меҳнат кардаанд, таҷассум намудааст. Дар асарҳои «Орзу», «Ҷавонӣ», «Дар замини нав» ҷеҳраҳои Б. Искандаров, Л. Зоҳидова, В.И. Ленин хеле равшану пурмазмун тасвир шудаанд. Диққати шуморо ба осори рӯи сангҳои рассоми ҳайкалтарош А. Ғаниев ҷалб менамоем.

Ҳар як тасвири ҳайкал зебоии нотакроре дорад. Рассом К. Зокиров дар пайкараи «Суруд» эҳён оҳангу суруди анъанавии мардуми моро тараннум намудааст. Дар он чехраи пурнуру нигоҳи пурмазмун, ҳусни маънавии инсонро акс кардааст. Аз композитсия маълум мегардад, ки рассом онро бо як эҳсосоти баланди шоирона ва хаёлотӣ рангину ҳунари саршор эҷод намудааст.

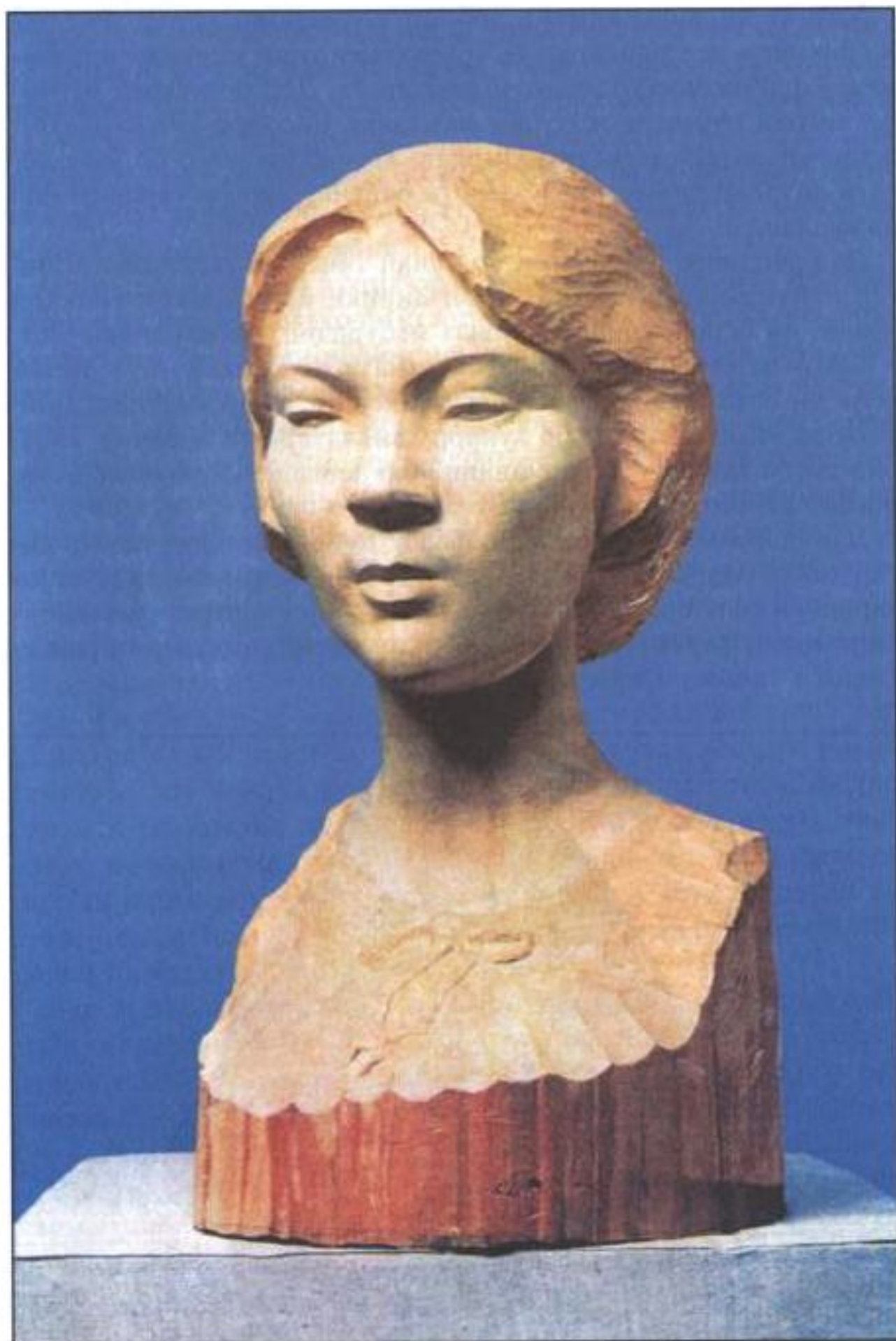
Дар эҷодиёти ӯ образҳои классикӣ таҷассум гардидаанд. Бисёр пайкараҳои ӯ ба мавзӯҳои лирикӣ ва таърихии халқҳои ҷаҳон, ки барои озодӣ мубориза мебарданд, бахшида шудааст.

Санъати ҳайкалтарошӣ басо меҳнаталаб буда, аз мутахассисони ин соҳа малакаю маҳорати махсусро талаб мекунад. Пайкара ва нимпайкараҳо бо ҳунари ҳайкалтароши эҷодкор Татаринова бо эҳсосоти ҳунармандии бою рангин эҷод шудаанд, дар бисёр хиёбонҳои ҷумҳурии мо ҳайкалҳо гузошта шудаанд.

Дар пайкараҳои классикони форсу тоҷик, донишҷӯ ва дар дигар ҳайкалҳои рассом воқеаҳои гуногуни таърихи мардуми мо тараннум ёфтаанд. Дар чехранигорӣ - жанри портрет рассом ботини одам, характер, ҳиссиёт, фикру андешаи одамро кушоду равшан таҷассум намудааст.

Расми 102. Зокиров К.З. Суруд

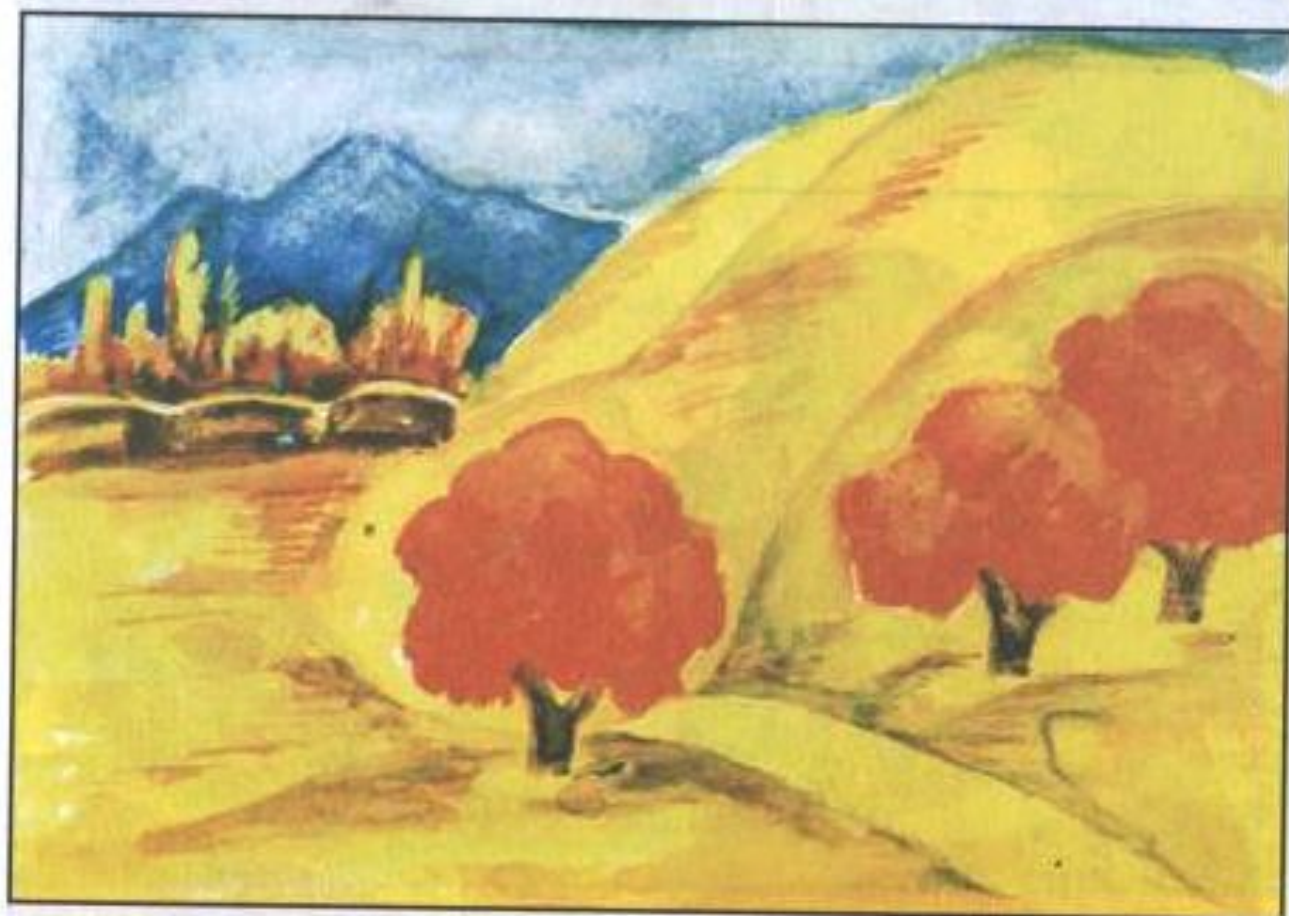
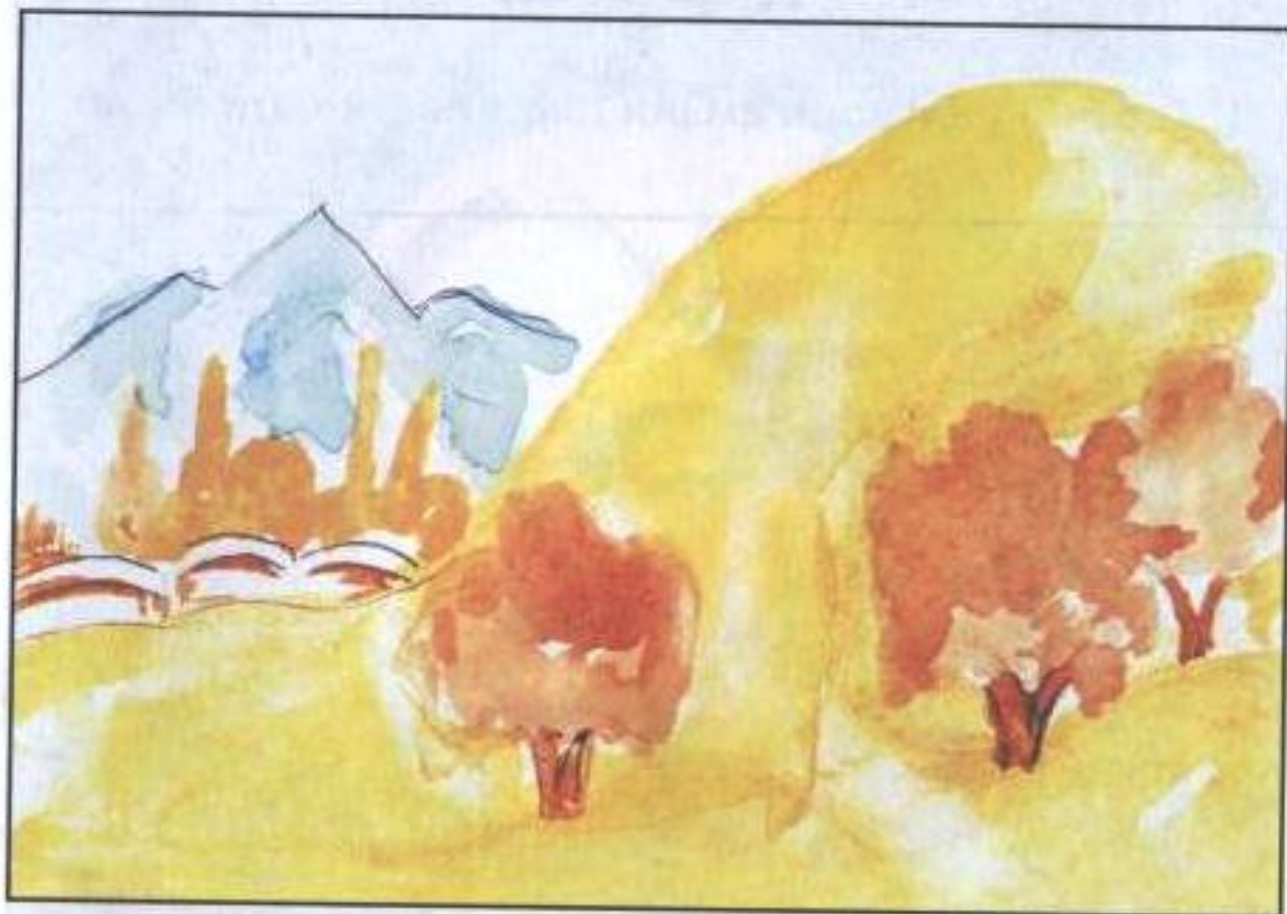
Расми 103. Татаринова Е.А. Донишчӯ

ТАВСИЯ

1. Թրշի և չրոյ կորի ամալի Ժար մաւջւի նաթյորմորտ

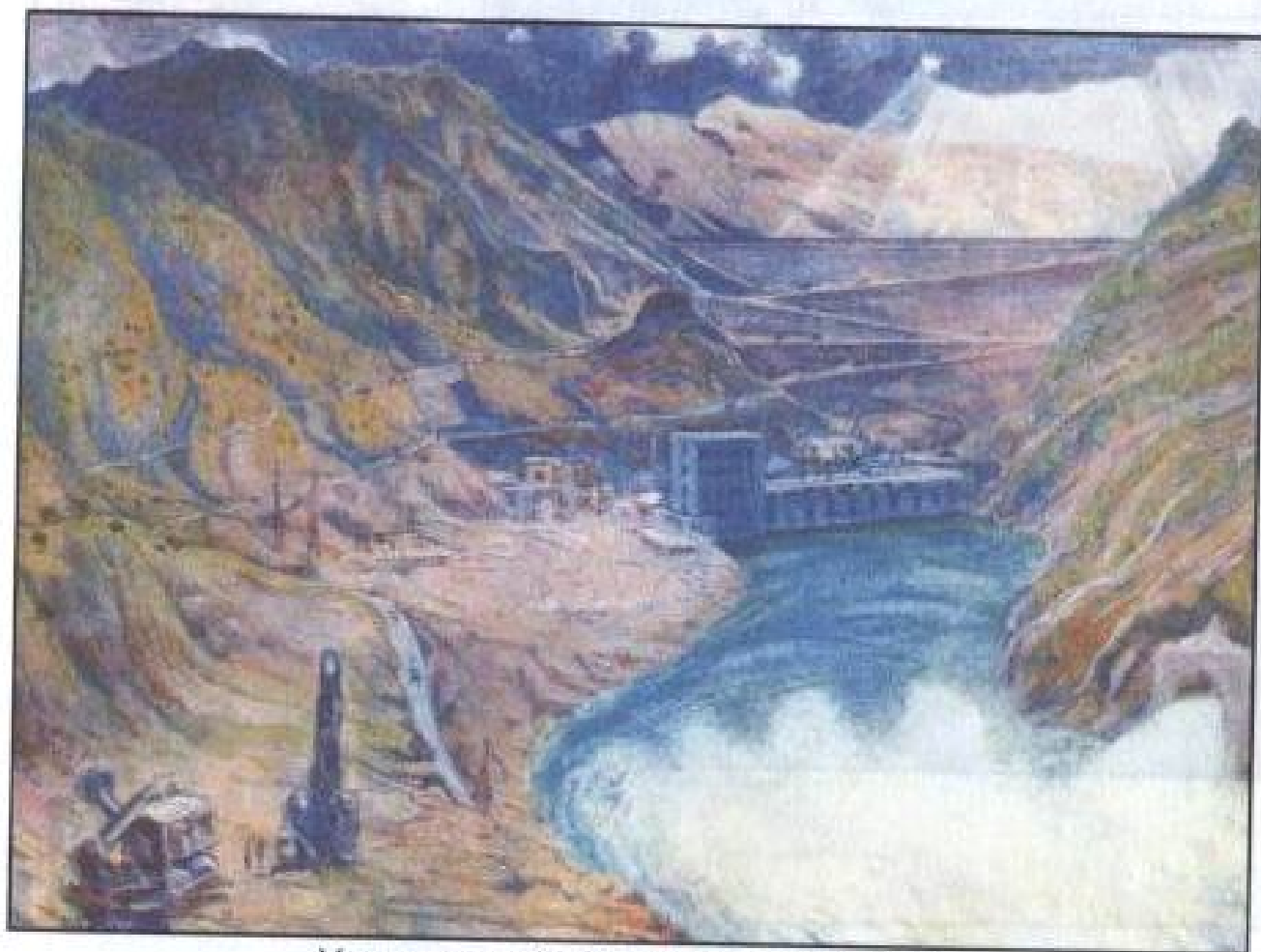
2. Тарзҳои тасвири манзараҳо

Кузмин Г. Манзараи баҳор

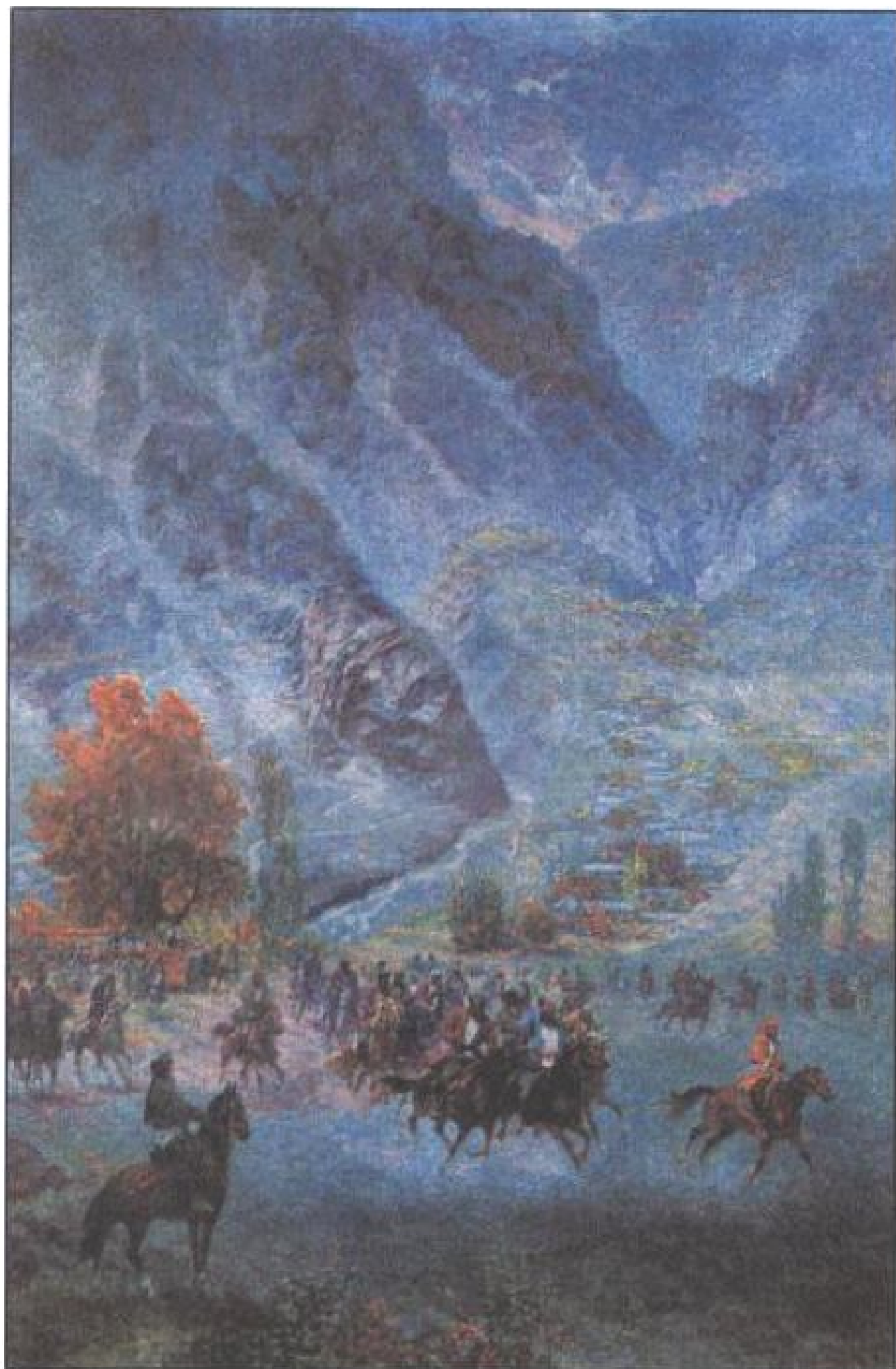
Хушвахтов Х. Манзараи сохтумон

Сангов И.Н. Кӯҳи сурх

Довудов З. Баҳри Норак

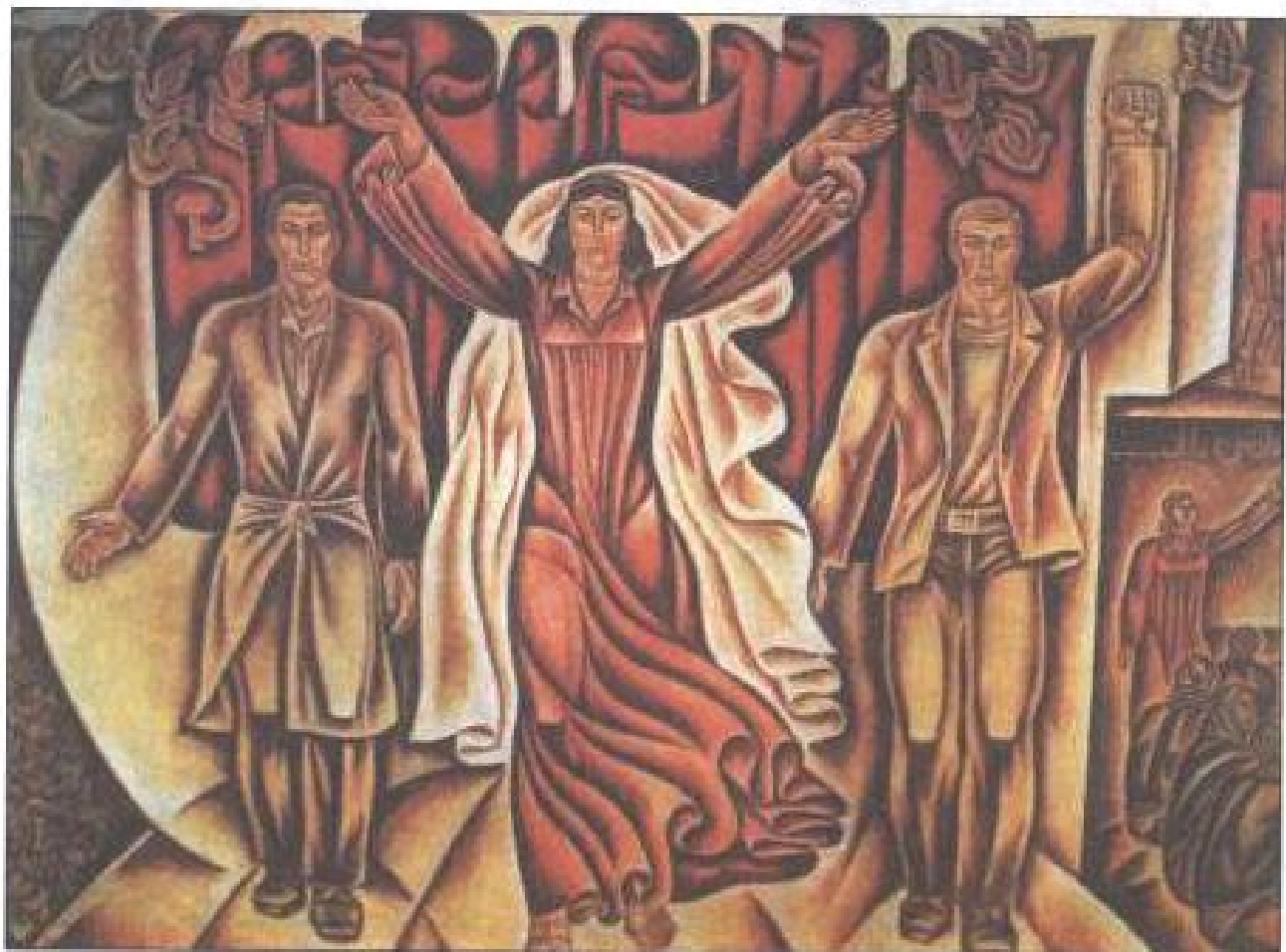

Серебрянский Б.И. Бузкашй

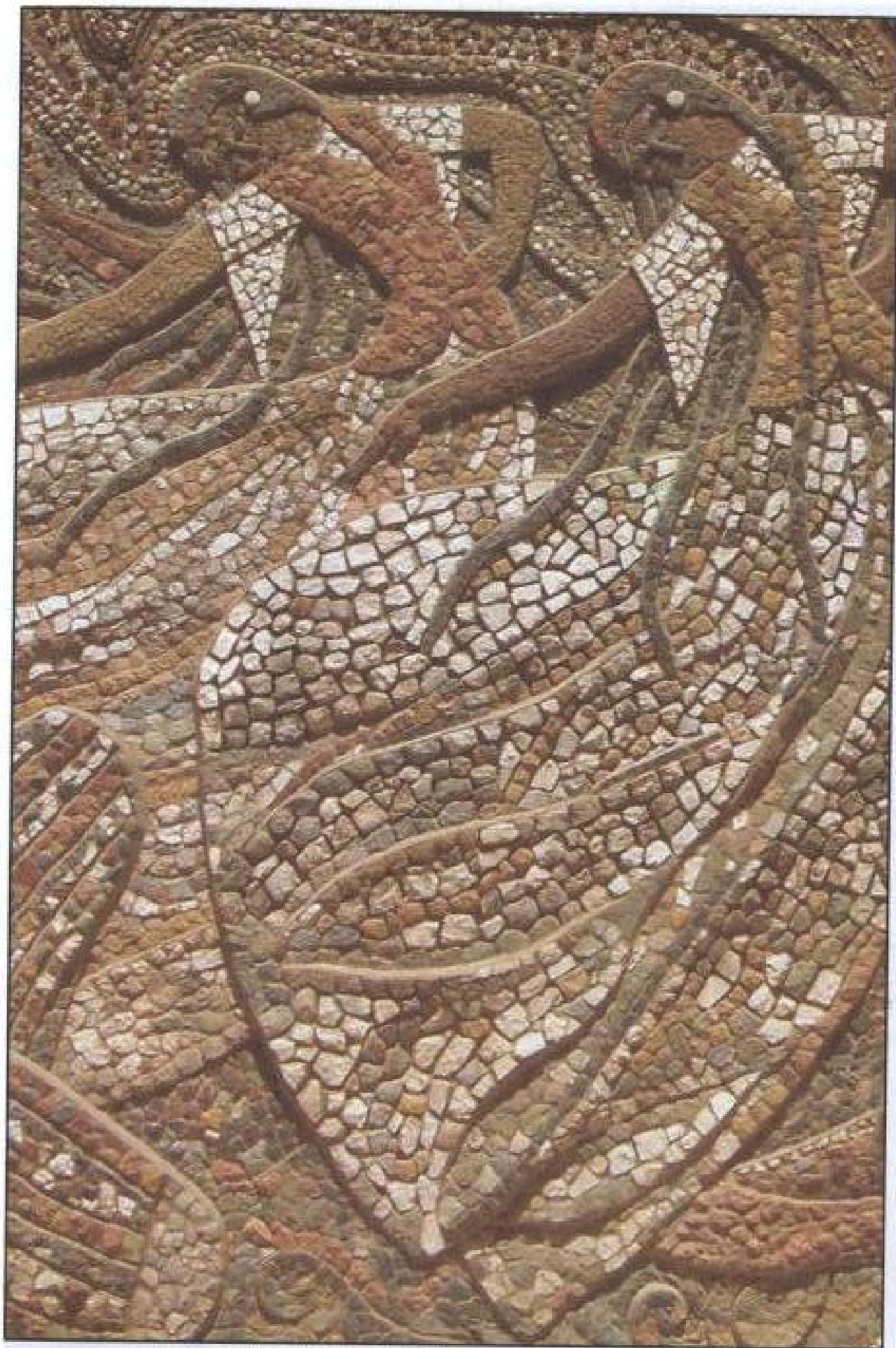
3. Тарзҳои ороиши монументали

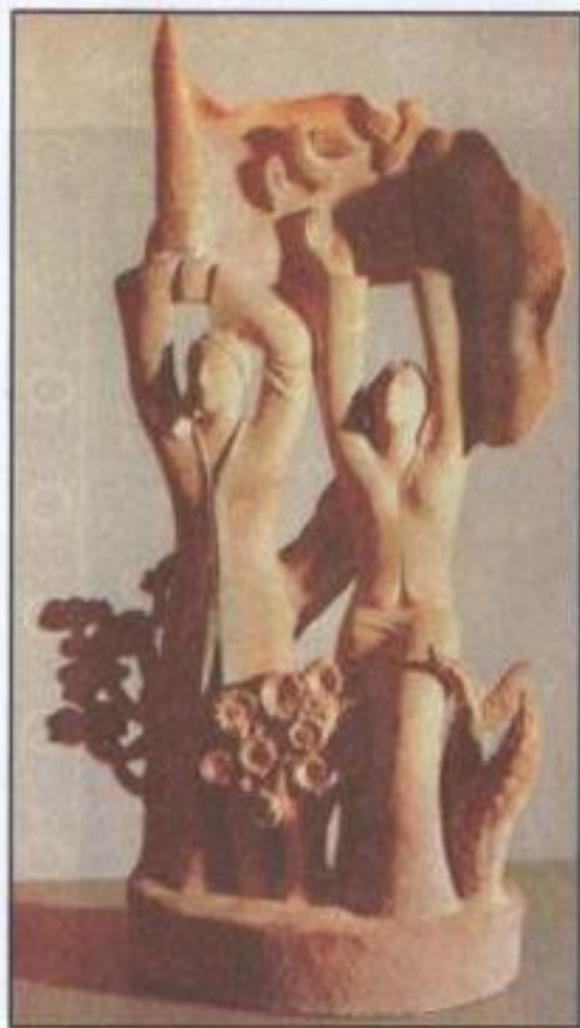
Бекназаров М. Интерьер

Курбонوف С.У. Тасвири ороишӣ

Аминҷонов А. Оҳанги шашмақом

Сайфуддинов А., Расулов Ч. Тасвири ороишӣ

4. Нақшу нигор

